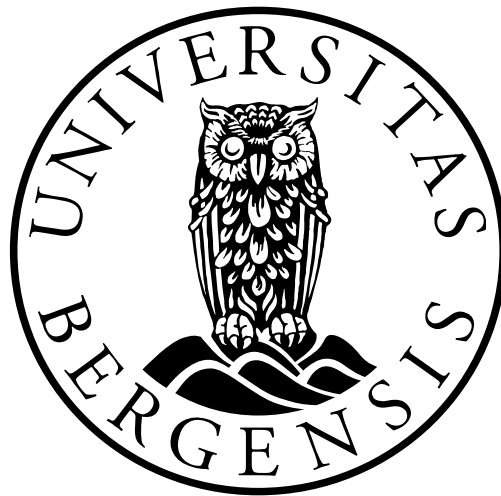

Sammenhengen mellom positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet blant norske elever i 1. klasse på videregående skole

En SEM-analyse av data fra studien «Helsevaner blant skolelever». En WHO undersøkelse i flere land (HEVAS).

Masteroppgave i helsefremmende arbeid og helsepsykologi

HEMIL-senteret

ved

Det psykologiske fakultet

Universitetet i Bergen

Pernille Krog Torp

VÅR 2020

Forord

I frykt for å repetere det mange andre har sagt før meg, må det nevnes at det å skrive masteroppgave er en langvarig prosess. Denne prosessen har jeg erfart at har mange faser. Det begynte med et håp og engasjement for tiden som skulle komme. Tenk at jeg var på oppløpssiden til min mastergrad! Jeg åpnet et tomt dokument og skrev «innledning». Plutselig gikk følelsene over til stress, spørsmål og uvitenhet. Hvordan skriver man egentlig en masteroppgave? På et mystisk vis går det til, kapittel for kapittel kom ned på papiret og plutselig sitter man der med en haug av sider med (forhåpentligvis) interessant innhold. Frustrasjon, engasjement, stress og håp. Det har virkelig vært en berg- og dalbane. Alle timene med gjennomlesing, sletting og ren- og omskriving kommer ikke med i den endelige oppgaven, men sånn skal det jo være. Jeg tror det er like greit at blindveiene man har møtt på underveis ikke kommer til syne på papiret. Oppgaven jeg nå leverer er resultat av et år med hardt arbeid, og det gleder meg å kunne levere min helt egne masteroppgave.

Heldigvis har jeg fått støtte fra et knippe andre mennesker på veien. Først og fremst må min hovedveileder Ellen Haug nevnes for god hjelp, kontinuerlig veiledning og støttende ord. Takk også til biveileder Madeleine. Åge Diseth takkes for å stille opp som SEM-guru i innspurten. En spesiell takk rettes videre til mine medstudenter og gode venninner i ABBA 2.0, som har vært helt uvurderlige underveis i prosessen, og i hele studieløpet. Takk for gode minner, samtaler, latter og vennskap jeg vil ha med meg for alltid.

Takk til min familie og mine venner for all støtte og hjelp, og for å ha fått meg ut av «masterbobla» innimellom. Av dere har jeg fått gode samtaler, luben (!), motiverende ord og et spark i baken når det har vært nødvendig. En spesiell takk til Mamma og Frank, for at dere alltid støtter meg og hører på meg.

Gjennom denne oppgaven har jeg fått mulighet til å ta et dypdykk i et tema som har blitt mer interessant for hver dag som har gått. Det har vært spennende å få bygge videre på min interesse for ressurser for helse og trivsel. Den muligheten er jeg takknemlig for.

Pernille Krog Torp

HEMIL-senteret, Psykologisk fakultet UiB

Våren 2020

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	6
Abstract	7
1.0 Introduksjon	1
2.0 Teoretisk rammeverk.....	4
2.1 Livstilfredshet (life satisfaction)	4
2.2 Ungdomstid	5
2.3 Positiv Ungdomsutvikling.....	6
2.3.2 Viktigheten av ungdomsutvikling.	10
3.0 Litteraturgjennomgang	12
3.1 Søkestrategi	12
3.2 Livstilfredshet.....	13
3.2.1 Nivåer av livstilfredshet	13
3.2.2. Faktorer som henger sammen med livstilfredshet.....	14
3.2.3 Positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet.....	16
3.3 Positiv ungdomsutvikling og kontekst.	18
3.4 Positiv ungdomsutvikling og kjønn.....	19
3.5 PYD som helhet versus de fem C-ene separat	21
3.6 Kunnskapshull i litteraturen	22
3.7 Oppsummering av tidligere forskning.....	22
4.0 Hensikt og problemstillinger	24
5.0 Metode.....	26
5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og forskningsmetode.....	26
5.2 Forskningsdesign.....	27
5.2.1 Beskrivelse av studien.....	27
5.2.2 Utvalg	28
5.2.3 Datainnsamling og prosedyre.....	28
5.3 Instrumenter	29
5.3.1 PYD-SF	29
5.3.2 Livstilfredshet.....	31
5.3.3 Sosioøkonomisk status.	31
5.4 Kvalitetssikring	32
5.4.1 Validitet.....	32
5.4.2 Reliabilitet	33

5.4.3 Etiske hensyn.....	34
6.0 Databearbeiding og statistiske analyser	36
6.1 Databearbeiding	36
6.2 Preliminære analyser	36
6.2.1 Beskrivelse av utvalg.	36
6.2.2 T-tester og enveis-ANOVA	37
6.3 Hovedanalyser.....	37
6.3.1 Korrelasjonsanalyser	37
6.3.2 Eksplorerende faktoranalyse (EFA)	37
6.3.3 Konfirmerende faktoranalyse (CFA).....	38
6.3.4 Strukturlikningsmodeller (Structural Equation Modelling, SEM-analyse).....	38
7.0 Resultater.....	41
7.1 Beskrivelse av utvalget.....	41
7.1.2 Kjønnforskjeller	41
7.2 Korrelasjonsanalyser	42
7.3 Faktoranalyse	43
7.3.1 EFA og CFA for kompetanse.....	43
7.3.2 EFA og CFA for selvtillit.....	44
7.3.3 EFA og CFA for karakter.....	45
7.3.4 EFA og CFA for tilhørighet	46
7.3.5 EFA og CFA for omtanke	46
7.3.6 CFA for livstilfredshet	47
7.4 SEM-analyse	48
7.4.1 Sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet	48
7.4.2 Kjønnforskjeller i målemodellene for sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet.....	49
8.0 Diskusjon.....	51
8.1 Hovedfunn	51
8.2 Varierer nivåene i de fem C-ene i PYD ut fra kjønn, og varierer livstilfredshet ut fra kjønn og sosioøkonomisk status?	51
8.2.1 SØS og kjønnforskjeller i nivå av livstilfredshet.....	51
8.2.2 Kjønnforskjeller i konstruktene som utgjør PYD	53
8.3 Faktorstruktur for de fem C-ene	54
8.4 Sammenhengen mellom de fem C-ene, PYD og livstilfredshet.....	56
8.4.1 Sammenhengen mellom de fem konstruktene til PYD og livstilfredshet	56
8.4.2 Sem-analyse: Prediksjon av livstilfredshet	58

8.5 Globale PYD vs. Konstruktene i modellen.....	60
8.6 PYD i kontekst	63
8.7 Sett i lys av det helsefremmende arbeidet.....	66
9.0 Metodiske betraktninger.....	68
9.1 Generaliserbarhet	68
9.2 Kausalitet.....	68
9.3 Spørreskjema og måleinstrument	68
9.4 Statistiske analyser	69
10.0 Implikasjoner.....	71
10.1 Implikasjoner for videre forskning.....	71
10.2 Implikasjoner for helsefremmende praksis	72
11.0 Konklusjon	74
Referanseliste	75
Appendix	85

Sammendrag

Bakgrunn: Livstilfredshet og trivsel blant barn og unge er et satsingsområde i norsk folkehelsearbeid. Norsk ungdom rapporterer generelt høye nivåer av livstilfredshet, men det er behov for økt kunnskap om faktorene forbundet med livstilfredshet. Det teoretiske rammeverket Positiv ungdomsutvikling (PYD) vektlegger at de fem aspektene kompetanse, karakter, tilhørighet, selvtillit og omtanke fremmer positiv utvikling og trivsel hos unge, og denne sammenhengen har fått begrenset oppmerksomhet i norsk forskning.

Hensikt: Å undersøke om de fem C-ene som utgjør PYD kan predikere livstilfredshet elever i 1. klasse på videregående skole, og om det er kjønnsforskjeller i konstruktene som utgjør PYD, og i sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet.

Metode: Studien benyttet seg av data fra «Helsevaner blant skoleelever», en landsdekkende tverrsnittsundersøkelse gjennomført i 2018. Utvalget bestod av totalt 2204 elever i 1. klasse på videregående skole, med en jevn kjønnsfordeling. SEM-analyse ble benyttet for å undersøke sammenhengene mellom PYD og livstilfredshet.

Resultater: Funnene viste at PYD har sammenheng med livstilfredshet, og at konstruktene i PYD forklarte 46% av variasjonen i livstilfredshet for gutter og 57% av variasjonen for jenter. Det ble funnet signifikante kjønnsforskjeller i sammenhengene.

Konklusjon: Funnene gir støtte til at de fem konstruktene som utgjør PYD henger sammen med positive utfall som livstilfredshet. Disse funnene kan bidra inn i kunnskapsgrunnlaget for hva som kan bidra til trivsel blant unge, og er således et viktig kunnskapsbidrag til feltet på ungdomsforskning.

Nøkkelord: Positiv ungdomsutvikling, de 5 C-ene, livstilfredshet, ungdom, kjønn, SEM-analyse

Abstract

Background: Life satisfaction and well-being among youth is key initiative of the Norwegian Public Health Policy. Norwegian youth report high levels of life satisfaction, while at the same time the Norwegian Public Health Institute claims we need more knowledge about factors associated with life satisfaction. The theoretical framework Positive Youth Development (PYD) builds on an idea that the 5 C's; competence, character, connection, confidence and caring promotes positive development and thriving among children and youth. This association have not been much investigated in Norwegian studies.

Aim: To investigate whether the five C's of PYD can predict life satisfaction in 16-year old Norwegian Youth, and if these associations is different across gender.

Methods: The study used data from "Health Behaviour in School-aged Children", a national cross-sectional survey from 2018. The sample size was 2204 students in 1st grade in high school, with equal gender distribution. SEM-analysis was conducted to investigate the associations between PYD and life satisfaction.

Results: PYD was found to be associated with life satisfaction, whereas the the five C's of PYD were found to explain 46% of the variance in life satisfaction for boys, and 57% for girls. These gender differences were found to be significant.

Conclusion: The present study supports the hypothesis that the five C's of PYD is associated with positive outcomes, like life satisfaction. The present study can contribute to the knowledge for what that contributes to life satisfaction among Norwegian youth.

Key words: Positive Youth Development, the 5 C's, life satisfaction, youth, SEM-analysis

1.0 Introduksjon

Å fremme livskvaliteten til barn og unge, og å skape gode oppvekstmiljø beskrives som en av samfunnets viktigste oppgaver (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019, s. 27). Livstilfredshet forklares som en subjektiv vurdering av egen livskvalitet (Diener & Diener, 1995). Disse begrepene omtales av Helsedirektoratet (2017) som den positive psykiske helsen. Innen positiv psykologi er livstilfredshet en viktig indikator for å identifisere styrker og buffere for å utvikle psykiske problemer (Due et al., 2019). Denne retningen innenfor psykologien har de siste årene fått økt interesse, da det er et perspektiv som setter søkelys på betingelser som anses å fremme optimal utvikling og fører til positive utfall i livet (Huebner, 2004, s. 3). Positive evalueringer av livstilfredshet er forbundet med lykke og oppnåelsen av «det gode liv», og er karakterisert av å ha det bra, ha ressurser til å håndtere hverdagslivets utfordringer, føle tilhørighet, oppleve mening, kunne utvikle seg og være i gode relasjoner (Helsedirektoratet, 2017). Livskvalitet og trivsel har fått stadig mer oppmerksomhet i forskning, forvaltning og helsevesen (Reneflot, et al., 2018). Huebner, Hills og Jiang (2013, s. 24) forklarer at livstilfredshet fremmer sunn utvikling hos barn og unge, så vel som at det er et ønsket utfall i seg selv. Således ser det ut til at opplevelse av livstilfredshet har en ressursbyggende funksjon som har effekter både her og nå og i et langtidsperspektiv (Reneflot et al., 2018, s. 164).

Samtidig som norsk ungdom rapporterer relativt høyt nivå av livstilfredshet (Samdal et al., 2016), har litteratur funnet at livstilfredshet ser ut til å synke med alderen. Empirien tyder på at lavest grad av livstilfredshet for barn og unge rapporteres å være i 15- og 16-års alder (Goldbeck, Schmitz, Besier, Herschbach og Henrich, 2007; Due et al., 2019). På tross av at undersøkelser som Ungdata og HEVAS inneholder enkeltspørsmål om hvor fornøyde barn og unge er med livet alt i alt, med foreldre, venner, skole, helse og nærmiljø belyses det at mer omfattende kunnskap om barn og unges helse og livskvalitet kan bidra til bedre sykdomsforebyggende og helsefremmende strategier i folkehelsearbeidet (Nes, 2018).

Regjeringens strategi «Mestre hele livet – Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017-2027)» har som overordnet mål at flere skal oppleve god psykisk helse og trivsel, og dette gjelder særlig for barn og unge. Strategien belyser at vi trenger mer åpenhet og kunnskap om psykisk helse. Det kommer frem at regjeringen ønsker å synliggjøre betydningen av det helsefremmende og forebyggende arbeidet, som er en viktig del både i folkehelsearbeidet og kommunenes psykiske helsetjenester (Meld. St. 19 (2014-2015), s. 9). For å lykkes med dette

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

kreves imidlertid kunnskap om omgivelsene som fremmer mestring, tilhørighet, deltakelse og opplevelse av mening (Departementene, 2017, s. 43).

Positiv ungdomsutvikling (Positive Youth Development, PYD) er en tilnærming som vektlegger faktorer og ressurser som kan bidra til å fremme positiv utvikling hos ungdom. Bowers og kolleger (2015, s. 2) forklarer at perspektivet vokste frem på 70- og 80-tallet som motsvar til det negative fokuset på ungdom. Parallelt med dette forekom det et skifte i fokus der det gikk fra at ungdom ble sett på som problemer som må løses til at de heller ble vurdert til å være ressurser som kunne utvikles (Bowers et al., 2015, s. 2; Silbereisen & Lerner, 2007, s. 3). I dag er forskningen på feltet dominert av kunnskap som vektlegger at utvikling involverer relasjoner av gjensidig påvirkning mellom et individs biologiske og psykologiske karakteristikk, så vel som deres sosiale relasjoner (Bowers og kolleger, 2015, s. 3). PYD søker å forstå, belyse og engasjere ungdom i produktive aktiviteter, fremfor å irettesette eller «kurere» dem for negative tendenser (Damon, 2004). Basert på kunnskap innhentet fra ungdommen selv, foreldre og forskere ble «de fem C-ene» for positiv utvikling dannet (Geldhof et al., 2015, s. 162). Grunntanken er at ungdom som innehar de fem C-ene (tilhørighet, omtanke, karakter, selvtillit og kompetanse) over tid, vil oppleve positiv utvikling. Tilstedeværelsen av de fem C-ene er sannsynlig å forekomme dersom individuelle styrker tilpasser seg ressurser og muligheter i konteksten ungdommen befinner seg i (Geldhof et al., 2015, s. 163). Denne grunntanken belyser viktigheten av en helsefremmende kontekst som støtter opp under positiv utvikling for barn og unge.

Barne- og ungdomsår trekkes frem som særlig betydningsfulle for utvikling av livskvalitet, fordi utvikling av gode livsferdigheter gjør det lettere å mestre livet senere (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019, s. 26). I 2017 startet en tiårig satsing (2017-2027) på kommunalt folkehelsearbeid, og denne satsingen var resultat at et forslag fremmet gjennom Folkehelsemeldingen av 2015 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2015). Målet er en langsiktig styrking av kommunens folkehelsearbeid som fremmer barn og unges livskvalitet og psykiske helse (Helsedirektoratet, 2017). Strategi for ungdomshelse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s. 24) belyser også viktigheten av god psykisk helse hos unge. Denne strategien legger vekt på at alle samfunnssektorene må bidra til gode oppvekstvilkår, god psykisk og fysisk helse og reduserte sosiale helseforskjeller blant ungdom. Det belyses at å vite mer om helserelatert livskvalitet og generell livskvalitet hos barn og unge er av spesiell relevans for folkehelsen. Gode overganger mellom ulike aldre i barn- og ungdomstiden

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

beskrives som viktige å ha kunnskap om, og gjennom tidlig innsats kan man legge grunnlaget for en bærekraftig samfunnsutvikling (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016).

Ved økt kompetanse om faktorer som bidrar til livstilfredshet og trivsel gir man samfunnet og individene en mulighet for kontroll over egen fremtid og på sikt vil det også kunne bidra til å skape støttende miljøer for helse og utvikling (Hauge & Mittelmark, 2003, s. 19).

Helsefremmende arbeid er en prosess der man gjør det mulig for mennesker å få økt kontroll over, og mulighet til å forbedre egen helse (WHO, udatert; Braut, 2018). Denne studien har således et helsefremmende perspektiv, med fokus på positiv psykisk helse hos norsk ungdom. Inneværende studie ønsker i den anledning å undersøke teorien positiv ungdomsutvikling, og om de fem C-ene som utgjør denne modellen kan brukes til å forklare livstilfredshet hos unge i en norsk kontekst. Inneværende studie vil på den måten kunne bidra med viktig kunnskap i folkehelsearbeidet, samt kunnskap om faktorer forbundet med livstilfredshet hos unge.

2.0 Teoretisk rammeverk

Inneværende studie undersøker sammenhengen mellom de fem C-ene i positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet. I dette kapittelet vil det teoretiske rammeverket for PYD som er lagt til grunn for oppgaven beskrives. Livstilfredshet og den antatte betydning begrepet har for denne aldersgruppen og relasjon til helse vil bli gjort rede for, samt en beskrivelse av perioden denne aldersgruppen er i som preger utvalget.

2.1 Livstilfredshet (life satisfaction)

Det foreligger en antakelse om at menneskers egen forståelse og bedømmelse av hvordan de har det i livet vil ha store konsekvenser for deres helse (Espenes & Smedslund, 2017, s. 276). En retning innenfor forskning og menneskelig forståelse som setter søkelys på nettopp dette, er positiv psykologi (Huebner, 2004, s. 3). Et sentralt begrep innen denne retningen er livstilfredshet. Livstilfredshet defineres som et individs kognitive vurdering av egen livskvalitet (Diener, Suh, Lucas & Smith., 1999). Dette begrepet blir sammen med positive følelser og fravær av negative følelser beskrevet som komponenter som sammen utgjør konstruktet subjektivt velvære (Park, 2004; Carlquist, 2015, s. 26). Subjektivt velvære er et bredt fenomen som omfatter menneskers emosjonelle responser, tilfredshet med- og vurderinger av ulike deler av livet. Gilman og Huebner (2006) forklarer at livstilfredshet anses som et viktig konstrukt fordi det gir en innsikt i velvære basert på kriterier individer selv velger, fremfor kriterier valgt av forskere. I norsk litteratur benyttes gjerne begrepene livstilfredshet, livskvalitet og subjektivt velvære om hverandre, og Nes (2015) belyser at dette er begreper som overlapper hverandre i stor grad. I inneværende oppgave vil livstilfredshet benyttes, men i litteraturgjennomgangen har derfor også studier som undersøker livskvalitet og subjektivt velvære blitt inkludert.

Goldbeck og kolleger (2007) nevner livstilfredshet som et relevant konstrukt som kan være viktig for å utvide vår forståelse av tenåringers vanskeligheter knyttet til utvikling og utfordringer. Individer med høy grad av livstilfredshet er gode problemløsere, viser bedre prestasjoner på jobb, har meningsfulle sosiale relasjoner, tenderer mot å være mer resistente for stress og har bedre fysisk og psykisk helse (Park, 2004; Gilman & Huebner, 2006). Målinger av livstilfredshet er sensitive for hele spekteret av menneskelig fungering og blir vurdert til å gi gode indikatorer på velvære (Proctor, Linley & Maltby, 2008). I litteraturen argumenteres det for at livstilfredshet er det mest stabile konstruktet å måle blant de ulike begrepene brukt for å beskrive trivsel og velvære (Park, 2004). Det hevdes at dette konstruktet er mer stabilt over tid samtidig som det er sensitivt nok til å fange opp endringer i

omstendigheter, sammenliknet med for eksempel affekt-målinger som gjenspeiler øyeblikkelige følelser og dermed er vanskelig å generalisere (Park, 2004).

Som nevnt er livstilfredshet en komponent som kan brukes for å forklare samlebegrepet subjektivt velvære. Steptoe, Deaton og Stone (2014) forklarer at subjektivt velvære og helse er nært relatert, og at denne relasjonen ser ut til å bli sterkere etter hvert som individet blir eldre. De belyser at høy grad av subjektivt velvære kan være en beskyttelsesfaktor for helse, og at positive vurderinger av eget liv og hedonistiske tilværelser som for eksempel lykke predikerer lavere dødelighet (Steptoe et al., 2014).

Dersom man vet at subjektivt velvære, og dermed også livstilfredshet, har påvirkning på helse og dødelighet i alderdommen belyser dette viktigheten av tidlig innsats på økt tilfredshet med livet. Livstilfredshet har positive konsekvenser både for den fysiske- og psykiske helsen (Park, 2004), og kunnskap om hvordan å øke graden av livstilfredshet hos befolkningen vil kunne ha positive virkninger for både individet og samfunnet som helhet.

Nes (2015) forklarer at positive følelser og følelsetilstander er viktig for enkeltindividets opplevelse her og nå, og for fremtiden. Samtidig blir det belyst at trivsel i tenårene er forbundet med bedre helse og mindre risikoatferd senere i livet. Lykke og livskvalitet styrker motstandskraften i møte med utfordringer (Nes, 2015), og denne motstandskraften kan tenkes å være særlig viktig i ungdommens møte med emosjonelle, fysiske og psykiske endringer som forekommer i ungdomstiden. Å undersøke trivsel og livskvalitet hos ulike grupper i befolkningen nevnes som viktig for det moderne folkehelsearbeidet, som legger grunnlaget for hensiktsmessige tiltak. Inneværende oppgave vil derfor søke å bidra til økt kunnskap om hva det er som ligger til grunn for opplevd livstilfredshet hos ungdommer i 1. klasse på videregående skole.

2.2 Ungdomstid

En beskrivelse av tiden som preger denne alderen er fordelaktig for å kunne forstå noe om ungdommens utvikling og utfordringer. Denne studien tar utgangspunkt i elever i 1. klasse på videregående skole. Elever på dette klassetrinnet er i 16-års alder og inngår i det vi omtaler som ungdomstid. Denne alderen er også karakterisert av skiftet fra ungdoms- og til videregående skole.

Ungdomstiden nevnes som den fasen i menneskelig utvikling som er karakterisert av flest endringer over relativt kort tid (Perkins & Borden, 2003, s. 373). Ungdomstiden defineres av Tetzchner som alderen fra 12 til 18 år (2012, s. 697). Endringene ungdommene opplever på

denne tiden er assosiert med pubertal utvikling og omhandler aspekter som sosiale rolledefinisjoner, seksuell-, kognitiv-, fysisk-, emosjonell- og moralsk utvikling (Perkins & Borden, 2003, s. 373). Som ungdom gjør man mange valg som får betydning for voksenlivet, og dermed blir denne alderen omtalt som en viktig alder sett i et livsløpsperspektiv (Tetzchner, 2012, s. 679).

Olsson, Fahlen og Janson (2008) forklarer at ungdomstiden består av ulike utviklingsmessige transformasjoner der både jenter og gutter forlater rollen som barn og begynner å adaptere en voksenrolle. Vesentlig for denne alderen er at begge kjønn går inn i puberteten, som medfører endring i hormoner, opplevelse av egen kropp og endringer i selvoppfattelsen generelt (Tetzchner, 2012, s. 680). Ungdomsalderen er preget av identitetsdannelse, og en periode der ungdommen begynner å løsrive seg fra og relatere seg til foreldrene på nye måter (Tetzchner, 2012, s. 679). Satt i lys av Erikssons teori er ungdomstiden den femte fasen i den psykososiale utviklingen, og denne fasens krise omhandler identitetsutvikling, forklarer Tetzchner (2012, s. 697). Da ungdommen begynner å løsrive seg fra sine foreldre er ikke foreldre nødvendigvis lenger tilstrekkelige som rollemodeller, og det blir dermed naturlig å søke andre kilder for denne utviklingen (Tetzchner, 2012, s. 697). Slavin (2012, s. 60) forklarer at barnet i denne tiden utvikler seg til å ha sin egen identitet uavhengig av sine foreldre, og at det er naturlig at de begynner å sammenlikne seg mer med sine jevnaldrende for trygghet og sosial støtte (Slavin, 2012, s. 60). Løsrivelsen fra foreldre nevnes som en av de viktigste prosessene i ungdomsalderen (Tetzchner, 2012, s. 698). Viktigheten foreldrene tidligere har hatt byttes gradvis ut av venner, venninner og partnere, og også tidsbruken tidligere prioritert til familien synker vanligvis i denne alderen.

Samtidig som individet opplever identitetsutvikling og psykiske endringer, er denne tiden også vanligvis preget av et miljøskifte. Ungdommene forlater etablerte og trygge omgivelser på ungdomsskolen og skal begynne på videregående skole. I møtet med videregående skole er det typisk at klassene blir større, man møter andre ungdommer man tidligere kanskje ikke har omgås med og befinner seg i et annet miljø enn tidligere.

2.3 Positiv Ungdomsutvikling

Positiv ungdomsutvikling er et ressursbasert perspektiv som fokuserer på styrker og ressurser ungdom har tilgjengelige i konteksten de lever i (Lerner, Lerner & Benson, 2011). PYD perspektivet bygger på en antakelse om at forholdet mellom individer og deres kontekst kan lede til «thriving») og subjektivt velvære (Lerner, Phelps, Forman & Bowers, 2009). «Thriving» består av relativ plastisitet og utviklingsregulering (Lerner, Dowling & Anderson,

2003). Tanken er at forekomst av disse konseptene danner en utviklingsprosess kalt for «thriving», der barn og unge vil «thrive» når de er involvert i sunne, positive relasjoner med jevnaldrende, samfunnet og seg selv (Lerner et al., 2003). På norsk blir thriving gjerne kalt for trivsel eller blomstring, men innværende oppgave vil videre benytte det engelske begrepet. Sett i lys av PYD forklares samspillet mellom individet og hans eller hennes kontekst som gjensidige individ ↔ kontekst relasjoner. Denne relasjonen påvirkes av tilstedeværelsen av de fem C-ene (kompetanse, tilhørighet, karakter, selvtillit og omtanke), og leder til «thriving» (Lerner et al., 2003).

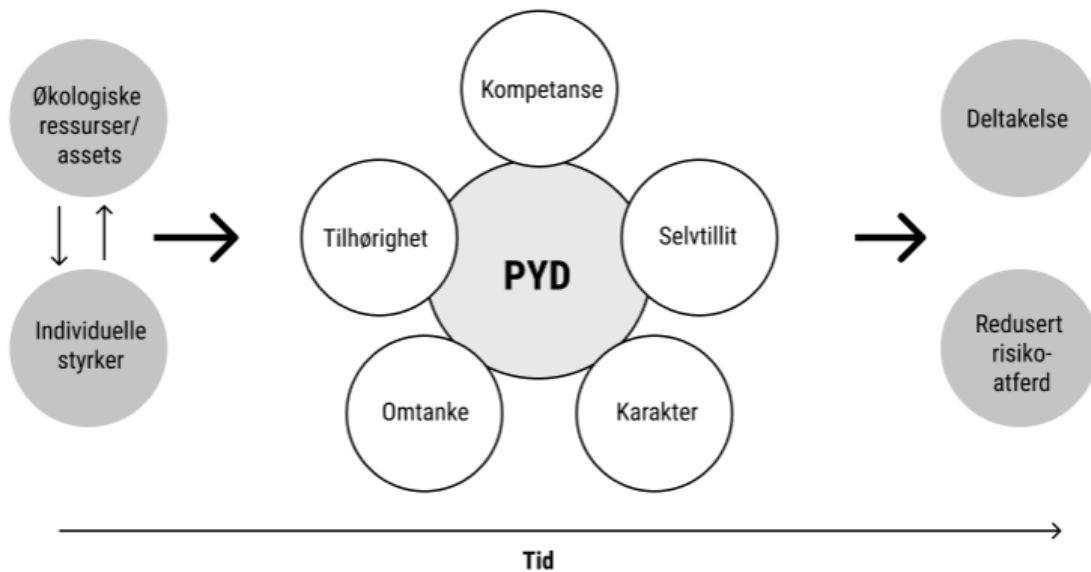
Bowers og kolleger (2015, s. 3) forklarer at dette samspillet blir sett på som adaptive utviklingsmessige relasjoner når de er fordelaktige både for individet og hans eller hennes kontekst. Teorien om positiv ungdomsutvikling har bidratt med ny innsikt og forståelse av hvordan barn og unge interagerer med sin kontekst, eller sitt samfunn (Damon, 2004). Tilnærmingen sies å være holistisk, der hele samfunnet anses å ha påvirkning på alle aspekter ved barn og unges oppvekst, fremfor for eksempel kun nære relasjoner eller skolegang. Da teorien vektlegger plastisitet forekommer også en tankegang om at barn og unge selv spiller en stor rolle for egen utvikling (Damon, 2004). Plastisitet forklares av Tetzchner (2012, s. 706) som «evne til endring», og anses som viktige for å styrke individet i ungdomsperioden (Lerner, Phelps, Forman & Bowers., 2009). For at unge selv skal kunne ta del i og fremme egen utvikling har samfunnet en viktig oppgave i å tilrettelegge for individuelle ressurser, og å danne gode oppvekstvilkår både i lokalmiljøet gjennom lokalpolitikk, samt den øvrige konteksten og politikken som spiller inn på unges muligheter for utvikling og «thriving» (Lerner et al., 2003). PYD perspektivet tar utgangspunkt i ungdommenes individuelle ressurser, kontekstuelle faktorer og plastisitet for å fremme en positiv utvikling, og «thriving».

Utviklingsressurser (developmental assets) er blitt anerkjent som en av de mest innflytelsesrike rammeverkene for å forstå og styrke positiv ungdomsutvikling. Rammeverket for utviklingsressurser gir et teoretisk- og forskningsbasert sett med muligheter, erfaringer og beskyttelsesfaktorer, som er relatert til å promotere suksess på skolen, redusert sjanse for risikoatferd og økte sosialt verdsatte utfall som prososial atferd, lederegenskaper og motstandsdyktighet (Benson, Scales, & Syvertsen, 2011). Dette rammeverket vektlegger i likhet med PYD viktigheten av kontekst, og Benson og kolleger (2011, s. 225) forklarer at økologiske ressurser (skole, fritidsaktiviteter o.l) bør utvikles med intensjon om å styrke ressurser for utvikling. Samspillet mellom de ulike økologiene ungdom befinner seg i forklares som viktig, da ressursene man innehar vil styrkes dersom man opplever trygghet og

støtte i flere omgivelser (Benson et al., 2011, s. 225). Både PYD og rammeverket for utviklingsressurser belyser at ungdom og kontekst er i en dynamisk relasjon til hverandre, der kontekst kan påvirke ungdommen, og ungdommen kan påvirke konteksten gjennom sine handlinger.

PYD perspektivet har blitt funnet å være en innovativ og lovende tilnærming til å forstå utviklingen til ungdommer som lever i ulike kontekster (Holsen, Geldhof, Larsen & Aardal., 2017). PYD bidrar med en positiv tilnærming til ungdomsutvikling, og bygger på ideen om at all ungdom kan befinne seg i en gjensidig person-kontekst relasjon, dersom deres unike personlige styrker er tilpasset ressursene og mulighetene som finnes i konteksten ungdommen befinner seg i (Lerner et al., 2009). Lerner og kolleger (2003, s. 175) forklarer at et sosialt system som beskytter og fremmer utviklingen av individet vil være et sosialt system individer selv ønsker å ta del i, og jobbe for å opprettholde. En slik relasjon eksemplifiseres som en gjensidig individ-kontekst relasjon, som er fordelaktig både for individene og det øvrige samfunnet.

2.3.1 De fem C-ene. Positiv Ungdomsutvikling har vært forsøkt konseptualisert på en rekke måter for å sikre validitet og empirisk støtte til teorien. Det blir forklart av Bowers og kolleger at Eccles og Gootman (Eccles og Gootman, referert i Bowers et al., 2015, s. 2) først kom med de fem C-ene, da de vurderte en rapport om hvordan intervensjoner for ungdom kunne promotere flere psykologiske og atferdsmessige kvaliteter relatert til positiv utvikling. Rapporten inkluderte et sammendrag av disse attributtene for positiv utvikling, og ble av Eccles og Gootman foreslått som fem elementer, senere kalt de fem C-ene (Eccles og Gootman, referert i Bowers et al., 2015, s. 2). Basert på både erfaringer gjort av forskere på feltet og litteratur på ungdomsutvikling har de fem C-ene blitt gjenværende i feltet, og foreslått som en måte å konseptualisere positiv ungdomsutvikling på (Lerner et al, 2005; Silbereisen & Lerner, 2007, s. 8; Bowers et al., 2015, s. 2). Bowers og kolleger (2010) belyser at dette er den konseptualiseringen av PYD som har fått mest empirisk støtte. De fem konstruktene omtales som de «fem C-er», som gjengitt på norsk er: *kompetanse, selvtillit, tilhørighet, karakter og omtanke*.

Figur 1. Lerner og Lerner sin modell av PYD. Gjenskapt på norsk med utgangspunkt i Bowers et al., 2015, s. 4.

Figuren forklarer samspillet mellom individ, miljø og utvikling (tid). Tanken er at det økologiske rammeverket (konteksten) individet befinner seg i ligger bakenfor modellen som en faktor som påvirker sammenhengene. Økologiske ressurser og individuelle styrker virker inn på PYD, og samspillet mellom de fem C-ene virker igjen inn på individets deltakelse i samfunnet og kan gi redusert sannsynlighet for risikoatferd, og bidra til «thriving».

De fem C-ene i modellen blir forklart av Bowers og kolleger (2015, s 721-722). Kompetanse (competence) omhandler et positivt fokus på egen oppførsel og kompetanse på ulike områder. I dette konstruktet inngår sosial, akademisk, kognitiv og yrkesrettet kompetanse. Sosial kompetanse dreier seg om mellommenneskelige ferdigheter som for eksempel konfliktløsning. Kognitiv kompetanse handler om kognitive ferdigheter, som for eksempel beslutningstaking. Oppmøte og karakterer inngår i akademisk kompetanse, mens yrkesmessig kompetanse omhandler jobbrelaterte vaner, karrierevalg og entreprenørskap (Bowers et al., 2015, s. 721). Selvtillit (confidence) er en subjektiv forståelse av positivt egenverd og mestringstro (self-efficacy), og en generell vurdering av selvet. Tilhørighet (connection) omhandler positive relasjoner med andre mennesker og institusjoner, som påvirker individets tilknytning til jevnaldrende, familie, skolen og samfunnet. Karakter (character) vektlegger individets respekt for sosiale og kulturelle regler og normer, at man har en oppfatning av hva

som er riktig og gal atferd, moral og integritet. Omtanke (caring) er graden av sympati og empati individet har for andre (Bowers et al., 2015, s. 721).

Ifølge modellen er en ungdom som innehar disse fem C-ene over tid sannsynlig å få et livsløp med gode og gjensidige person-kontekst relasjoner, som bidrar positivt på selvet, konteksten og samfunnet individet lever i (Bowers et al., 2010). Samtidig hevdes det at sannsynligheten for et livsløp med risiko og problematferd reduseres. Lerner og kolleger (2005, s. 23) forklarer at når de fem C-ene er til stede realiseres en sjette C; deltakelse (contribution). Ungdommer som er i besittelse av de fem positive egenskapene vil over tid bidra aktivt til egen og andres utvikling i nærmiljøet (Lerner et al., 2005). Det belyses at «thriving» bidrar til deltakelse i selvet, familien, lokalsamfunnet og det øvrige samfunnet (Lerner et al., 2003). Dette bidraget blir ansett til å bidra med fremskritt i egen positiv helse og utvikling. På denne måten er både individet og dets kontekst hele tiden er i gjensidig påvirkning.

Paxton, Valois, Huebner og Drane (2006) forklarer at beskyttelsesfaktorer i ungdommens kontekst er vesentlige for å fremme en positiv utvikling. Fravær av beskyttelsesfaktorer blir forklart at gjør ungdommen mer sannsynlig å engasjere seg i risikoatferd, som rusmisbruk eller aggressiv atferd (Paxton et al., 2006). Utviklingen av den positive psykologien blir forklart at har spilt en rolle i identifiseringen av beskyttelsesfaktorer som forhindrer barn og unge fra slik negativ atferd, samtidig som det positive fokuset på ressurser er funnet å bygge motstandsdyktighet og kunne gi økt livstilfredshet. Faktorer som fremmer positiv utvikling blir forklart at har påvirkning på livstilfredsheten til barn og unge (Paxton et al., 2006), og således fremstår de fem C-ene til PYD som viktige å ha kunnskap om for å fremme beskyttelsesfaktorer som livstilfredshet hos ungdomspopulasjonen.

2.3.2 Viktigheten av ungdomsutvikling. Departementene (2017, s. 35) belyser viktigheten av ungdomsutvikling i strategien «Mestre hele livet – strategi for god psykisk helse (2017-2022)». Her kommer det frem at det er behov for en bred kunnskapsplattform som gir kunnskap og oversikt over befolkningens psykiske helse og livskvalitet. Det blir forklart at en trygg oppvekst bidrar til å skape en robust psykisk helse, og at dette vil bidra til at færre barn og unge kommer i risikosituasjoner (Departementene, 2017, s. 41).

Bowers og kolleger (2010) forklarer at det tidligere har vært vanlig å se på tenårene som en periode i livet karakterisert av stress, utviklingsmessig forstyrrelser eller krise. Fokuset i den tidligere litteraturen har vært preget av et ønske om å finne ut av hva tenåringer bør unngå eller hvilke faktorer det er viktige å skjerme dem fra, fremfor hvilke faktorer som kan bidra

eller føre til økt grad av trivsel hos tenåringene. Årdal, Holsen, Diseth og Larsen (2018) belyser også at forskningen på ungdom til nå stort sett har fokusert på risikofaktorer, og hevder at kun et fåtall av de gjennomførte studiene har sett på hva som bidrar til en positiv ungdomsutvikling.

Silbereisen og Lerner (2007, s. 9) hevder at ungdom er et lands mest verdifulle ressurs, særlig når det gjelder å mestre nye sosiale utfordringer. For å kunne være i stand til å takle individuelle og samfunnsmessige endringer nevnes det at de at man må kunne stole på seg selv, kommunisere med andre, analysere situasjoner, være drevet av optimisme og kunne nå ut til andre (Silbereisen & Lerner, 2007, s. 10). Å styrke disse egenskapene hos unge vil være viktig for hvordan den neste generasjonen er i stand til å håndtere individuelle og samfunnsmessige utfordringer. Uten slike egenskaper vil utviklingen bli begrenset og det vil kunne påvirke følelsen av kompetanse, brukbarhet, tilhørighet og empowerment senere i livet (Silbereisen & Lerner, 2007, s. 11). Utviklingen av slike egenskaper vil kunne bidra til at unge mennesker kan bli verdifulle bidragsyttere til samfunnet, som setter søkelys på muligheter fremfor begrensninger. Et fokus på unges kvaliteter og potensiale vil kunne gagne befolkningen som helhet ved at dette kan fremme deltakelse, fellesskap, trivsel og selvfølelse (Silbereisen & Lerner, 2007, s. 15).

3.0 Litteraturgjennomgang

Dette kapittelet vil belyse søkestrategien for den tidligere forskningen som presenteres, samt relevante funn søket har gitt. Kapittelet forklarer innledningsvis prosedyren og fremgangsmåten for litteratursøket. Videre vil den relevante litteraturen presenteres, med vekt på å belyse studier gjort på PYD og positive utfallsmål, samt identifisert litteratur som omhandler livstilfredshet hos unge og positiv ungdomsutvikling undersøkt i ulike kontekster.

3.1 Søkestrategi

Det ble gjennomført litteratursøk for å kunne belyse tidligere forskning på det aktuelle problemområdet. I inneværende studie er begrepene «ungdom», «ungdomsutvikling» og «livstilfredshet» relevante, og disse er forsøkt søkt opp i ulike former og språk for å belyse den aktuelle problemstillingen. Søkeord ble benyttet på norsk og engelsk. Litteratursøkene startet i mai 2019, men ble i hovedsak utført i august og september 2019. Søkene fortsatte systematisk frem til innleveringsdato i mai 2020 for å inkludere relevant ny forskning dersom noe nytt ble publisert underveis i prosessen. Oria, PsychINFO og Google Scholar er databasene brukt i litteratursøket.

Tabell 1.

Søkeord brukt i litteratursøket, presentert på engelsk og norsk.

Livstilfredshet	Ungdom	Positiv Ungdomsutvikling
“Life satisfaction”, “subjective well-being”, “wellbeing”, “well-being”, “thriving”, “happiness”,	“Youth”, “adolescents”, “adolescent”, “adolescence”, “young people”, “young adulthood”,	“Positive youth development”, “PYD”, “thriving in youth”, “5 Cs”, “five Cs”, “five Cs model”, “5 Cs model”, “developmental assets”, “connection”, “character”, “confidence”, “caring”, “competence”.
«livstilfredshet», «trivsel», «livskvalitet», «subjektivt velvære», «lykke»	«ungdom», «tenåringer», «unge»	«positiv ungdomsutvikling», «positiv utvikling», «de fem C-ene», «PYD»

Tabell 1 gir en oversikt over alle inkluderte søkeord. Søkeord innenfor hver kategori ble kombinert med ELLER, mens søkeord mellom de tre kategoriene ble kombinert med OG. Eksempelvis ville et søk kunne være: «Life satisfaction» ELLER «livstilfredshet» OG

«youth» ELLER «tenåringer» OG «positive youth development» ELLER «positiv ungdomsutvikling».

Underveis i hele søkeprosessen ble «key words» i inkluderte artikler gjennomgått. Dette for å berike ordforrådet og dermed kunne ha flere søkeord i videre søk, og kanskje finne nye artikler og forskning på tema. Ut fra disse nøkkelordene dukket nye ord som «*thriving*» og «*young adulthood*» opp, og disse ble dermed inkludert i nye litteratursøk og er å finne i tabell 1. Referanselister ble også systematisk gjennomgått, og dette kalles for snøballmetoden. Med dette var det tenkt at referanselistene kanskje kunne bidra med flere relevante artikler som ikke dukket opp i litteratursøkene.

Søkene ble i utgangspunktet avgrenset til forskning fra perioden 2009-2019/20. Dette fordi både forskningen og samfunnet er i konstant utvikling, og sannheter vedtatt flere tiår tilbake er kanskje ikke gjeldende i dag. Grunnet begrenset med litteratur fra den aktuelle tidsperioden er eldre relevant litteratur også inkludert i litteraturgjennomgangen der det er funnet passende.

Tidligere forskning

Dette kapittelet vil presentere relevante funn som kom frem av litteraturgjennomgangen. Aller først vil forskning som omhandler prevalens og nivå av livstilfredshet eller beslektede begreper blant barn og unge gjennomgås. Deretter vil forskning som har sett på positiv utvikling og ressurser for utvikling blant unge bli gjort rede for. Videre vil studier som har undersøkt sammenhengen mellom disse, eller andre sammenhenger som blir vurdert relevante for oppgavens natur presenteres.

3.2 Livstilfredshet

3.2.1 Nivåer av livstilfredshet

I en studie av Due og kolleger (2019) ble data fra «Health Behaviour in School-aged Children» benyttet til å se på trender i fem nordiske land i andelen 11-, 13-, og 15-åringer med høy grad av livstilfredshet fra 2002, 2006, 2010 og 2014. I studien til Due og kolleger (2019) ble Cantril-stigen anvendt som mål på livstilfredshet. Høy livstilfredshet ble i studien karakterisert av en skåre mellom 9-10 på Cantril-stigen. I 12-års perioden som ble undersøkt rapporterte mellom 28,6-44,8% av ungdommene å ha høy livstilfredshet. Studien viste at i 2014 rapporterte mer enn 40% av utvalget i Norge høy livstilfredshet, som var det høyeste

nivået i Norden. I 2002 var Norge det landet i Norden med lavest andel med høy livstilfredshet (32%), og antallet som oppga å ha høy livstilfredshet økte betraktelig fra 2010 til 2014. Til sammenligning viste Danmark og Finland en stabil nedgang i antallet som oppga å ha høy livstilfredshet i perioden. For Island var det noe nedgang fra 2010 til 2014, mens det for Sverige var en stabil nedgangstrend fra 2006 og helt til 2014. For alle landene ble det funnet høyest grad av livstilfredshet blant 11-åringer, mens laveste andel med høy livstilfredshet ble funnet blant jenter i 15-års alder. I Norge rapporterte omtrent 40% av guttene å ha høy livstilfredshet i 15-års alder, mens 30% av jentene rapporterte det samme (Due et al., 2019). Liknende resultater fremkom av «Helsevaner blant skoleelever» rapporten fra 2016. Samdal og kolleger (2016) rapporterte om at 90% av guttene i 16-års alder skåret 6 eller høyere på Cantril-stigen i HEVAS undersøkelsen, mens 79% av jentene gjorde det samme.

Andre har også funnet at livstilfredshet ser ut til å synke med alderen. Goldbeck og kolleger (2007) gjennomførte en survey-undersøkelse blant 1274 tysk ungdom i alderen 11-16 år. De fant at grad av livstilfredshet synker med alderen også her. I denne studien ble det benyttet et måleinstrument som måler 8 elementer av subjektiv livstilfredshet, og 8 elementer av helserelatert livstilfredshet. Lavest grad av livstilfredshet ble for begge kjønn rapportert å være i 16-års alder. De fant også at gutter rapporterer generelt høyere grad av livstilfredshet enn jenter. Dette var gjeldende både for generell livstilfredshet og for «helserelatert» livstilfredshet som i studien refererte til blant annet fysisk aktivitet, fri for angst/depressive symptomer og mulighet til å slappe av uten stress. Studien demonstrerte at livstilfredshet og helserelatert livstilfredshet hos både gutter og jenter ser ut til å synke fra 11 til 16-års alder, og belyser viktigheten av ungdomstiden som en viktig utviklingsfase.

3.2.2. Faktorer som henger sammen med livstilfredshet

Suldo, Frank, Chappel, Albers og Bateman (2014) undersøkte hvilke faktorer ungdom selv rapporterte at hadde sammenheng med egen livstilfredshet i en kvalitativ studie, i USA. Utvalget bestod av 30 elever fra videregående skole. Det ble gjennomført kvalitative intervjuer, og tematisk analyse ble benyttet for å tematisere funnene. Det fremkom totalt 8 temaer av analysene, der ungdommene rapporterte at det mest sentrale for opplevd livstilfredshet var familie og venner. Det nest mest frekventerte aspektet som ble nevnt var skolen, der det kom frem at trivsel og prestasjon på skolen var relatert til elevenes livstilfredshet. Noen av deltakerne nevnte personlige kvaliteter (holdninger, mål og prestasjoner) som en faktor som påvirket livstilfredsheten, men dette var ikke et konsistent

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

funn i utvalget. Studien belyser at det ser ut til å være kontekstuelle forskjeller i hva som rapporteres å være viktig for individers grad av livstilfredshet (Suldo et al., 2014).

Helseth og Misvær (2010) undersøkte ungdoms persepsjon og beskrivelser av egen livskvalitet i et utvalg med norsk ungdom i 14-15 års alder. De fant ved bruk av dybdeintervju at ungdommen rapporterte at en «positiv syklus» inneholdt å føle seg bra, å være fornøyd med seg selv og å ha en generelt positiv holdning, og at disse var nøkkelfaktorer for opplevd livskvalitet. Videre forklares det at ungdommen vurderte det som viktig med et positivt selvbilde, gode venner og gode relasjoner til familien for å komme inn i, og klare å bli i, den «positive syklusen» som betegnet livskvalitet i denne studien. Ungdommen vektla at livskvaliteten opplevdes som truet dersom disse faktorene var negative. Å ha et positivt selvbilde og høy selvtilit ble av ungdommene i studien vektlagt å være signifikant for egen livskvalitet, mens det ble funnet at ungdommen vurderte helse til å handle om fysisk form og dermed satte et klart skille for disse to begrepene.

Oberle, Schonert-Reichl og Zumbo (2010) undersøkte forholdet mellom ungdoms livstilfredshet og personlige ressurser (optimisme), og økologiske ressurser som representerer sosiale kontekster der Canadisk ungdom tilbringer store deler av tiden sin. Utvalget bestod av 1402 elever på mellomtrinnet, som i studien kategoriseres som «tidlig ungdomstid». Utvalget bestod videre av 47% jenter. Data ble innhentet med spørreskjema fra 25 ulike skoler, og undersøkelsen ble gjennomført i skoletiden. Forfatterne av studien vektla særlig betydningen av tilhørighet (connectedness) i ungdomstiden, og nevner dette som et viktig aspekt som har fått lite oppmerksomhet i empirisk forskning. De fant at både personlige trekk som optimisme og alle de økologiske ressursene inkludert i studien (tilhørighet til skolen, oppfattet støtte i nabolaget, støtte fra foreldre og positive relasjoner til jevnaldrende) var positive og signifikante prediktorer for livstilfredshet hos ungdommen i det Canadiske utvalget.

Levin og kolleger (2011) undersøkte nasjonale forskjeller i forholdet mellom familiens velstand (FAS) og livstilfredshet blant barn og ungdom, samt påvirkningen landets økonomi og inntektsulikheter (income inequality) kunne ha på denne sammenhengen. De benyttet seg av internasjonale data fra HBSC-studien gjennomført i 2006 (HEVAS). Utvalget bestod av 58352 ungdommer fra 35 land, i alderen 11-16 år. Sammenhengene ble undersøkt ved bruk av flernivå lineær- og logistisk regresjonsanalyse. De fant at landets økonomi og inntektsulikheter var assosiert med rapportert grad av livstilfredshet og prevalensen av høy grad av livstilfredshet i de ulike populasjonene. Forskjeller i familiens velstand (FAS) påvirket grad av livstilfredshet innad i landene. Forskjellene i livstilfredshet var størst i land

med dårlig økonomi og med store inntektsforskjeller. Dette antyder at SØS har betydning for livstilfredshet. Resultatene antyder at gjennomsnittsnivåene av livstilfredshet økte i takt med nasjonal inntekt, og at land med større forskjeller i inntekt har befolkning som rapporterer lavere grad av livstilfredshet. Samtidig fant de at effekten GINI og BNP har på individuelle nivåer av livstilfredshet var avhengig av familiens velstand (family affluence scale).

Sammenhengen mellom livstilfredshet og landets velstand bekreftes av Schyns (2002), som forklarer at det ser ut til at BNP har en positiv korrelasjon med livstilfredshet på landsbasis. I denne undersøkelsen ble individuelle og kontekstuelle påvirkninger på livstilfredshet undersøkt. Det ble funnet at et lands velferd har påvirkning på livstilfredshet, både uavhengig av og i tillegg til, individuell inntekt. Det ble også funnet at individer i det lavere sjiktet av SØS har større variasjon i grad av livstilfredshet, enn individer i det høyere sjiktet av SØS som ser ut til å ha relativt stabil og høy grad av livstilfredshet.

Gilman og Huebner (2006) undersøkte hvilke karakteristikk som er til stede hos ungdom som rapporterer høy grad av livstilfredshet hos amerikansk ungdom. Utvalget bestod av 485 ungdommer med gjennomsnittsalder på 14,45 år. Spørreskjemaet inneholdt relvrapportert grad av livstilfredshet ved bruk av Students Life Satisfaction Scale (SLSS), samt selvrapporterte mål på mellommenneskelig-, intrapersonlig-, og skolerelatert fungering. De fant at ungdom som rapporterer høy livstilfredshet har signifikant høyere skår på alle mål av akademisk og mellommenneskelig fungering, sammenliknet med unge som rapporterer lavere nivå av livstilfredshet. De fant en positiv sammenheng mellom livstilfredshet og positive persepsjoner av ulike variabler relatert til skole, som blant annet bedre karakterer, bedre relasjon med lærere og mindre opplevd stress (Gilman & Huebner, 2006).

3.2.3 Positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet

Sun og Shek (2009) undersøkte sammenhengen mellom positiv ungdomsutvikling, livstilfredshet og problematferd hos ungdommer i Hong Kong. Utvalget bestod av 7975 ungdommer fra 48 skoler, med gjennomsnittsalder på 12 år. Data ble innhentet ved spørreskjema. Ved bruk av SEM-analyse fant de at både PYD og livstilfredshet hadde negativ effekt på problematferd, og at livstilfredshet var positivt korrelert med målene på PYD. Resultatene viste at ungdom som rapporterte høyere grad av livstilfredshet var mindre sannsynlig å involvere seg i problematferd, samtidig som de var mer sannsynlig å ha gode relasjoner til voksne og jevnaldrende, føle mening i livet og økt prososial atferd. Det ble funnet i modellen at PYD forklarte 46% av variasjonen i livstilfredshet, og 12% av variasjonen i problematferd. Disse resultatene indikerte at ungdom som rapporterte høyere

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

grad av PYD er mer sannsynlig å også rapportere høyere på livstilfredshet, samt lavere på problematferd, i en kinesisk kontekst.

Mohamad, Mohammad, Mamat og Mamat (2014a) fant liknende resultater i sin studie, der de undersøkte sammenhengen mellom ulike indikatorer for positiv ungdomsutvikling, livstilfredshet og problematferd i et utvalg med unge mellom 15-27 år fra Malaysia. Indikatorene på PYD brukt i denne studien var: selvbestemmelse, relasjoner, prososiale normer og sosial kompetanse. Resultatene foreslo at PYD var positivt assosiert med fire faktorer: selvbestemmelse, relasjoner med jevnaldrende og lærere, prososiale normer og sosial kompetanse. De fant at det var en positiv signifikant assosiasjon mellom de fire observerte faktorene for PYD og livstilfredshet hos ungdommen i Malaysia. Basert på gjennomsnitt viste resultatene at ungdom som skåret høyere på PYD var generelt mer fornøyd med livet, sammenliknet med ungdom som skåret lavere på PYD. Studien fant også at det er en negativ signifikant assosiasjon mellom livstilfredshet og problematferd (Mohamad et al., 2014a).

Mohamad, Mohammed og Ali (2014) undersøkte sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet blant et utvalg av jenter og gutter. De gjennomførte en tverrsnittstudie med ungdom fra Malaysia der de undersøkte sammenhengen mellom selvbestemmelse, relasjoner, prososiale normer og sosial kompetanse og livstilfredshet, i likhet med den studien til Mohamad og kolleger (2014a). Ved bruk av SEM-analyse fant de at de fire identifiserte faktorene for PYD forklarte 34% av variasjonen i livstilfredshet. Formålet med studien var også å undersøke om det fantes kjønnsforskjeller i denne sammenhengen. Det ble funnet kjønnsforskjeller i livstilfredshet, der jenter rapportere høyere livstilfredshet enn gutter. Det ble også funnet kjønnsforskjeller i prososiale normer der jenter skåret høyere enn gutter, men dette var den eneste av de fire faktorene for PYD det ble funnet kjønnsforskjeller for (Mohamad et al., 2014b).

Pilkauskaite-Valickiene (2015) demonstrerte sammenhengen mellom aspekter ved PYD (karakter, tilhørighet og selvtillit) og livstilfredshet i et utvalg med ungdom fra Litauen. Utvalget bestod av 52,9% jenter, og deltakerne var i alderen 14-19 år. Målet med studien var å undersøke om det var variasjon blant ungdom i konstruktene karakter, tilhørighet og selvtillit, samt undersøke hvorvidt graden av livstilfredshet varierte dersom man skåret ulikt på de tre C-ene. Det ble funnet forskjeller blant de litauiske ungdommene i nivået på de tre C-ene. Det ble også funnet at ungdom som oppfatter samtlige av PYD-aspektene (karakter, tilhørighet og selvtillit) som positive rapporterer høyest grad av livstilfredshet. Ungdom som rapporterte lav grad/negativt på de ulike C-ene ble funnet å være mer sannsynlig å være mindre tilfreds med

livet. Studien demonstrerer at ulike aspekter ved PYD henger sammen med opplevd grad av livstilfredshet, samt at det er individuelle forskjeller i de ulike C-ene.

3.3 Positiv ungdomsutvikling og kontekst.

Wiiium, Dost-Gözkan og Kosic (2018) belyser at man trenger kunnskap både om unges styrker og kontekstuelle ressurser for å kunne fremme ungdomsutvikling. Wiiium og kolleger (2018) gjennomførte en tverrsnittstudie som undersøkte ressurser for utvikling i tre kontekster som varierte i økonomiske, kulturelle og politiske aspekter; Italia (n=526, 41% jenter), Norge (n=529, 56% jenter) og Tyrkia (n=116, 63% jenter). Forfatterne inkluderte utviklingsressurser for positiv ungdomsutvikling (PYD), der det ble skilt mellom interne og eksterne ressurser. Hovedfokuset i studien var å undersøke betydningen av land og demografiske variabler på utviklingsressursene. Resultatene viste at unge jenter i Norge rapporterte å ha flere interne- (personlige styrker) og eksterne- (støtte og muligheter) ressurser for utvikling, sammenliknet med gutter i Norge og i de øvrige landene. Forfatterne av studien begrunnet det med at dette delvis så ut til å være en refleksjon av arbeidet med likestilling gjennomført på nasjonalt plan i Norge. Studien demonstrerer dermed betydningen av kontekst i teorien.

Wiiium, Wreder, Chen og Dimitrova (2019) vektla også viktigheten av å undersøke PYD teorien i ulike kulturelle kontekster i en tverrsnittsstudie i et utvalg av 858 ungdom fra Ghana. De undersøkte sammenhengen mellom de fem C-ene til PYD og trivsel, og var interesserte i om de fem C-ene tilhørighet, kompetanse, karakter, omtanke og selvtillit kunne variere mellom kjønn og sosioøkonomisk status blant ungdom fra Ghana. I studien ble det funnet at de 5 ulike faktorene som utgjorde de ulike C'ene hadde akseptabel reliabilitet, samt at faktorstrukturen var teoretisk konsistent for kjønn (Wiiium et al., 2019). I dette utvalget ble det ikke funnet signifikante forskjeller mellom SØS og de fem C'ene. Resultatene viste derimot små men signifikante kjønnsforskjeller, der gutter skåret høyere enn jenter på kompetanse, og jenter skåret høyere enn gutter på omtanke. At det var nettopp kompetanse og omtanke ungdommen i Ghana rapporterte kjønnsforskjeller på kan være et uttrykk for kjønnsnormer- og forskjeller i samfunnet den aktuelle ungdommen lever i. Wiiium og kolleger (2019) konkluderte med at de fem C-ene til PYD er anvendbare i ulike kontekster, samt at modellen kan reflektere forskjeller innad i lokalsamfunn.

Chen, Wiiium og Dimitrova (2018) brukte konfirmerende faktoranalyse og ESEM-analyse for å undersøke de fem C-ene til PYD i et utvalg 384 ungdom fra Kina (49,6% gutter). Formålet var å undersøke om de fem C-ene bestod av sine definerte latente variabler, eller om de

latente variablene også ladet på andre C-er enn de var «ment for». De fant at tilhørighet og omtanke så ut til å være velrepresentert av sine latente variabler, samtidig som selvtillit og karakter ble funnet og ikke være godt representert av sine latente variabler. Studien demonstrerer at observerte variabler kan passe godt til sin latente faktor (C) i noen kontekster, men viste samtidig at kontekstuelle aspekter ved oppvekst og utvikling kan påvirke tolkninger og viktigheten av hva som tillegges hvert konstrukt.

Holsen, Geldhof, Larsen og Aardal (2017) undersøkte hvorvidt de fem C-ene til PYD ville danne et tilsvarende valid bilde av PYD i Norge, som det allerede var vist å ha gjort i USA. Det norske utvalget bestod av data fra Drømmeskolen-prosjektet med 1195 studenter i alderen 16 til 19, hvorav 48,5% var gutter. Utvalget fra USA bestod av data fra 4-H studien med 839 ungdommer med aldersgjennomsnitt på 16,8 år, og 46,7% gutter. De benyttet seg av bifaktoriell faktoranalyse for å undersøke sammenhengene mellom de fem C-ene til PYD for begge utvalgene (Norge og USA). De fant en invariant modell som vitnet om at PYD faktoren og de fem C-ene fungerte godt i begge utvalgene. Videre ble korrelasjonsanalyse benyttet for å undersøke sammenhengen mellom PYD og empowerment, livstilfredshet og symptomer på angst og depresjon i det norske utvalget. De fem C-ene ble funnet å korrelere positivt med indikatorer for tilpasningsdyktig utvikling (empowerment og livstilfredshet) og negativt med maladaptive utfall (symptomer på angst og depresjon). Et unntak var funnet om en svak positiv korrelasjon mellom konstruktet for omtanke og symptomer på angst og depresjon. Studien er et bidrag til litteraturen som undersøker PYD og de fem C-ene i ulike kontekster, og vitner om at modellen ser ut til å fungere godt i et norsk utvalg (Holsen et al., 2017).

3.4 Positiv ungdomsutvikling og kjønn

Det er blitt påpekt at kun et fåtall studier har undersøkt sammenhengen mellom PYD og kjønn (Årdal, Holsen, Diseth & Larsen, 2018). Conway, Heary og Hogan (2015) undersøkte validiteten til de fem C-ene til PYD i et utvalg med 672 irske ungdommer. Konfirmerende faktoranalyse fant at de fem C-ene dannet en god målemodell til data i utvalget. Det ble funnet at konstruktet for selvtillit var positivt assosiert med risikoatferd, samtidig som det ble funnet lav reliabilitet for skalaen for kompetanse. Videre ble det funnet at jenter skåret noe høyere enn gutter på elementene omtanke, karakter og tilhørighet, mens gutter skårer noe høyere enn jenter på selvtillit og kompetanse (Conway et al., 2015).

Årdal og kolleger (2018) fant også kjønnsforskjeller i PYD-konstruktene i sin studie. De undersøkte de fem C-ene til PYD med et utvalg 997 elever fra videregående skole i Norge. Utvalget bestod av 49,8% gutter. Studien benyttet seg av tverrsnittsdata, og sammenhengene

ble undersøkt ved bruk av SEM-analyse. De undersøkte den medierende effekten av de fem C-ene på forholdet mellom elevers oppfattede skole-empowerment og tilfredshet i skolen, samt kjønnsforskjeller i de nevnte forholdene. De fant at jenter skåret høyere enn gutter på omtanke, karakter og tilhørighet, mens gutter skåret høyere enn jenter på selvtillit. Denne studien fant ikke kjønnsforskjeller i kompetanse. Det ble funnet at studentenes persepsjon av et «empowering» skolemiljø kunne predikere de fem C-ene i skolekontekst. Samtidig ble det funnet at kompetanse, selvtillit og tilhørighet var de eneste av de fem C-ene som kunne predikere tilfredshet med skolen. Årdal og kolleger (2018) fant at modellen forklarte 33% av variasjonen for tilfredshet med skolen for jenter, mens den forklarte variasjonen for gutter bare var 12%. De konkluderte med at det kan tenkes de fem C-ene er sterkere relatert til empowerment på skolen og tilfredshet med skolen for jenter enn for gutter.

Gomez-Baya, Reis og De Matos (2019) undersøkte kjønnsforskjeller i PYD-konstruktene blant ungdom i Spania, ved bruk av en landsdekkende spørreundersøkelse. Utvalget bestod av 768 ungdommer i alderen 17-29 år (gj.snitt 19.5), og 60.5% kvinner. Resultatene fra tverrsnittstudien til Gomez-Baya og kolleger (2019) var delvis sammenfallende med studien til Årdal og kolleger (2018). Det ble funnet signifikante kjønnsforskjeller i PYD-konstruktene, der jenter skåret høyere enn gutter på tilhørighet, omtanke og karakter, mens gutter skåret høyere på kompetanse og selvtillit. Samtidig ble det ikke funnet kjønnsforskjeller i det globale PYD. Konstruktene utvalget skåret høyest på var omtanke og tilhørighet, og laveste skåre ble funnet i kompetanse. De fant at PYD var relatert til større sosialt engasjement, bedre psykologisk og akademisk tilpasningsdyktighet, sunnere livsstil og subjektiv lykke. De fant ikke signifikante kjønnsforskjeller i variabelen for subjektiv lykke, noe som anses å være et interessant funn i sammenheng med inneværende studie, da analysene vil undersøke kjønnsforskjeller i sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet.

Dvorsky og kolleger (2018) demonstrerte at man i dag har bevis for at positiv ungdomsutvikling kan brukes som rammeverk for å fremme utvikling hos ungdom, men vektlegger at rammeverket ikke er blitt noe særlig undersøkt for unge i slutten av tenårene eller tidlig voksen alder. De undersøkte PYD med et utvalg bestående av 4654 unge voksne mellom 18 og 29 år (70% jenter). De fant at konfirmerende faktoranalyse (CFA) med bifaktoriell modell passet bedre enn en høyere ordensmodell i sitt utvalg. Videre indikerte de standardiserte faktorladningene at PYD var et sammensatt konstrukt av alle de 5 C'ene, også for unge voksne. De fant at selvtillit og kompetanse var assosiert med lavere angst- og depressive symptomer, mens tilhørighet ble funnet å være assosiert med mindre emosjonell

feilregulering. Det ble også funnet at modellen fungerte like godt for begge kjønn, med kun minimale modellforskjeller (Dvorsky et al., 2018). Studien bidrar med kunnskap om at PYD ser ut til å være et rammeverk som fungerer både for barn og ungdom, men også for unge voksne.

3.5 PYD som helhet versus de fem C-ene separat

På tross av at det foreligger en antakelse og en viss empirisk støtte om at PYD teorien er forbundet med positive utfallsmål, enes ikke all empirien om dette. Geldhof og kolleger (2019) belyser viktigheten av å undersøke de fem C-ene separat, i tillegg til å se på PYD som helhet. De undersøkte indikatorer for «thriving» og konstruktet omtanke i et norsk utvalg som bestod av 2386 studenter med gjennomsnittsalder på 16,6 år. Indikatorene for «thriving» ble i denne studien definert som tilstedeværelse av mentalt velvære, og fravær av angst- og depressive symptomer. De fant at konstruktet omtanke var positivt assosiert med angstsymptomer, depressive symptomer og mindre assosiert med velvære, da globale PYD ikke ble inkludert som kovariat for sammenhengen. De demonstrerte at de fem C-ene ikke nødvendigvis symboliserer at høyere skåre er forbundet med bedre utfall, da høy skåre i omtanke viste seg å være negativt assosiert med utfallsmålene PYD er ment å fremme.

Studien til Conway og kolleger (2015), som nevnt i delkapittel 3.4, nevnte også i sin studie at de fem C-ene separat kunne predikere andre utfall enn positiv utvikling. De fant at høyere skåre i konstruktet selvtillit var relatert til lavere deltakelse (den sjette C-en), og høyere forekomst av risikoatferd. I den sammenheng ble det drøftet hvorvidt for høy selvtillit kan være forbundet med narsissisme, og at dette kan være en forklaring på funnet om sammenheng mellom selvtillit og risikoatferd. Videre ble det kontekstuelle forskjeller nevnt som en annen forklaring, da Conway og kolleger (2015) forklarte at ulike tolkninger av elementene i skalaen kan forekomme, og dermed skape uventede observasjoner mellom subskalaene og andre utfall, som her risikoatferd.

Erentaite og Raiziene (2015) undersøkte hvorvidt de fem C-ene og PYD var best representert i en bifaktoriell modell, eller en høyere ordensmodell i Litauen. Utvalget bestod av 52,8% jenter, og ungdommen var i alderen 14-20 år. De fant at de fem C-ene kompetanse, selvtillit, karakter, omtanke og tilhørighet delvis kunne forklares av en overordnet PYD-faktor, og dette støttet den krysskulturelle validiteten til teorien i Litauensk kontekst. Samtidig demonstrerte studien at de fem C-ene separat kan manifesteres på ulike måter, og at sett uavhengig av den generelle PYD-faktoren kan dette føre til negative utfall. De fant at sosial aksept ladet positivt på den globale PYD-faktoren, men negativt på faktoren for selvtillit der også karakterer og

akademisk inngikk i variabelen selvtillit. Disse studiene belyser kompleksiteten til teorien, og eksemplifiserer en forskjell i utfall der man ser på PYD som helhet, versus konstruktene separat.

3.6 Kunnskapshull i litteraturen

Etter å ha gjennomgått relevante tema, søkeord og problemstillinger fra forskningsfeltet ble det konkludert med at det ser ut til å være behov for mer forskning som omhandler PYD og positive utfallsmål blant ungdom. Det ser ut til at behovet for kunnskap ligger i studier som undersøker PYD og de fem C-ene i norsk kontekst. Til tross for at litteraturgjennomgangen har presentert det som anses som relevante studier sett opp mot studiens hensikt, var det mangel på studier som har tilsvarende problemstillinger i norsk kontekst. Til tross for at det finnes empiri som ser på PYD opp mot andre utfallsmål som for eksempel tilfredshet med skole, empowerment o.l ble det ikke funnet tilsvarende problemstillinger i annen norsk litteratur. Implikasjoner for videre forskning vil gjennomgå avslutningsvis i inneværende oppgave.

3.7 Oppsummering av tidligere forskning

Det kommer frem av litteraturgjennomgangen at livstilfredshet er et viktig begrep som ser ut til å kunne være en indikator for å si noe om generell trivsel i befolkningen (Gilman & Huebner, 2006; Oberle et al., 2011). I dette litteratursøket har det kommet frem noen studier som undersøker sammenhengen mellom positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet, men det er til min kjennskap ikke svært mange studier som undersøker denne sammenhengen. Av studiene som har sett på denne sammenhengen kommer det frem at det ser ut til å være en positiv assosiasjon mellom PYD og livstilfredshet, samt en negativ assosiasjon mellom livstilfredshet og uønsket atferd (Sun & Shek, 2009; Mohamad et al., 2014a; Mohamad et al., 2014b). Det ser også ut til å være kjønnsforskjeller i de ulike PYD-konstruktene, der jenter og gutter skårer litt ulikt på de fem C-ene. Dette kan se ut til at dette varierer ut ifra kulturen utvalget befinner seg i (Årdal et al., 2018; Conway et al., 2015, Wiium et al., 2018). Samtidig som samtlige studier har støttet validiteten til PYD, er det også blitt diskutert hvorvidt de fem C-ene utelukkende bidrar til positiv utvikling (Geldhof et al, 2019; Erentaite & Raiziene, 2015). Tvert imot er det funnet at konstruktet omtanke er forbundet med negative utfall (Geldhof et al., 2019), samtidig som det er blitt vist at ikke alle C-ene påvirker hverandre positivt når de blir sett i sammenheng med hverandre (Erentaite & Raiziene, 2015). Litteraturgjennomgangen har avdekket at det er ønskelig med flere studier som undersøker PYD i ulike kontekster (Holsen et al., 2017; Årdal et al., 2018; Wiium et al., 2018), og har gitt

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

eksempler på studier som har undersøkt PYD i kontekster som bla. Spania, Portugal og Hong Kong.

4.0 Hensikt og problemstillinger

Det er en økende bevissthet om viktigheten av livstilfredshet, og både forskere og politikere vektlegger at dette er en viktig ressurs som kan bidra til å fremme folkehelsen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016). Teorien om positiv ungdomsutvikling har fått økende fokus og anerkjennelse de senere årene. Geldhof og kolleger (2013) forklarer at kortversjonen av 5 C's PYD-spørreskjemaet blir en etablert og validert versjon av PYD-forskningen, og belyser at forskning som tar i bruk dette skjemaet vil bidra til å drive kunnskapen om positiv ungdomsutvikling videre. Med bakgrunn i litteraturgjennomgangen er studiens hensikt å undersøke sammenhengen mellom positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet hos ungdom i 1. klasse på videregående skole. Dette vil undersøkes ved å besvare følgende problemstillinger:

Problemstilling 1:

Varierer nivåene i de fem C-ene i PYD ut fra kjønn, og varierer livstilfredshet ut fra kjønn og sosioøkonomisk status?

Problemstilling 2:

Hvordan er faktorstrukturen i de fem C-ene og forholdet mellom variablene som utgjør dem?

Sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet vil undersøkes av problemstilling 3 og 4:

Problemstilling 3:

I hvilken grad er det en sammenheng mellom de fem C-ene i PYD og livstilfredshet blant gutter og jenter i utvalget?

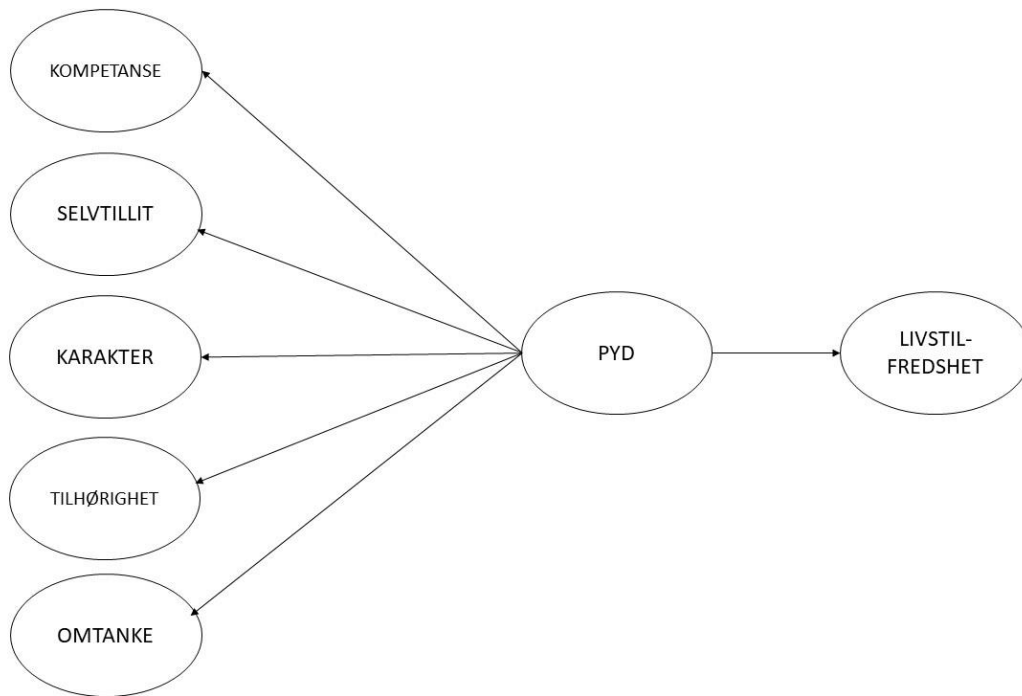
Problemstilling 4:

I hvilken grad kan PYD forklare variasjonen av livstilfredshet i utvalget?

Basert på teori og empirien som presentert i kapittel 2 og 3 er det blitt utviklet en tenkt modell som antar en sammenheng mellom PYD og livstilfredshet. Den tenkte modellen legger de 5 C-ene til grunn, og det foreligger en antakelse om at tilstedeværelse av disse konstruktene gir et mål på den globale PYD-faktoren, som er tenkt å predikere livstilfredshet i utvalget. Med bakgrunn i litteraturen ble det i forkant av analysene formulert to hypoteser:

Hypotese 1: Livstilfredshet kan forklares av PYD.

Hypotese 2: Det vil være kjønnsforskjeller i grad av forklart variasjon

Figur 2. Tenkt modell av sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet.

Modellen viser at det er forventet at PYD har en innvirkning på grad av livstilfredshet. De fem C-ene i PYD er forventet å ha være gode mål på positiv ungdomsutvikling (PYD), og modellen som helhet er dermed tenkt å kunne forklare en del av variasjonen i livstilfredshet hos utvalget.

5.0 Metode

Et metodekapittel inneholder beskrivelser av hvilke fremgangsmåter som skal benyttes for å belyse problemstillingene (Everett og Furuseth, 2012, s. 138). Dette kapittelet vil presentere studiens vitenskapsteoretiske ståsted og valg av forskningsdesign. Deretter presenteres studiens utvalg, prosedyre for datainnsamling og hvilke instrumenter som er lagt til grunn for å undersøke problemstillingene. Videre vil de statistiske analysene som skal bli gjennomført bli beskrevet, før det helt til slutt redegjøres for etiske hensyn og kvalitetssikring av studien.

5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og forskningsmetode

Vitenskap kan defineres som «systematisk utforskning av virkeligheten» (Thomassen, 2017, s. 42; Ringdal, 2007, s. 33). Vitenskapsteori eller vitenskapsfilosofi tar for seg spørsmål om hva kunnskap egentlig er, og er refleksjoner over vitenskapelig aktivitet og kunnskap (Thomassen, 2017, s. 14; Ringdal, 2007, s. 33). Ringdal (2007, s. 33) forklarer at det i vitenskapsteorien finnes både ulike kunnskapssyn (epistemologi) og ulike verdenssyn (ontologi). Disse synene skiller seg fra hverandre når det kommer til spørsmål om hvordan vi kan oppnå kunnskap. I vitenskapsteori skilles det gjerne mellom to hovedretninger. Den ene retningen har sine røtter i naturvitenskapens tradisjon, og den andre i humanvitenskapens tradisjon (Thomassen, 2017, s. 44). Retningene kalles Positivism og Hermeneutikk, og innunder hver kommer ulike verdenssyn/paradigmer. Et verdenssyn kan defineres som «et sett antakelser som guider handling» (Creswell & Creswell, 2018, s. 5). Et paradigmatiske utgangspunkt, også kalt for verdensbilde eller paradigme, er rammeverk som inkluderer grunnleggende antakelser for forskning og metoder for å søke svar på spørsmål som oversetter teorien fra verdensbildet til praksis (Creswell & Creswell, 2018, s. 5). Vi ser verdensbilder som generelle filosofiske orienteringer om verden som tas med inn i forskningen, og slike verdensbilder utvikles av individer basert på sine disipliner og forskningssamfunn.

Innenfor forskningen skilles det som regel mellom to tilnærminger: kvalitativ og kvantitativ metode. Forskjellen mellom de to tilnærmingene ligger i de grunnleggende filosofiske antakelsene forskerne bruker, hva slags strategi man bruker for å utføre forskningen, og de spesifikke metodene brukt for å samle inn den ønskede dataen (Creswell & Creswell, 2018, s. 3). Kvalitativ forskning er en tilnærming for å utforske og forklare meningen individer eller grupper tillegger sosiale eller menneskelige problem (Creswell & Creswell, 2018, s. 4). Forskningsprosessen involverer ofte en induktiv tilnærming, der man tar utgangspunkt i dataen man har samlet inn og ut i fra dette forsøker å tolke meningene i en teori.

Kvantitativ forskning er på den annen side deduktiv, som innebærer at man som regel ønsker å teste ut eller bekrefte en hypotese eller teori, og dermed har dette som utgangspunkt for forskningen. Kvantitative studier er en tilnærming for å teste objektive teorier ved å undersøke assosiasjonen mellom variabler. Tilnærmingen baserer seg på kvantifiserbar data, ofte innsamlet fra store utvalg, der man ved analytiske forskningsmetoder undersøker forskningsspørsmålene for studien. Med en kvantitativ tilnærming med en deduktiv innfallsvinkel er det ønskelig å finne resultater som kan generaliseres til å si noe om et fenomen eller en sammenheng om en populasjon (Creswell & Creswell, 2018, s. 4).

Den kvantitative forskningen har som regel en positivistisk retning til grunn, der et post-positivistisk paradigme ofte er sentralt. Positivismen ønsker å forklare fenomener med naturvitenskapen som ideal. Retningen representerer den mest rendyrkede videreføringen av det empiriske vitenskapsidealet, der det hevdes at naturfenomener kan forklares ut fra rent mekaniske årsakssammenhenger (Thomassen, 2017, s. 140). I positivismen ønsker man å undersøke fenomener som kan omskrives til målbare (kvantifiserbare) størrelser, ved å analysere målbare sammenhenger. Postpositivismen ses gjerne på som en moderne form for positivisme, og har en deterministisk filosofi (Creswell & Creswell, 2018, s. 6).

Determinismen vektlegger at alt som skjer er årsaksbestemt/determinert, altså at man kan forvente å se en årsak-virkning (Tjønneland, 2018). Verdenssynet ønsker å verifisere teori ved å sette variabler opp mot en hypotese. Det postpositivistiske verdenssynet kalles gjerne for empirisk forskning, og passer dermed godt med den kvantitative forskningen (Thomassen, 2015, s. 155). Forskningsspørsmålene i denne studien søker å undersøke sammenhengen mellom positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet hos ungdom. I tråd med det postpositivistiske verdenssynet og kvantitativ metode (Creswell & Creswell, 2018, s. 7) legger oppgaven en teori til grunn, og benytter kvantifiserbare data og statistiske analyser som vil gjøre det mulig å undersøke disse sammenhengene.

5.2 Forskningsdesign

5.2.1 Beskrivelse av studien. Denne studien benytter seg av datamateriale fra «Helsevaner blant skoleelever – en WHO-undersøkelse i flere land (HEVAS)» (Samdal et al., 2016). HEVAS er del av et internasjonalt samarbeid som samler inn data fra 45 land i Europa og Nord-Amerika, der Universitetet i Bergen er ansvarlig for gjennomføringen i Norge. Undersøkelsen belyser levevaner, helse, trivsel og læring blant ungdom og undersøker gruppeforskjeller i kjønn og alder. Oppstarten av undersøkelsen var i 1983, og studien har siden 1985 blitt gjennomført hvert fjerde år (Samdal et al., 2016). Datamateriale fra HEVAS-

undersøkelsene gir helse- og utdanningsmyndighetene økt kunnskapsgrunnlag, og resultatene fra undersøkelsen brukes aktivt i utvikling av politikk og tiltak for å fremme barn og unges helse, trivsel og læring (UiB, 2014). Totalt deltar omtrent 7000 elever i hver undersøkelse, med elever fra 6., 8. og 10. klasse, og 1. klasse på videregående skole. Inneværende studie vil benytte seg av data innsamlet fra 1. klasse på videregående skole, fra undersøkelsen som ble gjennomført i 2018. At undersøkelsen gjennomføres regelmessig, er med på å bidra til og videreutvikle validiteten og reliabiliteten til undersøkelsen og skalaene brukt i den. Rapporten for undersøkelsen som ble gjennomført i 2018 er under utarbeidelse, og informasjon om prosedyrer og utvalg er derfor hentet fra en upublisert versjon av rapporten (Samdal et al., under utgivelse).

5.2.2 Utvalg. For å oppnå et landsrepresentativt utvalg ble for elevene i 1. klasse på videregående skole ble en liste over alle førsteårsstudenter/grunnkurs benyttet (Samdal et al., under utgivelse). Formålet er å kunne generalisere funnet fra utvalget til hele populasjonen. Et utvalg består av forskerens beskrivelse av hvem eller hva som blir undersøkt (Braut, 2020). HEVAS er basert på «et utvalg skoleelever i norske grunn- og videregående skoler i alderen 11, 13, 15 og 16 år» (Samdal et al., under utgivelse). Populasjonen defineres derfor tydelig av studiens inklusjonskriterier, og utvalget er dermed et antall ungdommer i disse aldersgruppene som er ment å representere populasjonen (Leik, 1997, s. 37; Field, 2018, s. 54).

I HEVAS-undersøkelsen 2018 var 16-åringene de eneste som fikk utstedt spørreskjemaer med skalaer knyttet til de fem C-ene (PYD), og dermed er det kun de eldste deltakerne (elever i 1. klasse på videregående skole), som er inkludert i inneværende studie.

Utvalget besto av 2204 elevene i 1. klasse på videregående skole. Av disse oppga 49,7% (1095) å være gutter og 50,3% (1101) å være jenter. Sosioøkonomisk status (SØS) ble i inneværende studie målt med family affluence scale (FAS) som er nærmere beskrevet under instrumenter. Det ble vist at 21,6% (463) oppgir å ha lav sosioøkonomisk status, 62,6% (1344) oppgir middels sosioøkonomisk status og 15,8% (340) oppgir høy sosioøkonomisk status.

5.2.3 Datainnsamling og prosedyre. HEVAS-undersøkelsen er en undersøkelse i samarbeid mellom WHO og landene studien gjennomføres i, deriblant Norge. Datainnsamlingen til HEVAS foregår som i løpet av én skoletime, der deltakerne svarer på spørsmål om familie, økonomi, helsevaner, fritidsaktiviteter, søvn, kosthold og mer. Gjennomføringen av spørreskjemaundersøkelsen skjer i skoletiden for å forsikre seg om tilnærmet optimal svarprosent blant deltakerskolene

I forkant av undersøkelsen ble det sendt ut informasjon til skoleledelse, lærere, foreldre og foresatte (Samdal et al., 2016, s. 9). Elevene i første klasse på videregående skole har fylt 16 år, og de er dermed gamle nok til og selv samtykke til deltakelse i forskning (NESH, 2016). De mottok likevel et informasjonsskriv der de ble oppfordret til å informere sine foreldre om egen deltakelse, da noen av spørsmålene i skjemaet omhandler foreldres jobb, bakgrunn o.l. De ble også orientert om at deltakelse i studien var frivillig, at man kunne hoppe over spørsmål dersom man ønsket, og trekke seg hvis man ønsket det. Spørreundersøkelsen i 2018 ble for første gang kun gjennomført elektronisk, og i likhet med foregående år blir spørreskjemaet gjennomført på skolen i løpet av en skoletime på en måte som sikret deltakernes anonymitet (Samdal et al., 2016, s. 9). Spørreskjemaene var tilgjengelig både på bokmål og nynorsk. Første runde med datainnsamling foregikk i mars 2018, men for å oppnå ønsket utvalgsstørrelse ble det gjennomført en ny runde datainnsamling i september og oktober 2018 (Samdal, 2020, under publisering).

5.3 Instrumenter

5.3.1 PYD-SF (PYD Short Form). I HEVAS-spørreskjemaet for 2018 er elementer som omhandler de fem C-ene kun inkludert for elevene i 1. klasse på vgs. PYD og de fem C-ene undersøkes som prediktorvariabler i inneværende studie. Variablene brukt for å måle PYD i spørreskjemaet består av en modifisert form av PYD-SF, utarbeidet av Geldhof og kolleger (2013). Denne kortversjonen består av 34 elementer fordelt på fem subskalaer som fungerer som indikatorer for hver av de fem C-ene. Reliabiliteten til subskalaene er blitt målt av Geldhof og kolleger (2013) med et estimat for reliabilitet, kalt omega. Omega forklares som et passende mål på reliabilitet i en faktoranalyse, og Geldhof og kolleger forklarer at verdiene kan tolkes som cronbach's alpha. I deres studie ble alle C-ene funnet å ha god intern konsistens (Geldhof et al., 2013). Se appendix 4.0 for fullstendig oversikt over spørsmålene og skalaene som er blitt benyttet i studien.

5.3.1.1 *Kompetanse.*

Kompetanse omhandler intellektuell evne, og sosiale og atferdsmessige ferdigheter (Bowers et al., 2010). Spørsmålene i subskalaen for kompetanse måler skolerelatert kompetanse, sosial aksept og fysisk/sportslig kompetanse, med to variabler på hvert konstrukt. Deltakerne blir bedt om å rangere påstander om seg selv fra *stemmer svært godt (1)*, *stemmer nokså godt (2)*, *stemmer nokså dårlig (3)* og *stemmer svært dårlig (4)*. Eksempel på en påstand om sosial kompetanse i denne skalaen lyder «*jeg har mange venner*». Eksempel på akademisk kompetanse er «*jeg synes jeg er like smart som andre på min alder*», mens

eksempel på fysisk kompetanse er «*jeg tror jeg kan gjøre det bra i nesten hvilken som helst ny spor*». I denne studien ble chronbachs alpha funnet å være .78, noe som indikerer god reliabilitet i skalaen (Pallant, 2016, s. 101).

5.3.1.2 Omtanke

Omtanke omhandler individets grad av empati og sympati for andre. Subskalaen inneholder seks påstander, der svaralternativene går fra *ikke godt (1)* til *veldig godt (5)*. Et eksempel på en påstand i denne subskalaen lyder «*når jeg ser at noen blir utnyttet vil jeg hjelpe dem*». I inneværende studie har subskalaen for omtanke en chronbachs alpha på .92 og skalaen har dermed svært god reliabilitet (Pallant, 2016, s. 101).

5.3.1.3 Karakter

Karakter omhandler individets integritet, oppfattelse av rett og galt og moralske verdier. Subskalaen inneholder 8 elementer som måles med tre ulike påstander, og ber deltakerne besvare påstander om hvordan de selv synes at de er. Eksempel på påstanden for dette konstruktet lyder «*jeg gjør ting jeg vet at jeg ikke burde gjøre*» der svaralternativene er *stemmer svært godt (1)*, *stemmer nokså godt (2)*, *stemmer nokså dårlig (3)* og *stemmer svært dårlig (4)*. Videre blir deltakerne bedt om å svare på «*Hvor viktig er følgende for deg i ditt liv?*» med påstander som: «*gjøre verden til et bedre sted å leve*» med svaralternativene *ikke viktig (1)*, *litt viktig (2)*, *vet ikke (3)*, *ganske viktig (4)* og *veldig viktig (5)*. De siste to elementene som måles spør deltakerne om «*Tenk på noen som kjenner deg godt. Hvordan vil de rangere deg på de følgende påstandene?*» der det eksempelvis spørres om «*At jeg vet mye om folk fra andre kulturer*». Svaralternativene er «*ikke likt meg (1)*», «*litt likt meg (2)*», «*en del likt meg (3)*», «*ganske mye likt meg (4)*» og «*veldig mye likt meg (5)*». I denne studien ble chronbachs alpha funnet å være .75 og skalaen anses å ha akseptabel reliabilitet (Pallant, 2016, s. 101).

5.3.1.4 Tilhørighet

Tilhørighet belyser positive relasjoner og nærhet med andre mennesker og institusjoner rundt individet. Konstruktet måles med 8 elementer, der deltakerne skal rangere grad av sannhet og enighet/uenighet til påstander som omhandler venner, lærere og andre voksne. De to spørsmålene om venner lyder «*hvor sanne er hver av disse påstandene for deg?*» der eksempel på påstand lyder «*mine venner bryr seg om meg*» og besvares ved alternativene *aldri sant (1)*, *sjeldent sant (2)*, *av og til sant (3)*, *ofte sant (4)* eller *alltid sant (5)*. De seks siste påstandene omhandler skole og voksne i nærmiljøet, og ber respondentene besvare påstander ut fra hvor enig eller uenig de er. Eksempel på påstand er «*Jeg har mange*

gode samtaler med mine foreldre/foresatte». Svaralternativene er *helt enig* (1), *litt enig* (2), *vet ikke* (3), *litt uenig* (4) eller *helt uenig* (5). I inneværende studie ble reliabiliteten til subskalaen funnet å være .83, og dette anses som god reliabilitet (Pallant, 2016, s. 101).

5.3.1.5 Selvtillit

Selvtillit måler individets positive selvvurdering og grad av mestringstro. Elevene blir også her bedt om å rangere påstander om seg selv. Eksempel på påstand fra dette elementet lyder «*jeg er stort sett fornøyd med meg selv*». Svaralternativene rangeres fra *stemmer svært godt* (1), *stemmer nokså godt* (2), *stemmer nokså dårlig* (3) og til *stemmer svært dårlig* (4). I denne studien ble Chronbachs alpha funnet å være .92 og subskalaen anses å ha svært god reliabilitet (Pallant, 2016, s. 101).

5.3.2 Livstilfredshet.

Livstilfredshet er utfallsvariabelen i inneværende studie, og måles ved bruk av Huebner (1991) sin originale skala, Life Satisfaction Scale. Skalaen måler barnet/ungdommens generelle vurdering av eget liv og tilfredshet med tilværelsen. Spørsmålet er formulert ved «*I løpet av de siste ukene, hvor ofte har du følt deg slik utsagnene under beskriver det?*». Eksempel på påstand fra dette elementet lyder «*Jeg er fornøyd med hvordan jeg har det for tiden*». Deltakerne blir bedt om å rangere sine svar fra *aldri* (1), *av og til* (2), *ofte* (3) eller *nesten alltid* (4). I inneværende studie viser reliabilitetsanalyse at skalaens interne konsistens har en Chronbach's alpha koeffisient på .90. Dette indikerer veldig god intern konsistens for skalaen i dette utvalget.

5.3.3 Sosioøkonomisk status.

Sosioøkonomisk status måles ved bruk av Family Affluence Scale (FAS) som består av ulike indikatorer på familiens velferd. Skårene på de ulike elementene som utgjør FAS skalaen lages til en sumskåre, der 20% nedre kvartil kategoriserer «*lav SØS*» (1), 20-80% kategoriseres som «*middels SØS*» (2), mens 20% øverste kvartil kategoriseres som «*god SØS*» (3) (Langøy, Smith, Wold, Samdal & Haug., 2019). Variabelen inkluderes som kontrollvariabel, da det er funnet at livstilfredshet har sammenheng med sosioøkonomisk status (Levin, 2011; Schyns, 2002).

FAS ble i 2018 kartlagt med seks spørsmål. Første spørsmål var «*Har familien din bil?*» Svaralternativer var «*nei*» (1), «*ja, en*» (2) eller «*ja, flere*» (3). Neste spørsmål var «*Har du eget soverom?*» med svaralternativene «*ja*» (1) eller «*nei*» (2). Neste spørsmål var «*Hvor mange ganger reiste du og familien din på ferie til utlandet i fjor?*» med svaralternativer «*ingen*» (1), «*en gang*» (2), «*to ganger*» (3) eller «*mer enn to ganger*» (4). Deretter ble

følgende spørsmål stilt «*Hvor mange PCer har familien din?*» med svaralternativer «*ingen*» (1), «*en*» (2), «*to*» (3) eller «*flere enn to*» (4). Neste spørsmål lød «*Hvor mange bad (med badekar eller dusj) er det i hjemmet ditt?*» med svaralternativene «*ingen*» (1), «*ett*» (1), «*to*» (3) eller «*flere enn to*» (4). Siste spørsmål var formulert på følgende måte «*Har familien din oppvaskmaskin hjemme?*», med svaralternativene «*ja*» (1) og «*nei*» (2).

5.4 Kvalitetssikring

I en forskningsprosess er det en rekke faktorer som kan spille inn på utfallet og kvaliteten av en studie. For å sikre kvaliteten i inneværende studie vil de grunnleggende prinsippene validitet og reliabilitet gjennomgås. Det er viktig at spørsmålene som benyttes måler det de er ment å måle, samt at studien er reliabel og at det man finner dermed er til å stole på.

5.4.1 Validitet

Validitet handler om i hvilken grad målinger av et konsept medfører riktighet i en kvantitativ studie, og går på relasjonen mellom indikatorene og det teoretiske begrepet (Heale & Twycross, 2015; Ringdal, 2007, s. 86). For å si noe om validitet brukes ofte begrepsvaliditet, intern validitet og ekstern validitet. Begrepsvaliditet handler om hvorvidt en variabel måler det den er ment å måle (Cozby, 2009, s. 85-86). Innen kvantitativ forskning med et surveydesign vil begrepsvaliditeten handle om at spørreskjemaet er utformet på en måte som sørger for at man får informasjon om variablene man er interesserte i. I tillegg til at spørsmålene måler det de er ment å måle, er det ved utforming av et spørreskjema viktig at spørsmålene er konkrete, forståelige og ikke tvetydige slik at det ikke oppstår misforståelser knyttet til utforming av spørsmålene (Heale & Twycross, 2015). Inneværende studie benytter seg av HEVAS-data. De aller fleste spørsmålene i HEVAS er basert på den internasjonale protokollen for HBSC-undersøkelsen. Denne protokollen inneholder i overkant av 100 spørsmål som er obligatoriske for medlemslandene å inkludere i undersøkelsen, i tillegg til at det er mulig å inkludere ekstra spørsmål fra ulike tema. Alle obligatoriske spørsmål i HBSC-protokollen er utprøvd og kvalitetssikret i andre undersøkelser. (Samdal et al., 2016, s. 9).

Ekstern validitet, eller generaliserbarhet, handler om hvorvidt resultatene fra en studie kan generaliseres til populasjonen man ønsket å si noe om (Cozby, 2009, s. 86). Høy grad av ekstern validitet gjør at man kan trekke slutninger om at funnene man har fra et utvalg vil være gjeldende for den større populasjonen. Ved å benytte en nasjonal undersøkelse som HEVAS-undersøkelsen er det mulig å kunne konkludere med en landsdekkende generalisering for de aktuelle aldersgruppene. På tross av at utvalget anses som landsrepresentativt, betyr ikke dette nødvendigvis at det representerer alt ved populasjonen. I

alle utvalg finnes det mulighet for tilfeldige feil, som for eksempel at noen grupper blir utelatt fra undersøkelsen eller ikke besvarer den. I følge Samdal og kolleger (2016) er typiske årsaker til frafall i HEVAS-undersøkelsen knyttet til at skolene har stor arbeidsmengde, samtidig som det er et økende press på at skolene skal delta i spørreundersøkelser. Generaliserbarheten til studien vil være avgrenset til tiden og stedet undersøkelsen er blitt gjort, og det kan med dette være vanskelig å generalisere funnene 100% til populasjonen (Mæland, 2010). Likevel antas utvalget i denne studien å være landsrepresentativt, og graden av generaliserbarhet i studien antas å være høy.

Intern validitet refererer til i hvilken grad man kan trekke konklusjoner om kausale assosiasjoner funnet i data (Cozby, 2009, s. 86). I studier der man ønsker å kunne trekke slutninger om kausale årsakssammenhenger er det viktig med god intern validitet.

Inneværende studie ser på assosiasjoner mellom variabler uten at det kausale forholdet mellom dem vektlegges. Studien benytter seg også av tverrsnittsdata, noe som begrenser muligheten for å si noe om kausale årsaksforhold. Intern validitet kan også undersøkes gjennom kontroll mot annen teori og empiriske undersøkelser (Jacobsen, 2010, s. 233). Slik det fremkom av litteraturgjennomgangen er det ikke blitt identifisert studier med like problemstillinger som inneværende studie har. Likevel er det blitt gjort omfattende søk på teorien om positiv ungdomsutvikling og livstilfredshet, og det vil til en viss grad være mulig å sammenlikne tidligere studier og fenomen som undersøkes i samme og andre kontekster, og på denne måten bidra til studiens gyldighet.

5.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet refererer til stabiliteten i målinger av atferd, og hvor sannsynlig det er at man vil få samme resultat ved gjentatte målinger på samme utvalg (Cozby, 2009, s. 90; Creswell & Creswell, 2018, s. 154). Når man benytter seg av allerede innsamlet data, er det gunstig å sette seg inn i hvordan dataen er samlet inn. Dette kan gjøres ved å se på formulering og svaralternativer i variablene av interesse for å kunne spore mulige feilkilder (Ringdal, 2007, s. 86). Dette er i inneværende studie blitt gjennomført ved bearbeiding av data, forklart i analyseplanen. Reliabilitet rapporteres ofte ved bruk av intern konsistens, der man måler reliabilitet ved bruk av kun ett målepunkt. Intern konsistens reliabilitet kan brukes for å undersøke om alle elementene i en skala/subskala måler samme konstrukt, og kan måles med for eksempel cronbach's alpha. Verdien til alpha er basert på gjennomsnittet mellom alle korrelasjonene mellom elementer i en skala og antall elementer i skalaen (Cozby, 2009, s. 94). Chronbach's alpha har verdier som spenner mellom 0 og 1, og optimale verdier befinner

seg mellom .7 og .9 (Creswell & Creswell, 2018, s. 154; Ringdal, 2007, s. 87). I denne studien er det hensiktsmessig å undersøke om målingene av livstilfredshet og de fem C-ene til PYD har god intern konsistens, og representerer gode mål på disse atferdene. Reliabiliteten til livstilfredshet og subskalaene til PYD ble undersøkt, og alle skalaene ble funnet å ha tilfredsstillende intern konsistens (Pallant, 2016, s. 104; Creswell & Creswell, 2018, s. 154; Ringdal, 2007, s. 87).

5.4.3 Etiske hensyn

Begrepet forskningsetikk viser til et mangfold av normer, verdier og institusjonelle ordninger som bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet (NESH, 2016, s. 5). Etikk er læren om moral, og hva som er rett og galt (Ringdal, 2007, s. 423).

Retningslinjene for forskningsetikk er forankret i forskningsetiske normer, som har til hensikt å regulere forskningsaktiviteten på ulike områder (NESH, 2016, s. 6). Forskningsetiske retningslinjer er ment å være rådgivende, veiledende og forebyggende og angir hva forskeren bør ta i betraktning for å gjennomføre forsvarlig forskning (NESH, 2016, s. 7). Forskning er i all hovedsak søken etter ny og bedre innsikt, og vitenskapens viktigste forpliktelse er idealet om å søke sannhet (NESH, 2016, s. 8). For å ivareta dette idealet er det viktig at forskeren er redelig hva gjelder dokumentasjon, konsistens i argumentasjon, upartiske vurderinger og åpenhet om usikkerhet i prosessen.

Å beskytte deltakerne i forskning er grunnleggende i forskningsprosessen, der Ringdal (2007, s. 426) nevner krav om konfidensialitet, krav om informert og fritt samtykke, konsensjon og meldeplikt, krav om å unngå skade og alvorlige belastninger, krav om å informere dem som skal utforkes, krav om respekt for individers privatliv og nære relasjoner og hensynet som tredjepart som de viktigste. Når det gjelder etikk er det også svært viktig å være redelig hva gjelder forfatterskap, og unngå fusk og uredelighet ved å følge retningslinjene for fabrikker og plagiat ved god kildehenvisning (Ringdal, 2007, s. 432-433).

Denne studien benytter seg av allerede innsamlet data fra HEVAS-undersøkelsen gjennomført i 2018. Protokollen for den internasjonale studien opplyser om at studien er gjennomført på en etisk forsvarlig måte som respekterer verdigheten, tryggheten og rettighetene til deltakerne samtidig som at de anerkjenner forskernes ansvar.

Undersøkelsen er anonym, og ivaretar på denne måten deltakernes anonymitet og personvern. Deltakerne blir ikke bedt om å oppgi verken navn, spesifikk klasse eller sted/skole. Å delta i undersøkelsen er frivillig, på tross av at den gjennomføres på skolen, og elevene velger

dermed selv om de ønsker å delta eller ikke. Innledningen til spørreskjemaet inneholder grunnleggende informasjon om undersøkelsen, samt informasjon til elevene om at det var frivillig å besvare spørsmålene, og at man kunne hoppe over enkeltspørsmål. Se appendix 3.0 og 3.1 for informasjonsskrivet elevene fikk tildelt før deltakelse. Spørreskjemaene og innsamlingsprosedyren til HEVAS-undersøkelsen er blitt vurdert og godkjent av personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD), og regional etisk komite (REK).

6.0 Databearbeiding og statistiske analyser

6.1 Databearbeiding

Dataprogrammet IBM SPSS Statistics 25 ble anvendt for preliminare analyser og eksplorerende faktoranalyser i inneværende studie, mens IBM SPSS AMOS 25 Graphics ble benyttet for konfirmerende faktoranalyser (CFA) og de strukturelle likningsmodellene (SEM) i hovedanalysene. I forkant av hovedanalysene ble datasettet undersøkt for feil, og dette anses som en viktig del av analysene. Frekvensanalyse og deskriptive analyser ble gjort på variablene kjønn, sosioøkonomisk status, livstilfredshet og for hver av de fem konstruktene til PYD. Det ble sett på utvalgets fordeling, gjennomsnitt, standardavvik, minimum- og maksimumsverdier for samtlige variabler. Ved analyse av missing data ble det funnet en prosentandel mellom 20-28% missing for variablene som utgjør PYD, som anses som noe høy andel missing data. På bakgrunn av at datasettet er stort (n=2204) antas det å finne gyldige resultater (Pallant, 2016, s. 44-47).

For de variablene som måler livstilfredshet var det ønskelig at hele skalaen ble formulert slik at høyere skåre indikerer høyere grad av enighet/riktighet. Dermed ble to ledd reversert. Videre analyser viser høy korrelasjon mellom to av leddene i skalaen, og det svakeste leddet slettes slik at skalaen dermed består av 8 items. PYD-subskalaene ble rekodet også slik at høyere skåre indikerer høyere grad av enighet. I tillegg rekodes de i henhold til protokollen til Lerner (2010) med rekkevidde 0-12. Protokollen forklarer at elementer med svaralternativer fra 1-4 skal rekodes med nivå fra 0-12, og at elementer med svaralternativer 1-5 skal rekodes på tilsvarende måte. Dermed har alle subskalaene til de fem C-ene et nullpunkt, der verdien 0 representerer fravær av det som måles. Det ble laget en sumskår av hver av de fem PYD konstruktene (kompetanse, selvtillit, karakter, tilhørighet og omtanke) og livstilfredshet slik at disse fikk et målenivå som gjorde det mulig å sammenlikne dem i de deskriptive analysene.

6.2 Preliminære analyser

6.2.1 Beskrivelse av utvalg.

Da datafilen ble mottatt var det allerede en ferdig utarbeidet datafil i SPSS. Det ble gjennomført deskriptive analyser for å få en oversikt over karakteristikker som ligger til grunn for utvalget. Datasettet ble delt inn basert på klassetrinn, og det er kun elevene på videregående skole som medregnes i analysene. Alle deltakerne gikk i 1. klasse på videregående skole. Flest respondenter ble født i år 2001 (67%), samt noen i 2002 (19,5%).

Dette tilsier at deltakerne i var 16-17 år gamle. Utvalget hadde en jevn kjønnsfordeling, med henholdsvis 50% jenter og 49,7% gutter.

Det ble laget sumskåre for alle variablene slik at disse dannet et målenivå som var passende for frekvensanalyser, samt t-tester, ANOVA og korrelasjonsanalyser. Verken kompetanse, selvtillit, tilhørighet, omtanke, karakter eller livstilfredshet var normalfordelt, som ble vist i kolmogrov-smirnov-tester og ved inspeksjon av skjevhet og kurtose. For store utvalg er dette relativt vanlig, og de fleste statistiske analyser antas å være robuste nok til at brudd på antakelse om normalitet vil være avgjørende (Pallant, 2016, s. 63). Også skjevhet og kurtose blir forklart at er sensitive for store utvalg (Pallant, 2016, s. 47).

6.2.2 T-tester og enveis-ANOVA

I denne studien ble t-test gjennomført for å undersøke og sammenlikne kjønnsforskjellene i gjennomsnitt for hver av de ulike C-ene, og livstilfredshet. Det ble også gjennomført en enveis-ANOVA for sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og livstilfredshet for å undersøke om nivå av sosioøkonomisk status påvirket grad av livstilfredshet i utvalget.

6.3 Hovedanalyser

6.3.1 Korrelasjonsanalyser

Korrelasjonsanalyser brukes for å beskrive styrken og retningen på lineære forhold mellom to variabler (Pallant, 2016, s. 132). Analysen ble gjennomført for å undersøke sammenhengen mellom de fem ulike C'ene og livstilfredshet. Pearsons korrelasjonskoeffisient (r) ble brukt som mål på sammenhengen. En svak korrelasjon indikeres av r mellom .10 til .29. En moderat korrelasjon indikeres ved r mellom 0.30 og .49, og en sterk korrelasjon har pearsons r mellom .50 og 1 (Pallant, 2016, s. 137; Segdwick, 2012).

6.3.2 Eksplorerende faktoranalyse (EFA)

Tidligere litteratur har beskrevet ulike måter å undersøke faktorstrukturen til PYD. Det er blitt gjort studier med alle de 80 originale items, utforsking av PYD-SF med 34 items og studier som har slettet flere items på bakgrunn av at data skal passe utvalget best mulig (Geldhof et al., 2013; Holsen et al., 2017; Bowers et al., 2010). I denne studien er PYD-modellen blitt beholdt i henhold til PYD-SF med 34 items for å undersøke hvordan faktorstrukturen er i dette utvalget. Med bakgrunn i tidligere litteratur fremstår det som hensiktsmessig å undersøke den latente faktorstrukturen for de gjeldende dataene før

analysene gjennomføres i en CFA (Bowers et al., 2010). Eksplorerende faktoranalyse er en metode som brukes for å utforske data, og undersøke passende faktorladninger i et sett variabler, samt hvordan disse er relatert (Pallant, 2016, s. 182; Brown & Moore, 2014, s. 3). For å være sikker på at CFA får gir gode mål på den tenkte modellen, ble den latente strukturen til de fem C-ene undersøkt for å vurdere om det er nødvendig å dele inn hvert element i ytterligere elementer/faktorer.

6.3.3 Konfirmerende faktoranalyse (CFA)

Etter å ha gjennomført EFA for de fem C-ene i PYD gjennomføres en CFA for disse variablene, og for variabelen livstilfredshet. I en CFA undersøkes den statistiske signifikansen til en tenkt faktor-modell, og gir et innblikk i om data passer den tenkte modellen. En CFA gjør det mulig å spesifisere et bestemt antall faktorer, og gir uttrykk for om data passer til målemodellen (Schumacker & Lomax, 2004, s. 168). Dette ble gjennomført som innledende analyser til SEM-analysen.

6.3.4 Strukturlikningsmodeller (Structural Equation Modelling, SEM-analyse).

Det gjennomføres SEM-analyser i IBM SPSS AMOS Graphics 25.

Strukturlikningsmodeller (SEM) er en statistisk metode som har en bekreftende tilnærming til analyser av en strukturell teori (Byrne, 2010, s. 3). SEM-analyser kan bli modellert for å gi innsikt om konseptualiseringer av teorien man undersøker, og gir en mulighet for å se sammenhengen mellom faktorer/variabler i en gitt teori. Strukturlikningsmodeller bidrar med en effektiv og gunstig forklaringsmåte for latente strukturer som er underliggende for et sett med observerte variabler (Byrne, 2010, s. 7). Strukturlikningsmodeller kan sammenliknes med konfirmerende faktoranalyse, der både antall faktorer, og relasjonen mellom faktorene og indikatorene er bestemt på forhånd (Ringdal, 2007, s. 324).

Tidligere litteratur har benyttet både bifaktorielle- og høyere ordensmodeller i utformingen av SEM-analyse for å undersøke PYD (Årdal et al., 2018; Conway et al., 2015). I inneværende studie vil det bli benyttet en høyere ordensmodell (higher order model), en flerdimensjonell modell med flere nivåer av latente faktorer (Brown & Moore, 2014, s. 6). En høyere ordensmodell ble valgt på bakgrunn av parsimonitetsbegrepet, som innebærer å bruke enklest mulig modell med færrest mulig kovarierte residualer og variabler, men som likevel gir et godt forklaringsgrunnlag (Raykov & Marcoulides, 1999). Ved å bruke en høyere ordensmodell reduserer jeg antallet parametere, noe som kan være fordelaktig i tolkingen av resultatene fra analysene.

Målet med SEM-analysen i denne studien er å kunne generalisere de observerte dataene til en større latent faktorstruktur som skal representere hele PYD-modellen. CFA gjennomføres derfor først for hver enkelt C for å undersøke faktorstrukturen og modelltilpasning for hver og én, og det samme gjøres for variabelen livstilfredshet. Til slutt modelleres en SEM-modell der alle de fem C-ene er inkludert, samt studiens utfallsmål (livstilfredshet). SØS inkluderes som kontrollvariabel i modellen. Det skal til slutt også undersøkes hvorvidt strukturen er annerledes for gutter og jenter i en multigruppeanalyse. I en SEM-analyse med flere latente variabler er det vanlig å gjennomføre en modell-spesifisering der man undersøker ulike tilnærminger til den tenkte modellen (Schumacker & Lomax, 2004, s. 216). I inneværende studie er SEM-analysen blitt gjennomført i henhold til PYD-rammeverket, og SEM-modellen er en høyere ordensmodell med de fem C'ene som latente faktorer etterfulgt av flere latente faktorer innunder C'ene, i henhold til litteraturen og faktoranalysen. For å undersøke den originale PYD-modellen som helhet er SEM-modellen ikke blitt revidert og spesifisert ut over dette.

Faktorladningene i en SEM-analyse er regresjonslinjer som predikerer indikatorene til en faktor. Unik varians er variansen i en indikator som ikke er gjort rede for av faktorene og er en metodisk effekt, og blir typisk antatt å være målefeil, også kalt «residual» (Brown & Moore, 2014, s. 6). Dersom det kan rettfærdiggjøres kan en SEM-modell inkludere metodiske effekter (som for eksempel kovarierte residualer) som indikerer at to indikatorer kovarierer for en annen grunn enn at de har en felles påvirkning fra den latente faktoren/variabelen. Når en SEM-modell har to eller flere faktorer er kovarierte residualer ofte spesifisert for å estimere forholdet mellom de latente dimensjonene som ikke er tatt høyde for av den latente faktoren. Kovariasjon kan skyldes metoden data er innsamlet på, og i spørreskjemaet de aktuelle dataene er innsamlet fra kan dette skyldes reverserte variabler eller variabler med svært lik ordlyd (Brown & Moore, 2014, s. 4-7). Kovarierte residualer inkluderes i denne studien for noen variabler der det finnes indikatorer for ytterligere kovariasjon enn de identifiserte latente variablene. Dette vil nevnes for de aktuelle variablene i resultatdelen.

Et overordnet mål for alle SEM-analyser er å finne en statistisk signifikant teoretisk modell som også har praktisk mening (Schumacker & Lomax, 2004, s. 81). SPSS AMOS gir en rekke mål på hvorvidt modellen er passende. Ved estimering av modellen blir chi-square oppgitt, og dette er den eneste statistiske testen som sier noe om teorien signifikans. Schumacker og Lomax (2004, s. 81) forklarer at denne testen er sensitiv for et stort utvalg ($n > 200$), og i gjeldende studie benyttes flere mål på modelltilpasning for å undersøke hvorvidt modellene er

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

passende (Schumacker & Lomax, 2004, s. 82). Root-mean-square residual (RMSEA) er et av disse målene, og verdier mellom .05 og .08 indikerer god modelltilpasning eller at modellen er godt tilpasset, mens verdier $<.05$ indikerer at modellen er svært godt tilpasset (Schumacker & Lomax, 2004, s. 82). I tillegg til RMSEA verdien oppgis 90% konfidensintervallen til RMSEA. CFI (comparative fit index) tar høyde for studiens utvalg, og indikerer god modelltilpasning dersom verdien er $>.90$, mens verdier over $>.95$ indikerer at modellen er veldig godt tilpasset (Schumacker & Lomax, 2004, s. 82). Forklart varians (R^2) brukes også som mål på sammenhengen for å kunne si noe om i hvor stor grad den tenkte modellen forklarer utfallsmålet.

7.0 Resultater

Dette kapittelet presenterer resultatene fra analysene som er gjennomført.

Hovedproblemstillingene i studien undersøker om det er en sammenheng mellom de fem C-ene i PYD og livstilfredshet hos jenter og gutter i 16-års alder, og kontrollerer for sosioøkonomisk status. Kapittelet vil presentere t-tester (independent sample), korrelasjoner, faktoranalyse (både EFA og CFA), etterfulgt av SEM-analysen til slutt.

7.1 Beskrivelse av utvalget.

7.1.2 Kjønnforskjeller

T-test for uavhengige utvalg ble utført for å undersøke om det var signifikante forskjeller mellom jentene og guttenes gjennomsnittskår i utvalget i variablene som utgjør PYD, og livstilfredshet. Resultatene viste at guttene skåret signifikant høyere enn jenter på kompetanse, selvtillit og livstilfredshet. Jentene skåret signifikant høyere enn guttene på karakter og omtanke. Cohens d' ble benyttet for å undersøke styrken på forskjellene, og verdiene er vurdert ut fra retningslinjene om at $.2 =$ liten effekt, $.5 =$ moderat effekt og $.8 =$ stor effekt (Pallant, 2016, s. 212). Effektstørrelsen var moderat eller nær moderat for alle variablene utenom tilhørighet, der det ikke ble funnet kjønnforskjeller. Forskjellene var sterkes for omtanke ($d = .77$), der effektstørrelsen var tilnærmet stor. For livstilfredshet ble det funnet små kjønnforskjeller ($d = .30$), og det antas en liten praktisk signifikans i forskjellen i jenter og gutters skåre i livstilfredshet.

Tabell 2.

T-test for gruppeforskjeller i gjennomsnitt og effektstørrelse for de fem C-ene og livstilfredshet mellom jenter og gutter

		Gj.snitt (SA) for gutter	Gj.snitt (SA) for jenter			
	Min-maks	M	M	t	p	Choens d'
Kompetanse	1-12	7.7 (2.4)	6.5 (2.2)	10.7	.00	.52
Selvtillit	1-12	8.4 (2.7)	7.0 (2.9)	10.1	.00	.48
Karakter	1-12	7.2 (2.1)	8.1 (1.9)	-8.8	.00	.44
Tilhørighet	1-12	8.3 (2.1)	8.4 (2.0)	-1.3	.17	.04
Omtanke	1-12	8.1 (3.0)	10.1 (2.1)	-16.1	.00	.77
Livstilfredshet	1-4	3.0 (.64)	2.8 (.66)	6.3	.00	.30

Enveis ANOVA ble gjennomført for å undersøke om det var forskjeller i livstilfredshet ut fra sosioøkonomisk status, da vi i litteraturgjennomgangen så at dette er blitt funnet i andre utvalg (Levin, 2011; Schyns, 2002). ANOVA viste at det var en statistisk signifikant forskjell i livstilfredshet mellom de tre nivåene av sosioøkonomisk status: $F(2, 1961) = 48.59, p = .000$. En Tukey post hoc test viste at skårene i livstilfredshet er signifikant lavere hos de med lav SØS ($M=2.65, SD=.65, p=.000$) og middels SØS ($M=2.9, SD=.63, p=.005$) sammenliknet med de med høy SØS ($M=3.08, SD=.64$). Den observerte forskjellen i grad av livstilfredshet ut fra grad av sosioøkonomisk status gir grunnlag for å kontrollere for effekten av SØS senere i analysene.

7.2 Korrelasjonsanalyser

Korrelasjonsanalyser ble gjennomført separat for kjønn for å undersøke forskningsspørsmålet som omhandler i hvilken grad det er en sammenheng mellom de fem C-ene i PYD og livstilfredshet hos elever i vg1. Sammenhengene ble undersøkt og rapportert ved bruk av Pearsons korrelasjonskoeffisient (r). I følge Pallant (2016, s. 137) vil en r mellom .10 og .29 indikere en svak korrelasjon, r mellom .30 og .49 indikerer en moderat korrelasjon, og r mellom .50 og 1.0 indikerer en sterk korrelasjon.

Tabell 3.
Pearson's korrelasjoner mellom mål på PYD og livstilfredshet fordelt på kjønn

	1	2	3	4	5	6
1.Kompetanse		.58**	.41**	.23**	.16**	.46**
2.Selvtillit	.66*		.48**	.28**	.17**	.61**
3.Tilhørighet	.35**	.45**		.29**	.29**	.48**
4.Karakter	.11**	.20**	.20**		.52**	.25**
5.Omtanke	.12**	.16**	.23**	.59**		.18**
6.Livstilfredshet	.40**	.57	.49**	.16**	.13**	

** $p < .001$, gutter = under diagonalen, jenter = over diagonalen

Tabell 3 viser at variablene kompetanse, selvtillit og tilhørighet var medium til høyt korrelert med livstilfredshet (Pallant, 2016, s. 137), og dette gjelder for begge kjønn. Karakter og omtanke korrelerte på den andre siden svakt med livstilfredshet, og dette var også gjeldende både for gutter og jenter.

Den sterkeste sammenhengen for gutter ble funnet mellom kompetanse og selvtillit ($r=.66$), og beskrives som en sterk korrelasjon. For jentene ble den sterkeste sammenhengen funnet å

være mellom selvtillit og livstilfredshet ($r=.61$), og dette indikerer at det er en sterk positiv sammenheng mellom selvtillit og livstilfredshet blant jentene. Overordnet viser resultatene at karakter og omtanke har de svakeste korrelasjonene for begge kjønn, og indikerer at disse målene ikke er like sterkt assosiert med de andre variablene. Likevel er disse to variablene høyt korrelert med hverandre.

7.3 Faktoranalyse

Følgende delkapittel tar for seg problemstilling 3, som undersøker faktorstrukturen for PYD og livstilfredshet. Subskalaene til PYD undersøkes først i en eksplorerende faktoranalyse (EFA) for å undersøke faktorstrukturen i skalaene og forholdet mellom variablene som utgjør dem. Deretter ble hver av skalaene undersøkt videre i en konfirmerende faktoranalyse (CFA) for å se hvorvidt de fem C'ene og livstilfredshet ville være passende å bruke i SEM-analysen som gjennomføres til slutt. I forkant av dette er reliabiliteten til alle skalaene blitt undersøkt, som forklart i kapittel 5.3. Tabell 9 viser modelltilpasning (CFA) for alle variablene.

7.3.1 EFA og CFA for kompetanse

De seks elementene for subskalaen kompetanse ble undersøkt i en prinsippal komponentanalyse. Ved å se på korrelasjonsmatrisen kommer det frem at tre av elementene i subskalaen korrelerer dårlig ($<.3$), men de resterende har korrelasjoner som overskrider anbefalt nivå (Pallant, 2016, s. 193). KMO verdien er $.72$ og er over anbefalt grenseverdi, og Bartlett's test er signifikant ($p=.000$). Prinsippal komponentanalyse viser at subskalaen har to komponenter med egenverdi i henhold til Keisers kriteriet (Pallant, 2016, s. 185) på $>.1$, og at disse to komponentene forklarer 66,6% av den totale variansen i skalaen. Ved å inkludere en tredje faktor vil ytterligere 13,9% av variansen forklare, og dermed 80,5% av den totale variansen i subskalaen. Basert på resultatene og i henhold til litteraturen (Bowers et al., 2010) gjennomføres faktoranalyse på nytt, med antakelsen om at det er 3 faktorer i subskalaen. Tabell 4 viser pattern matrix med faktorladninger for subskalaen kompetanse.

Tabell 4.

Eksplorerende faktoranalyse for skalaen kompetanse

	<i>Komponent 1</i> Atletisk kompetanse	<i>Komponent 2</i> Akademisk kompetanse	<i>Komponent 3</i> Sosial kompetanse
Kompetanse70	.942		
Kompetanse68	.884		
Kompetanse 69		.877	
Kompetanse 66		.858	
Kompetanse 67			.970

For subskalaen til kompetanse viste EFA at det var hensiktsmessig å dele inn subskalaen i 3 komponenter. Resultatene fra CFA viser at de tre komponentene (atletisk-, akademisk- og sosial kompetanse) lader godt ($>.3$) på hovedkomponenten kompetanse. Se appendix 1.1. Modelltilpasning for subskalaen til kompetanse viser at modellen passer godt: ($\chi^2 = 69.32$, $df = 6$, $p < .000$, RMSEA = .07, 90% CI [.055,.084], CFI=.98).

7.3.2 EFA og CFA for selvtillit

De seks elementene i subskalaen for selvtillit undersøkes i prinsipp komponentanalyse, og korrelasjonsmatrisen viser at alle elementer i subskalaen korrelerer over anbefalt nivå på $>.3$ (Pallant, 2016, s. 193). KMO verdien for subskalaen er .87 og er signifikant ($p=.000$). Dette indikerer at subskalaen er passende for faktoranalyse. Denne subskalaen har kun en faktor med egenverdi $>.1$ i henhold til Keisers kriterie (Pallant, 2016, s. 185), men denne ene forklarer 72% av den totale variansen i skalaen. Ut ifra scree plot og informasjonen nevnt over konkluderes det med at det kun er hensiktsmessig med én faktor for subskalaen for selvtillit. Tabell 5 viser faktorladningene for selvtillit.

Tabell 5.
Eksplorerende faktoranalyse for skalaen selvtillit

	Selvtillit
Selvtillit 72	.894
Selvtillit 73	.891
Selvtillit 74	.904
Selvtillit 75	.874
Selvtillit 78	.833
Selvtillit 79	.674

Subskalaen for selvtillit ble heller ikke inndelt i flere komponenter, i henhold til EFA. For å oppnå en god modelltilpasning, ble fire residualer kovariert da CFA ble gjennomført. Dette var for to variabelpar som var formulert svært likt, henholdsvis «*jeg synes jeg ser bra ut*» og «*jeg liker utseendet mitt veldig godt*», samt variablene «*alt i alt er jeg glad for at jeg er meg*» og «*når jeg blir voksen er jeg sikker på at jeg får et godt liv*». En chi-square test (Kline, 2016, s. 281) viste at begge endringene bidro signifikant til modellen ($p=.000$). Se appendix 1.2. Etter endringene viser modelltilpasningen en god modell for subskalaen selvtillit ($\chi^2 = 68.01$, $df = 7$, $p < .000$, RMSEA = .06, 90% CI [.050,.077], CFI=.99, med både aksepterte RMSEA og CFI verdier.

7.3.3 EFA og CFA for karakter

Korrelasjonsmatrisen viser svært lave korrelasjoner for alle elementene i subskalaen for karakter, og dette indikerer at skalaen muligens ikke er passende for faktoranalyse (Pallant, 2016, s. 193). Skalaen ble likevel inkludert og undersøkt videre i henhold til tidligere forskning for å overholde PYD-rammeverket (Bowers et al., 2010). På tross av lave korrelasjoner mellom items i skalaen er KMO .79 og resultatene fra Bartlett's test signifikante ($p=.000$). Basert på Keisers kriterie for egenverdi (Pallant, 2016, s. 185) blir det utnevnt tre faktorer med verdi over anbefalt nivå, og disse forklarer totalt 67,7% av den totale variansen i subskalaen. Scree-plot viser også at en tydelig knekk etter det tredje punktet. Tabell 6 viser faktorladninger for subskalaen for karakter.

Tabell 6.
Eksplorerende faktoranalyse for skalaen karakter

	Komponent 1 Personlige verdier	Komponent 2 Flerkulturell bevissthet	Komponent 3 Atferd
Karakter 76			.738
Karakter 77			.735
Karakter 88	.813		
Karakter 89	.853		
Karakter 90	.836		
Karakter 91	.756		
Karakter 92		-.900	
Karakter 93		-.840	

For subskalaen til karakter viste EFA at det var hensiktsmessig å dele inn subskalaen i 3 komponenter, og disse blir videre undersøkt i CFA. Resultatene viser at de tre komponentene (personlige verdier, flerkulturell bevissthet og atferd) lader godt på hovedkomponenten karakter. De reverserte variablene karakter76 og karakter77 har relativt lav korrelasjon med komponenten for atferd, men overskrider akkurat akseptabelt nivå på $>.3$ (Pallant, 2016, s. 185). For denne subskalaen korreleres to residualer, da de ut ifra korrelasjonsmatrise korrelerer høyt ($r=.68$). Se appendix 1.3. Chi-square difference test ble gjennomført for å undersøke om endringene bidro signifikant til modellen (Kline, 2016, s. 281), og fant at endringen ville gi signifikant resultat ($p=.000$). Variablene lyder «Gjøre det jeg mener er rett selv om vennene mine gjør narr av meg» og «akseptere konsekvensene av mine handlinger når jeg gjør noe feil eller dumt» Modelltilpasningen for subskalaen med to kovarierte residualer får god modelltilpasning: $\chi^2 = 55.78$, $df = 16$, $p < .000$, RMSEA = .03, 90% CI [.024,.043], CFI=.99. RMSEA og CFI er begge svært gode og indikerer at modellen passer svært godt.

7.3.4 EFA og CFA for tilhørighet

Korrelasjonsmatrisen av subskalaen for tilhørighet viser at to elementer korrelerer under anbefalt nivå på $>.3$, men at de resterende elementene overskrider dette nivået. $KMO = .73$ og Bartlett's test er signifikant ($p=.000$). Scree-plot viser at det vil være hensiktsmessig med 3 eller 4 faktorer, men ut fra tidligere litteratur (Bowers et al., 2010) undersøkes subskalaen med 4 faktorer. Subskalaen har to komponenter som overskrider Keisers kriterie (Pallant, 2016, s. 185) for eigenverdi ($>.1$) som forklarer totalt 70% av variasjonen. Ved å inkludere 4 komponenter vil 89,6% av den totale variansen forklares, og dette vurderes som fordelaktig for analysene. Tabell 7 viser pattern matrix for subskalaen for tilhørighet med 4 komponenter.

Tabell 7.
Eksplorerende faktoranalyse for skalaen tilhørighet

	Komponent 1 Bydel	Komponent 2 Venner	Komponent 3 Familie	Komponent 4 Lærere/skole
Tilhørighet82			.940	
Tilhørighet83			.912	
Tilhørighet84				.844
Tilhørighet85				.945
Tilhørighet86	.929			
Tilhørighet87	.974			
Tilhørighet88		.966		
Tilhørighet89		.958		

For subskalaen tilhørighet ble CFA gjennomført i henhold til EFA, med fire komponenter (tilhørighet til by-, venner-, familie- og skole) for subskalaen. Komponenten for venner har lav ladning (.019) på tilhørighet sammenliknet med de resterende faktorene. På tross av lav faktorladning beholdes faktoren i henhold til både EFA og tidligere forskning (Bowers et al., 2010). Se appendix 1.4. Modellen som helhet får likevel akseptabel modelltilpasning: ($\chi^2 = 75.494$, $df = 16$, $p < .000$, $RMSEA = .04$, 90% CI [.032,.051], $CFI=.99$). Både $RMSEA$ og CFI verdier er akseptable og viser at modellen passer godt.

7.3.5 EFA og CFA for omtanke

Korrelasjonsmatrisen av subskalaen for omtanke viser at alle elementene korrelerer over anbefalt nivå på $>.3$. $KMO = .90$ og Bartlett's test er signifikant ($p=.000$). Prinsippal komponentanalyse viser at det kun er én komponent med eigenverdi i henhold til Keisers kriterie (Pallant, 2016, s. 185), med eigenverdi på 4.4. Denne komponenten forklarer 74,4% av den totale variasjonen i subskalaen. Scree-plottet bekrefter antakelsen om at det er

passende med kun én faktor for subskalaen for omtanke. Tabell 8 viser faktorladningene for subskalaen.

Tabell 8.
Eksplorerende faktoranalyse for skalaen omtanke

	Omtanke
Omtanke94	.861
Omtanke95	.771
Omtanke96	.922
Omtanke97	.886
Omtanke98	.920
Omtanke99	.793

Før gjennomføringen av CFA for subskalaen omtanke måtte to residualer kovariere, da disse hadde svært høyt korrelasjonsnivå ($r=.85$). Variablene lød «*jeg blir trist av å se noen som ikke har venner*» og «*når jeg ser en annen som er såret eller opprørt, synes jeg synd på dem*». En chi-square difference test (Kline, 2016, s. 281) viser at modellen forbedres signifikant etter å ha korrelert de to variablene ($p=.000$). Se appendix 1.5. Modelltilpasning for subskalaen til omtanke er god ($\chi^2 = 142.92$, $df = 9$, $p < .000$, RMSEA=.08, 90% CI [.071,.094], CFI=.98). RMSEA for denne modellen er på akseptabelt nivå og CFI indikerer god modelltilpasning.

7.3.6 CFA for livstilfredshet

CFA gjennomføres for life satisfaction scale (Huebner, 1991) med to reverserte ledd. Vanligvis benyttes to reverserte ledd i Huebners skala, men i inneværende studie korrelerte disse to leddene relativt høyt ($r=.67$) og ga dårlig modelltilpasning. Variablene har svært lik ordlyd, med «*jeg kunne tenke meg å forandre mange ting i livet mitt*» og «*jeg kunne ønske livet mitt var annerledes*». Leddet som hadde høyest faktorladning ble beholdt, og «*jeg kunne tenke meg å forandre mange ting i livet mitt*» ble slettet. Se appendix 1.6. Modelltilpasning for skalaen for livstilfredshet med et slettet ledd vurderes som god ($\chi^2 = 299.544$, $df = 20$, $p < .000$, RMSEA = .08, 90% CI [.072,.088], CFI=.97), da både RMSEA og CFI har aksepterte verdier.

Tabell 9.

Modelltilpasning av CFA for alle variablene

	χ^2	<i>df</i>	RMSEA	[90% CI]	CFI
Kompetanse	69.32	6	.07	[.055, .084]	.98
Selvtillit	68.01	7	.06	[.050, .077]	.99
Karakter	55.78	16	.03	[.024, .043]	.99
Tilhørighet	75.494	16	.04	[.032, .051]	.99
Omtanke	142.92	9	.08	[.071, .094]	.98
Livstilfredshet	299.544	20	.08	[.072, .088]	.97

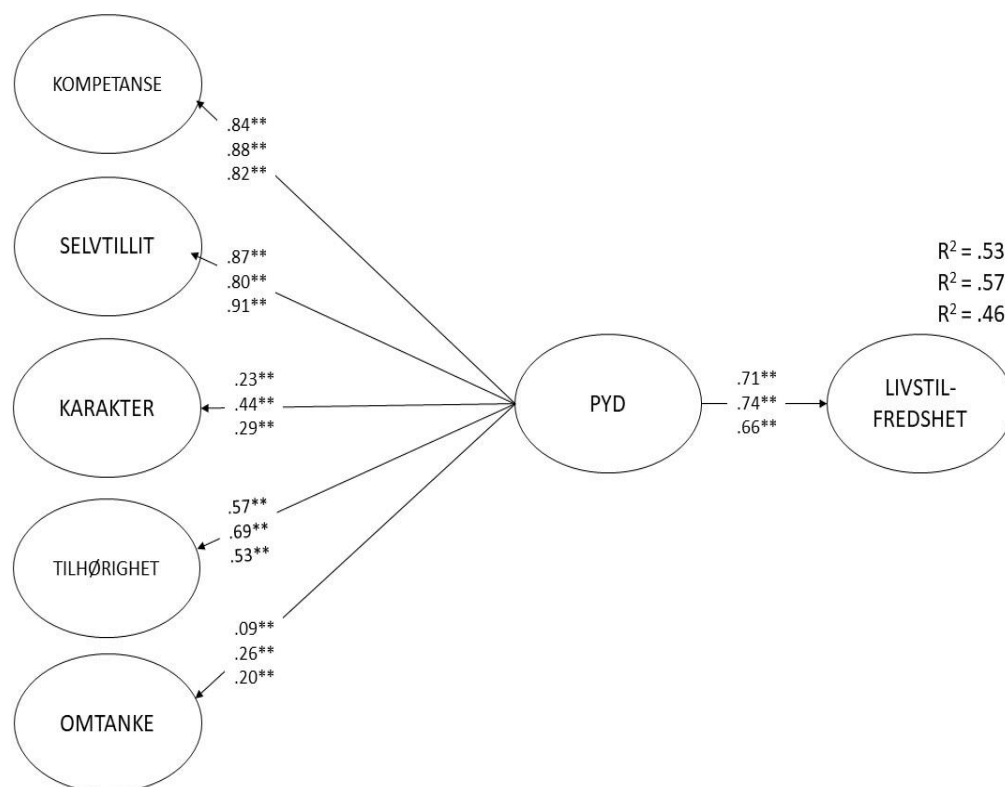
7.4 SEM-analyse

7.4.1 Sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet

For å teste hypotesen om at det er en sammenheng mellom PYD og livstilfredshet (H1), ble det utviklet en strukturlikningsmodell i SPSS AMOS. Analysen ble gjennomført som en multigruppe analyse, der jenter og gutter ble inkludert som separate grupper for å kunne analysere eventuelle kjønnsforskjeller. Modellen ble utviklet i henhold til de teoretiske konstruktene til PYD, som introdusert i teoridelen av oppgaven (kapittel 2.3). Modellen ble utviklet med alle observerte variabler (items), samt faktorer identifisert i EFA og bekreftet i CFA. SØS ble inkludert som kontrollvariabel. Figur 3 er en viser den høyere ordensmodellen, med de standardiserte betakoeffisientene for hele utvalget, jenter og gutter.

Måletilpasningen til modellen for utvalget var tilfredsstillende: $\chi^2 = 4777.584$, $df = 839$, $p < .000$, RMSEA = .05, 90% CI [.045, .047], CFI=.92). Dette ble vurdert i henhold til kriteriene til Schumaker & Lomax (2004, s. 82). PYD ble funnet å være en positiv og signifikant prediktor for livstilfredshet ($\beta = .71$, $p < .001$). Betakoeffisientene (parameterne, β) viser at den generelle PYD faktoren er indikert av alle de fem C'ene, men at karakter og omtanke ser ut til å ha svakere sammenheng med det globale PYD, enn det de resterende C-ene har med PYD. PYD forklarte 53% av variasjonen i livstilfredshet for det totale utvalget. Resultatene støttet hypotesen om at det er en sammenheng mellom PYD og livstilfredshet.

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

** $p < .001$

Figur 3. Høyere ordensmodell. Den øvre linjen illustrerer graden av sammenheng for hele utvalget, den mellomste for jenter, og den nederste linjen for gutter.

Figur 3 er en forenklet høyere ordensmodell som illustrerer SEM-analysen som ble gjennomført. Lavere ordensfaktorer er ikke inkludert i modellen. Dette for å gjøre modellen mer oversiktlig, samt at det i hovedsak er assosiasjonen mellom de fem C-ene, PYD og livstilfredshet som er av relevans for problemstilling 4. SØS er heller ikke med i modellen, som ble inkludert som kontrollvariabel for sammenhengen. Se appendix 2.0 for fullstendig SEM-modell.

7.4.2 Kjønnforskjeller i målemodellene for sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet

For å undersøke hypotesen (H2) om at det er kjønnforskjeller mellom PYD og livstilfredshet ble det gjennomført separate analyser for kjønn. Det var også interessant å undersøke om parameterverdiene var signifikant forskjellige for jenter og gutter. Modelltilpasningen til strukturmodellen passet godt med data for både jenter ($\chi^2 = 2750.690$, $df = 839$, $p < .000$, RMSEA = .05, 90% CI [.044, .048], CFI=.91) og for gutter ($\chi^2 = 2778.635$, $df = 839$, $p < .000$, RMSEA = .05, 90% CI [.044, .047], CFI=.92). Disse analysene viser at modellen gir et godt bilde av sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet for begge

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

kjønn. Modellen for begge grupper har måletilpasninger som er akseptable, og dette indikerer at de observerte variablene er passende for SEM-analyse og at modellene passer godt til data (Crockett, 2012, s. 39; Schumaker og Lomax 2004, s. 82). Se appendix 2.1 og 2.2 for full SEM-modell for jenter og gutter.

Kjønnsforskjeller i parameterverdier ble undersøkt ved å analysere kritiske verdier for standardiserte skårer (z-skårer). Z-skåre over 1.960 indikerte signifikante forskjeller på 5% nivå. Z-skåre over 2.326 indikerte signifikante forskjeller på 2% nivå, og z-skåre over 2.576 indikerte signifikante forskjeller på 1% nivå (Diseth, Breidablik & Meland, 2017).

Parameterverdien mellom PYD og livstilfredshet var noe lavere for gutter ($\beta = .66$) enn for jenter ($\beta = .74$). I tillegg til ulik parameterverdi viste SEM-analysen at det var ulik grad av den forklarte variasjonen i utfallsmålet for kjønn, henholdsvis 46% for gutter og 57% for jenter. Det ble funnet signifikante kjønnsforskjeller for sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet ($z = 2,191, p = .05$). Analysene bekrefter hypotesen om at det er kjønnsforskjeller i sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet, da PYD forklarer signifikant mer av variasjonen i utfallsmålet for jenter enn for gutter.

Videre var det interessant å undersøke om det fantes signifikante kjønnsforskjeller i parameterne mellom PYD og de respektive C-ene. Parameterverdiene varierte mellom kjønn, der jenter og gutter hadde ulik beta-verdi i de ulike parameterne mellom PYD og de fem C-ene. Analysen viste kun signifikante forskjeller mellom gruppene når det gjelder parameterne mellom tilhørighet og PYD ($z=2.508, p < .02$). Dette funnet var noe overraskende, da flere av de andre parameterne har betydelige forskjeller i parameterverdi mellom kjønn. På tross av at tilhørighet var det eneste konstruktet med signifikante parameterforskjeller mellom kjønn, var alle parameterne mellom PYD og de fem C-ene signifikante på 1% nivå ($p < .01$) for både jenter og gutter.

8.0 Diskusjon

Følgende kapittel vil innledningsvis presentere studiens hovedfunn, med særlig vekt på de to hypotesene som ble undersøkt. Studiens problemstillinger vil redegjøres for og drøftes i henhold til tidligere forskning og oppgavens teoretiske rammeverk. Deretter vil betydningen av kontekst drøftes, samt drøftinger om globale PYD versus konstruktene i teorien, etterfulgt av en diskusjon om hva studiens funn kan bidra med i det helsefremmende arbeidet. Det vil videre drøftes metodiske betraktninger, derav styrker og svakheter ved inneværende studie, etterfulgt av studiens implikasjoner for helsefremmende arbeid og videre forskning. Avslutningsvis vil konklusjonen presenteres.

8.1 Hovedfunn

Hensikten med denne studien var å undersøke sammenhengen mellom positiv ungdomsutvikling målt gjennom de fem C-ene (kompetanse, selvtilit, omtanke, karakter og tilhørighet) og livstilfredshet, og om sammenhengen varierer ut fra kjønn blant skoleelever i 16-års alder. Resultatene fra SEM-analysene bekrefter studiens første hypotese: (H1) at det er en sammenheng mellom PYD og livstilfredshet, kontrollert for sosioøkonomisk status. Denne sammenhengen ble observert for både gutter og jenter. Alle tre modellene (hele utvalget, jenter og gutter) hadde akseptabel modelltilpasning, med kun minimale forskjeller i grenseverdiene RMSEA og CFI. Studiens andre hypotese (H2) antok at det ville være kjønnsforskjeller i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet var noe lavere for gutter ($\beta = .66$) enn for jenter ($\beta = .74$), men begge effektene blir vurdert til å være sterke. Funnene fra de innledende analysene i studien viser til at jenter og gutter skårer ulikt på konstruktene i PYD. SEM-analysen viste videre at PYD forklarte 57% av variasjonen i livstilfredshet for jenter, men 46% av variasjonen i livstilfredshet for gutter. Det konkluderes med at PYD forklarer en del av livstilfredshet i denne studien, og at det er kjønnsforskjeller i denne sammenhengen.

8.2 Varierer nivåene i de fem C-ene i PYD ut fra kjønn, og varierer livstilfredshet ut fra kjønn og sosioøkonomisk status?

8.2.1 SØS og kjønnsforskjeller i nivå av livstilfredshet

Studios første problemstilling ser på gruppeforskjeller i nivåer av PYD-konstruktene og livstilfredshet. Tidligere litteratur har funnet at norsk ungdom rapporterer å ha høyest grad av livstilfredshet blant de skandinaviske landene (Due et al., 2019), samtidig som at det ser ut til at gutter rapporterer generelt høyere grad av livstilfredshet enn jenter (Goldbeck et al.,

2007). På tross av at unge i Norge rapporterer å være generelt fornøyde med eget liv (Due et al., 2018), er det også funnet at grad av livstilfredshet synker med alderen (Goldbeck et al., 2007; Samdal et al., 2016). Flere har funnet at det ser ut til at lavest grad av livstilfredshet hos unge jenter er i 15 og 16-års alder (Due et al., 2019, Goldbeck et al., 2007; Samdal et al., 2016).

Som forventet ut fra tidligere forskning (Goldbeck et al., 2007; Samdal et al., 2016) rapporterte guttene høyere gjennomsnittskåre på livstilfredshet (3.0), sammenliknet med jentene (2.8). Kjønnforskjellene var av liten til moderat effekt ($d=.30$). I tråd med litteraturen var det forventet å finne større forskjeller mellom gruppene, spesielt med tanke på at flere har dokumentert at unge jenter har lavest grad av livstilfredshet i denne aldersgruppen (Due et al., 2019, Goldbeck et al., 2007; Samdal et al., 2016). Det kan tenkes at den lille effektstørrelsen kan skyldes at nivået av livstilfredshet blant unge i Skandinavia er generelt høyt, og at det derfor er minimale forskjeller mellom kjønn (Due et al., 2019). I HEMIL-rapporten fra 2016 fremkommer det at 90% av guttene i 1. klasse på videregående skole rapporterte 6 eller høyere på livstilfredshet-stigen, mens 79% av jentene rapporterte det samme (Samdal et al., 2016).

Resultatene fra ANOVA viste, som nevnt, at lav og middels SØS var forbundet med signifikant lavere grad av livstilfredshet enn for de med høy grad av SØS. Dette samsvarer med annen litteratur, som også har funnet at høyere grad av sosioøkonomisk status har sammenheng med høyere grad av livstilfredshet (Levin et al., 2011; Schyns, 2002).

Sammenhengen mellom livstilfredshet og sosioøkonomisk status har til min kjennskap fått begrenset oppmerksomhet i norsk empirisk litteratur. Både individuelle og kontekstuelle faktorer trekkes frem som forklaringer på ulik grad av livstilfredshet hos unge (Due et al., 2019). Samtidig trekker Levin og kolleger (2011) frem at de individuelle forskjellene ser ut til å være mindre i velstående land. Høyere grad av sosioøkonomisk status er som nevnt forbundet med høyere grad av livstilfredshet, og på denne måten kan det tenkes at den gode nasjonale økonomien i Norge er med på å forklare den relativt høye graden av livstilfredshet som ble funnet også i inneværende studie. Samtidig kommer det frem at sosioøkonomiske forskjeller ser ut til å påvirke ungdommens grad av livstilfredshet også senere i livet, og dette demonstrerer at ungdomstiden er en viktig alder å fokusere på når det gjelder forskning som omhandler trivsel og velvære. Brutto nasjonalprodukt (BNP) og økonomiske forskjeller på landsbasis (GINI) er funnet å være assosiert med gjennomsnittsnivået og prevalensen av høy

livstilfredshet blant ungdomspopulasjoner, og denne sammenhengen er spesielt til stede hos ungdom i det lavere sjiktet av BNP og i mindre velstående land (Levin et al., 2011).

Rammeverket for utviklingsressurser og positiv ungdomsutvikling kan tenkes og ses i lys av dette, da det vektlegger samspillet mellom økologiske ressurser ungdommen befinner seg i og belyser at ressursene vil styrkes i trygge og støttende omgivelser (Benson, Scales & Syvertsen, 2011, s. 225). Ungdom og deres kontekst er i en dynamisk relasjon til hverandre. Samtidig som ungdom som vokser opp i Norge er påvirket av sin egen individuelle kontekst, vokser de opp i trygge økonomiske rammer i et velstående land. Da Norge er et land med høyt bruttonasjonalprodukt samt god nasjonal økonomi, er funnet om at det er en sammenheng mellom grad av SØS og livstilfredshet relevant i samsvar med tidligere forskning (Due et al., 2019; Levin et al., 2011). Påvirkningen SØS har på livstilfredshet fremstår som et interessant tema å undersøke videre. I inneværende studie ble denne sammenhengen imidlertid kontrollert for, da oppgavens formål i all hovedsak dreier seg om å undersøke faktorstrukturen til PYD og hvorvidt denne kan bidra til å predikere livstilfredshet hos utvalget.

8.2.2 Kjønnforskjeller i konstruktene som utgjør PYD

Resultatene fra t-testen viste at jentene skåret høyere enn guttene på karakter, tilhørighet og omtanke, mens guttene hadde høyere skåre på selvtillit, kompetanse og også livstilfredshet. Det ble funnet signifikante forskjeller mellom de to gruppene for alle variablene bortsett fra tilhørighet.

Andre studier som har undersøkt kjønnforskjeller i PYD-konstruktene har funnet tilsvarende resultater. Conway og kolleger (2015) fant som nevnt at jenter skåret høyere enn gutter på karakter, tilhørighet og omtanke, mens gutter skåret høyere enn jenter på selvtillit og kompetanse i sitt irske utvalg med ungdom mellom 11-19 år. Gomez-Baya og kolleger (2019) fant den samme kjønnfordelingen i Spania i sitt utvalg med ungdom mellom 17-19 år. I USA fant Lerner og kolleger (2013) at jenter skåret høyere enn gutter på alle PYD-konstruktene. I norsk kontekst ble det på den annen side ikke funnet kjønnforskjeller i konstruktet for kompetanse av Årdal og kolleger (2018). Årdal og kolleger (2018) diskuterer hvorvidt kulturelle forskjeller i måleinstrumentene kan påvirke de ulike resultatene i henhold til kjønnforskjeller. Dersom forskjellene i de nevnte studiene skyldes kulturelle forskjeller, ville det vært naturlig å finne tilsvarende resultater i inneværende studie som i studien til Årdal og kolleger (2018). På tross av at studien til Årdal og kolleger (2018) ble gjennomført med deltakere i samme alder og i samme kontekst som inneværende studie, ble det ikke funnet

samsvarende resultater. Det kan tenkes at forskjellene skyldes at deltakerne i studien til Årdal og kolleger benyttet seg av innsamlet data fra et færre antall videregående skoler, samt hadde en mindre utvalgsstørrelse enn det inneværende studie har. At disse funnene ikke er tilsvarende er vanskelig å forklare, men det kan tenkes at målingene kan være påvirket av ulikhetene i PYD-skalaen i Årdal og kolleger (2018) sin studie. I studien til Årdal og kolleger (2018) ble blant annet subskalaen for karakter inndelt i to (personlige verdier og sosial bevissthet), samt at de fem C-ene ble undersøkt som medierende variabler for sammenhengen mellom skole empowerment og tilfredshet med skolen. Studien til Årdal og kolleger benyttet også et annet måleinstrument på PYD, mens inneværende studie har benyttet PYD-SF som datagrunnlag.

Det kan se ut til at jenter jevnt over skårer høyere enn gutter på omtanke, tilhørighet og karakter, mens gutter skårer høyere på konstruktene selvtillit og kompetanse. Conway og kolleger (2015) trekker frem at det kan tenkes at ungdom i ulike kontekster tolker påstander eller spørsmål i PYD-skjemaene ulikt, og at dette kan være en kilde til de ulike mønstrene i kjønnsforskjeller og nivå i de ulike elementene. Dersom man tar utgangspunkt i PYD-teorien kan det antas at resultatene vil variere ut fra de tilgjengelige ressursene ungdommen i ulike kontekster innehar, samt samspillet mellom disse ressursene og den øvrige konteksten ungdommen befinner seg i.

8.3 Faktorstruktur for de fem C-ene

Problemstilling 2 undersøkte hvordan faktorstrukturen til de fem C-ene i PYD ville være representert som separate faktorer i dette utvalget av norske 16-åringer. Dette delkapittelet vil i hovedsak ta for seg de eksplorerende faktoranalysene som ble gjennomført for alle C-ene, da CFA ble gjennomført på bakgrunn av resultatene fra EFA. Resultatet fra faktoranalysen viste at alle de fem C-ene består av latente faktorer, og at disse latente faktorene representerer ulike dimensjoner innad i samme konstrukt.

I inneværende studie støttet den eksplorerende faktoranalysen en tredelt faktorløsning for konstruktene karakter og kompetanse, mens en firedelt faktorløsning var mest passende for konstruktet tilhørighet. Alle disse konstruktene har tidligere blitt målt med fire underliggende faktorer (Bowers et al., 2010; Lerner, 2010), men eigenverdi og scree-plot støttet kun en firedelt faktorløsning for tilhørighet-konstruktet. Både omtanke og selvtillit består av 6 items, og EFA fant at alle elementer for disse konstruktene ladet godt på samme faktor ($>.6$ for selvtillit, $>.7$ for omtanke). Et viktig funn i inneværende studie er at scree-plot og eigenverdi

for subskalaene selvtillit og omtanke tydet på at det var fordelaktig med én samlet faktor, og dette fraviker tidligere funn (Erentaite & Raiziene, 2015; Conway et al., 2015, Årdal et al., 2015; Holsen et al., 2017).

Litteraturen som har benyttet seg av faktoranalytiske metoder har i stor grad benyttet den originale PYD-skalaen med 90 elementer, og redusert antall faktorer ut fra denne skalaen. Inneværende studie har som nevnt benyttet seg av PYD-SF skalaen, med 34 elementer. Forskningen virker ikke å være helt entydig i hvilket antall faktorer innad i hvert konstrukt som er mest hensiktsmessig (Erentaite & Raiziene, 2015; Bowers et al., 2010; Conway et al., 2015; Årdal et al., 2015; Holsen et al., 2017), men det ser ut til å være enighet om at de latente C-ene må inndeles i ytterligere latente faktorer. Bowers og kolleger (2010) har i sin faktoranalytiske studie delt inn konstruktene til PYD i noen flere faktorer enn det som er blitt gjort i inneværende studie. På tross av et ønske om å gjennomføre faktoranalysen i tråd med annen litteratur ble det gjort vurderinger for hvert konstrukt, der antallet faktorer endte opp med å avvike noe fra for eksempel Bowers og kolleger (2010) sine foreslåtte faktorer. At noen av konstruktene til PYD måtte inndeles i videre latente faktorer stemmer overens med tidligere forskning (Erentaite & Raiziene, 2015; Conway et al., 2015), samt kodingsprotokollen til PYD utarbeidet av Lerner (2010). Det ser ut til at det er et varierende antall latente faktorer tilhørende hvert PYD-konstrukt i tidligere faktoranalytisk forskning. Dette vitner om at PYD-rammeverket representerer en kompleks modell som måler mange aspekter av de samme underliggende konstruktene.

Det kan virke som om den originale PYD-skalaen med 90 elementer vil danne flere latente faktorer enn faktoranalytiske studier som benytter seg av PYD-SF eller PYD-VSF. Kodingsprotokollen til Lerner (2010) forklarer de fem C-ene bestående av dimensjoner som igjen avviker fra dimensjonene til Bowers og kolleger (2010) innunder hvert konstrukt. Det er med andre ord vanskelig å sammenlikne faktorstrukturer funnet i andre studier, da litteraturen ser ut til å ha et varierende antall faktorer med ulike subskalaer/dimensjoner til grunn i hvert konstrukt (Bowers et al., 2010; Holsen et al., 2017; Lerner, 2010). Det kan tenkes at konstruktene til PYD ikke danner det samme bildet i ulike utvalg, og kanskje er faktorene påvirket av konteksten utvalget befinner seg i, utvalgsstørrelse og antall elementer innad i hvert konstrukt.

De eksplorative faktoranalysene dannet grunnlaget for solide CFA-målinger, som igjen la til rette for gode målemodeller i SEM-analysene. CFA ble som forklart i kapittel 7.3

gjennomført separat for alle konstruktene, og ga akseptable verdier. CFA ble også gjennomført for livstilfredshet, og ett ledd endte opp med å bli fjernet fra skalaen for å oppnå akseptable grenseverdier. På tross av at de identifiserte faktorene for de 5 C-ene i inneværende studie avviker noe fra tidligere litteratur, indikerer faktoranalysen at subskalaene med de latente faktorene fungerte godt i utvalget og danner solide målekonstrukt.

8.4 Sammenhengen mellom de fem C-ene, PYD og livstilfredshet

Sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet ble undersøkt med to problemstillinger. Problemstilling 3 undersøker sammenhengen mellom de fem konstruktene til PYD og livstilfredshet i utvalget, ut fra kjønn. Korrelasjonene er innledende til regresjonsanalysene og viser sammenhengen mellom konstruktene. Videre ble det i problemstilling 4 undersøkt i hvilken grad den helhetlige PYD kan forklare livstilfredshet med SEM-analyse.

8.4.1 Sammenhengen mellom de fem konstruktene til PYD og livstilfredshet

Sammenhengene ble undersøkt med korrelasjonsanalyse som gir et mål på styrken og retningen på forholdet mellom variabler (Pallant, 2016, s. 126). Å undersøke de fem C-ene hver for seg kan gi bredere og mer nyansert informasjon om teorien i sin helhet (Årdal et al., 2018). Korrelasjonsmatrisen er inndelt i kjønn slik at det vil være mulig å vurdere styrken på sammenhengene ut fra kjønn i utvalget. Matrisen (tabell 3) viser hvordan alle variablene korrelerer med hverandre, og også med utfallsmålet. Det er etterlyst mer forskning som ser på den relative betydningen av hver enkelt C, og hvordan disse kan henge sammen (Erentaite & Raiziene, 2015; Gomez-Baya et al., 2019). Korrelasjonsmatrisen viser til at konstruktene har sammenheng med hverandre, samt at denne sammenhengen er ulik for jenter og gutter. Disse funnene indikerer ikke hvor godt globale PYD har sammenheng med utfallsmålet for utvalget, men gir indikasjoner på sammenhengen mellom de separate konstruktene til PYD og hvordan de henger sammen med livstilfredshet.

Korrelasjonsanalyse demonstrerte kjønnsforskjeller for de fleste variablene, der jenter rapporterte generelt sterkere sammenheng med de fleste variablene sammenliknet med guttene. Den sterkeste korrelasjonen for jenter ble som nevnt funnet mellom selvtillit og livstilfredshet ($r=.61$). Park (2004, s. 28) forklarer at livstilfredshet og selvtillit er nært relaterte konstrukt, men at faktoranalytiske studier har støttet å skille mellom de to. Litteraturen forklarer at selvtillit omhandler en generell evaluering av egen atferd og personlige karakteristikk, mens livstilfredshet er et mer omfattende konstrukt som

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

involverer kognitive vurderinger av aspekter ved eget liv (Park, 2004, s. 28). Med bakgrunn i artikkelen til Park (2004) og andre studier (Helseth & Misvær, 2010) var det å forvente høye korrelasjoner mellom de to konstruktene.

Sterkest korrelasjon for livstilfredshet ble funnet med selvtillit for begge kjønn ($r=.57$ for gutter, $r=.61$ for jenter). Disse verdiene indikerer en sterk sammenheng mellom variablene (Pallant, 2016, s. 212). Altså øker livstilfredshet i takt med økt grad av selvtillit. Dette funnet samsvarer med tidligere forskning, da det er funnet at selvtillit og selvbilde rapporteres av ungdommen selv som den viktigste forutsetningen for opplevd livstilfredshet (Helseth & Misvær, 2010). Ungdommen i den kvalitative studien til Helseth og Misvær (2010) hevdet at selvtillit var vesentlig for å kunne få seg venner og dermed føle tilhørighet, et annet aspekt de rangerte som svært viktig for egen livskvalitet. Selvtillit blir av flere beskrevet som den viktigste forutsetningen for velvære (Helseth & Misvær, 2010; Park, 2004), og det kan tenkes at velvære går ut over livstilfredshet-aspektet.

I den kvalitative undersøkelsen til Suldo og kolleger (2014) ble det undersøkt hvilke faktorer ungdom selv rapporterte som viktigst for egen livstilfredshet. Av den tematiske analysen fremkom det at familie og venner ble rapportert som svært viktig for livstilfredshet, samt trivsel og prestasjon på skolen. Som Helseth og Misvær (2010) diskuterte er det kanskje slik at selvtillit og tilhørighet har en viss grad av sammenheng. Det kan tenkes at selvtillit er vesentlig for å kunne tørre å oppsøke andre og føle tilhørighet, samtidig som det å føle tilhørighet kanskje kan gi økt selvtillit. Slik det fremkommer av studien til Suldo og kolleger (2014) kan det virke som om trivsel og prestasjon på skolen (akademisk kompetanse) er et annet aspekt som vil kunne være viktig for ungdoms livstilfredshet. Som nevnt er livstilfredshet den kognitive vurderingen av områder ved eget liv. Hva som påvirker egen kognitiv vurdering vil derfor være forskjellig. Park (2004, s. 33) trekker frem at kulturelle forskjeller som individualistisk versus kollektivistisk kultur vil kunne påvirke hva individene opplever at påvirker deres livstilfredshet. Ungdom fra Korea rapporterte for eksempel at tilfredshet med skolen var det viktigste for deres livstilfredshet, mens amerikansk ungdom på den annen side rapporterte at å være fornøyd med seg selv var den viktigste prediktoren for deres livstilfredshet (Park, 2004, s. 33).

For guttene ble den sterkeste korrelasjonen funnet mellom selvtillit og kompetanse ($r=.66$). Denne variabelen er inndelt i atletisk, akademisk og sosial kompetanse. Det er til min kjennskap ikke mange studier som ser på sammenhengen mellom disse to konstruktene

separat. Den sterke korrelasjonen mellom selvtillit og kompetanse er dermed vanskelig å sette opp mot tidligere empiri. Det kan tenkes at å ha mange venner (sosial kompetanse) og å være i god fysisk form eller være med på et idrettslag (atletisk kompetanse) kan ha sammenheng med grad av selvtillit (Geldhof et al., 2015, s. 166). Denne tankegangen blir støttet av andre, som diskuterer hvorvidt det kan tenkes at akademisk- og sosial kompetanse er assosiert med positiv selvfølelse hos ungdom (Chen et al., 2018). Dersom det er slik at selvtillit og livstilfredshet er to nært relaterte konstrukt, kan det tenkes at studien til Suldo og kolleger (2014) også kan ses i sammenheng med disse funnene, da de fant at akademisk kompetanse var en viktig forutsetning for livstilfredshet. Kanskje kan dette ha større grad av sammenheng for gutter enn for jenter. Park (2004, s. 29) belyser at ungdoms grad av oppfattet «mastery», altså opplevelse av å inneha ferdigheter eller kunnskap om et tema, er forbundet med høyere grad av livstilfredshet. Mastery virker å ha noen likhetstrekk med kompetanse-konstruktet, og kanskje kan dette ses i sammenheng med funnene fra korrelasjonsanalysen, og dermed implisere at forholdet mellom disse variablene er sterkere for gutter enn for jenter. Dette blir i noen grad spekulativt, da det som nevnt er vanskelig å sette dette funnet opp mot teori og empiri gjeldende for oppgaven.

Det var forventet å finne en positiv sammenheng mellom konstruktene til PYD og livstilfredshet, og med bakgrunn i PYD-teorien bør de fem C-ene også ha moderate korrelasjoner for å indikere at konstruktene har noe sammenheng med hverandre. Det kan se ut til at dersom man måler de fem C-ene separat vil de har ulik betydning for kjønn, men at dette ikke nødvendigvis gjenspeiler sammenhengen jenter og gutter har til det globale PYD som vil komme frem i diskusjonen av SEM-analysen. Resultatene viste at det det var varierende styrke på forholdet mellom variablene, men at alle sammenhengene var positive og signifikante.

8.4.2 Sem-analyse: Prediksjon av livstilfredshet

Korrelasjonsanalysene vitner om at dimensjonene som utgjør PYD har en viss grad av sammenheng, og dette er å forvente av en anvendt og validert teori. Problemstilling 4 undersøkte i hvilken grad PYD kan forklare variasjonen av livstilfredshet i utvalget, samtidig som det lå en hypotese om at det ville være kjønnsforskjeller i denne sammenhengen til grunn (H2). Målemodellen benyttet i SEM-analysen var akseptable for begge kjønn i henhold til RMSEA og CFI, og ut fra dette ble det konkludert med at målemodellen har god kongifural invarians. Mer avanserte mål på invarians kunne vært hensiktsmessig å undersøke, men det konkluderes med at modellen er invariant da modellen ble funnet å passe til begge gruppene.

Funnene fra SEM-analysen viste i hovedsak at PYD som helhet er en sterk og signifikant prediktor for livstilfredshet, med $\beta=.71$ for det totale utvalget. De fem C-ene til PYD danner en god strukturlikningsmodell, som ble vist å forklare 53% av variasjonen i livstilfredshet for det totale utvalget. Blant studier som har undersøkt liknende sammenheng, er det blant annet funnet en positiv og signifikant assosiasjon mellom PYD og livstilfredshet hos ungdom i Malaysia, der PYD forklarte 34% av variasjonen i livstilfredshet (Mohamad et al., 2014b). I denne studien ble andre mål på PYD benyttet og et annet mål på livstilfredshet enn inneværende studie har gjort. Blant ungdom i Hong Kong er PYD også funnet å være en god prediktor for livstilfredshet, der det ble funnet at PYD forklarte 46% av variasjonen i livstilfredshet (Sun & Shek, 2009). Også denne studien benyttet seg av andre mål på PYD og livstilfredshet enn inneværende studie (Sun og Shek, 2009). Andre studier som undersøker sammenhengen har blant annet sett på relasjoner («bonding»), sosial kompetanse, emosjonell kompetanse, atferdskompetanse, prososial atferd og spiritualitet, som faktorer som utgjør PYD. Årdal og kolleger (2018) har i likhet med inneværende studie undersøkt de fem C-ene i norsk kontekst, da de undersøkte den medierende effekten til de fem C-ene til PYD opp mot studenters oppfattede skole-empowerment og tilfredshet med skolen. De konkluderte med at de fem C-ene i norsk kontekst danner to overordnede konstrukt, men dette ble ikke undersøkt i inneværende studie. Sun og Shek (2009) konkluderte med at globale PYD fungerer godt som samlet mål på sub-skalaene som utgjør PYD i kinesisk kontekst. Inneværende studie demonstrerer at PYD samlet sett fungerer godt også i en norsk kontekst, og konsistent med andre studier ble det funnet at PYD var positivt relatert til livstilfredshet. Hypotesen om at det er en sammenheng mellom PYD og livstilfredshet blir støttet av resultatene.

8.4.2.1 Kjønnforskjeller i sammenhengen.

Det ble oppdaget signifikante kjønnforskjeller i sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet. Analysene viste at variabelen positiv ungdomsutvikling (PYD) forklarer 57% av variasjonen i livstilfredshet for jenter, og 46% av variasjonen i utfallsmålet for gutter. Dette viser at konstruktene som utgjør det globale PYD har større betydning for jenters livstilfredshet, enn for gutter.

Parameterne mellom PYD og de fem C-ene har noe ulik verdi for jenter og gutter. Likevel ble det kun funnet signifikante kjønnforskjeller for tilhørighet, der jenter hadde høyere parameterverdi enn gutter. Konstruktet tilhørighet er delt inn i latente faktorer som samsvarer med annen litteratur (Bowers et al., 2010). Faktorene gjenspeiler arenaer og relasjoner

ungdom føler tilhørighet til, henholdsvis til venner og jevnaldrende, familie, skole og bydel/samfunn. Innledningsvis ble ungdomstiden presentert som en tid der betydningen og viktigheten av familie på mange måter blir byttet ut med viktigheten av venner (Tetzchner, 2012, s. 697; Slavin, 2012, s. 60). Litteraturen ser ut til å være entydig når det gjelder at venner og relasjoner med jevnaldrende er svært viktig for ungdoms utvikling (f.eks Bowers et al., 2015, s. 10, Tetzchner, 2012, s. 697). Likevel anses parameterverdiene for denne latente faktoren å være relativt lave, både for gutter og jenter. Det ble funnet signifikante kjønnsforskjeller i parameterverdiene for «venner», noe som kan indikere at venner ser ut til å ha større betydning jenter enn for gutter. De andre latente faktorene under tilhørighet (familie, bydel og skole) har betraktelig høyere beta-koeffisienter hos begge kjønn. Jevnaldrende nevnes som en kilde til både positiv og negativ utvikling i ungdomstiden (Bowers et al., 2015, s. 10). Dersom venner også er kilde til negativ utvikling i ungdomstiden kan dette kanskje tenkes å forklare de lave beta-verdiene funnet i analysene, da faktoren ikke kan fortelle hvorvidt tilhørigheten til venner er i positiv eller negativ forstand i inneværende analyser. De resterende latente faktorene i PYD-modellen blir vurdert til å ha beta-verdier som indikerer god sammenheng mellom de latente faktorene og det overordnede konstruktet de tilhører.

Inklusjonen av SØS i SEM-analysen ga lite utslag på den forklarte variasjonen i livstilfredshet. Dette var noe overraskende, da det er enighet på forskningsfeltet om at SØS (målt i FAS og landets velstand) har påvirkning på individers livstilfredshet (f.eks Levin, 2011; Due et al., 2019). Kjønnsforskjellene i parameterne mellom SØS og livstilfredshet ble ikke funnet å være signifikante. Det kan tenkes å være fordi Norge er et velstående land, og Due og kolleger (2019) forklarer at sosioøkonomisk vil ha størst påvirkning på livstilfredshet i mindre velstående land. Det er rimelig å anta at SØS og livstilfredshet har en viss grad av sammenheng, men det kan se ut til at denne sammenhengen ikke er veldig sterk for norsk ungdom i 16-års alder.

8.5 Globale PYD vs. Konstruktene i modellen.

Samtidig som empirien underbygger viktigheten av PYD-teorien, er ikke all litteraturen utelukkende positiv til alle aspekter ved modellen. Geldhof og kolleger (2019) forklarer at de fem C-ene sett i sammenheng med hverandre, indikerer at en ungdom er i en positiv utviklingsbane og derfor sannsynlig å oppleve en adaptiv utviklingsmessig regulering. Samtidig forklarer de at dette ikke betyr at de individuelle konstruktene i PYD (5 C-ene) entydig og positivt indikerer adaptiv utvikling. De hevder at dersom man ser konstruktene isolert, kan hver C inneha et latent potensiale for å forsterke maladaptive utviklingsmessige

utfall (Geldhof et al., 2019). Med kjennskap om at PYD er funnet å være assosiert med lavere angs- og depressive symptomer (Erentaite & Raiziene, 2015; Geldhof et al., 2014b; Holsen et al., 2017). Samtidig har flere har funnet at C-ene separat kan være positivt korrelert med de samme utfallsmålene (Holsen et al., 2017; Geldhof et al., 2014; Geldhof et al., 2019).

Geldhof og kolleger (2019) forklarer at unge som skårer høyt på sympati og empati (omtanke) men ellers skårer lavt på de andre konstruktene, er dårlig rustet til å håndtere utfordringer i deres miljø da det kan tenkes at de internaliserer problemer i større grad enn andre. De eksemplifiserer dette ved at høy grad av empati og sympati indikerer høy skåre på omtanke-konstruktet, men at det ikke nødvendigvis er assosiert med høy skåre på det helhetlige PYD. Den grunnleggende tanken i studien til Geldhof og kolleger (2019) bygger opp under at de fem konstruktene til PYD sammen bidrar til positiv utvikling, men at sterk tilstedeværelse av en eller to konstrukter og lavere skåre på de andre ikke nødvendigvis er forbundet med positive utfall (Geldhof et al., 2019). Erentaite og Raiziene (2015) fant som nevnt i kapittel 3.3 liknende resultater, da de fant at sosial aksept ladet positivt på den globale PYD-faktoren, men ladet negativt på faktoren for selvtillit, når karakterer og akademisk kompetanse var inkludert som indikatorer for denne variabelen. Erentaite og Raiziene (2015) disputerer hvorvidt en ungdom som er i en syklus av positiv utvikling vil kunne oppleve at akademisk kompetanse og høyere karakterer er assosiert med høyere grad av sosial aksept. Samtidig belyser de at for ungdom som ikke befinner seg i den samme positive utviklingen, vil høyere karakterer kanskje bety mindre sosial aksept. Disse resultatene indikerer at de fem C-ene sammen vil kunne styrke utviklingen, men kaster igjen lys over at de fem C-ene hver for seg kan manifesteres på ulike måter, og ikke nødvendigvis positivt.

Utvalget i inneværende studie blir vurdert til å ha høy gjennomsnittsskåre på konstruktet for omtanke, der gutter skåret 8.1 mens jenter skåret 10.1 av en total på 12. En interessant observasjon er sammenhengen omtanke-konstruktet har med den globale PYD-faktoren, da faktorladningene for begge gruppene indikerer relativt lav sammenheng med PYD som helhet. Dette eksemplifiserer at høye skårer i ett konstrukt ikke nødvendigvis representerer god sammenheng med teorien som helhet, da gjennomsnittsskårer i dette tilfellet ikke henger sammen med konstruktets sammenheng med globale PYD. På tross av at det ikke ble funnet signifikante kjønnsforskjeller omtanke i SEM-analysen, kan dette vitne om at PYD har lavere sammenheng med omtanke konstruktet sammenliknet med de andre konstruktene (C-er).

Holsen og kolleger (2017) fant en positiv korrelasjon mellom omtanke og symptomer for angst og depresjon i sitt norske utvalg. De belyser at de fem C-ene kan få en annen betydning når det globale PYD-konstruktet er kontrollert for. Dette samsvarer med Geldhof og kolleger (2014) sine resultater som fant moderat positiv korrelasjon for både omtanke og karakter på depressive symptomer. De diskuterer hvorvidt høy skåre på omtanke og karakter, som av flere kalles for de sosioemosjonelle C'ene (Geldhof et al., 2014; Holsen et al., 2017), kan indikere emosjonell hypersensitivitet, som kan føre til økte angstsymptomer på grunn av bekymring for andres tanker og følelser. Det ser med andre ord ut til at omtanke-konstruktet kan ha en negativ effekt, og Geldhof og kolleger (2019, s. 4) forklarer at det ser ut til at ungdom som skårer høyt på empati og sympati i større grad internaliserer problemer når de «bryr seg for mye».

Satt opp mot SEM-analysen ser det ut til at korrelasjonene på noen måter så ut til å forespeile sammenhengen det globale PYD har med konstruktene (C-ene). Omtanke og karakter hadde som vi vet lave korrelasjoner med alle de andre variablene bortsett fra med hverandre. I SEM-modellen er det også disse to variablene som har lavest faktorladning med PYD for begge kjønn. I likhet med omtanke ser karakter ut til å ha svakere sammenheng med det globale PYD, sammenliknet med de øvrige tre C-ene.

Karakter-konstruktet ble også funnet å ha relativt svak sammenheng med det globale PYD. Slik det fremkom av litteraturgjennomgangen har man kjennskap til at PYD-rammeverket ble utviklet i USA (Lerner et al., 2009). I følge Hofstede Insights (udatert) er amerikanere mer opptatt av individualisme enn nordmenn. Dette på tross av at Norge anses å ha en sterk individualistisk kultur. Det virker som om begge land er opptatt av «selvet», men Hofstede Insights (udatert) forklarer at man i USA er mer avhengig av å kunne stole på seg selv, og at man selv må kunne ta vare på nærmeste familie og seg selv – uten å kunne stole for mye på myndighetene. I Norge vil dette trolig oppfattes annerledes, da velferdsstaten er en reliabel ordning som skal være tilgjengelig for alle landets innbyggere. Kanskje er dette en årsak til hvorfor karakter konstruktet er annerledes blant ungdom i Norge versus USA. Holsen og kolleger (2017) forklarer at karakter-konstruktet virker å ha en annen betydning i et norsk utvalg sammenliknet med et utvalg fra USA, da det ble funnet en annen faktorstruktur for denne skalaen i det norske utvalget i deres studie. Basert på parameterverdiene ser det ut til at personlige verdier, tilhørende karakter-konstruktet, er viktig både for guttene og jentene i utvalget, men at flerkulturell bevissthet ikke er like sterk.

På tross av at vi har sett at ungdom i Norge rapporterer generelt høy grad av livstilfredshet (Due et al., 2019; Samdal et al., 2016), så er barn og unges psykiske helse et satsingspunkt i den norske folkehelsen. Litteraturen viser til at de separate C-ene kan ha annen betydning enn PYD som helhet, og at globale PYD kan brukes til å forespeile positiv utvikling. Samtidig ser det ut til at C-ene separat kan bidra til andre utfall enn det som er forespeilet at en global PYD-variabel kan. Geldhof og kolleger (2015, s. 165) forklarer at måleinstrumentet PYD-SF er omfattende nok til å bli brukt i omfattende statistiske analyser, samt at det danner et godt måleinstrument for PYD. Samtidig belyser de at PYD-SF ikke favner om alle fasettene som utgjør hver C i modellen. Det kommer frem at hver «C» er bredspektret, og er et slags paraplybegrep som favner om mange fasetter av positiv utvikling. På denne måten vil ikke nødvendigvis den totale variasjonen i for eksempel «selvtillit» bli tatt høyde for når det blir målt med 6 elementer i en skala. Høy skåre på alle C-ene indikerer at en ungdom er i en bane av positiv utvikling og «thriving», men Geldhof og kolleger (2015, s. 166) belyser samtidig at det vil være nødvendig og videre undersøke de individuelle C-ene som domenespesifikke mål på velvære og trivsel. Det fremstår som viktig å undersøke de fem C-ene både i sammenheng med, og uavhengig av, den globale PYD-variabelen. Dersom man ønsker å utforme intervensjoner og tiltak rettet mot spesifikke deler av utviklingen til barn og unge vil det være viktig å ha god kompetanse om hver enkelt C. Innværende studie bidrar på denne måten med kunnskap om at de fem C-ene i en norsk kontekst danner gode mål på det globale PYD, og at det globale PYD er en god indikator for livstilfredshet.

8.6 PYD i kontekst

De 5 C-ene til PYD ble originalt utviklet i USA, og de første studiene på PYD basert på de fem C-ene benyttet seg av data innhentet fra amerikansk ungdom (Lerner et al., 2005; Holsen et al., 2017). Da vi vet at ungdom og dets kontekst er i en dynamisk prosess (Lerner et al., 2011), er det rimelig å anta at ungdom i ulike land vil bidra til å forme sine kontekster på ulike måter. Med en slik antakelse til grunn belyses viktigheten av og videre undersøke PYD og de fem C-ene i ulike kontekster, og flere har de siste årene etterlyst mer forskning som undersøker PYD i andre kontekster enn i USA (Holsen et al., 2017; Årdal et al., 2018). De studiene som har undersøkt teoriens validitet på tvers av kulturer støtter den empiriske validiteten til de fem C-ene i PYD (Geldhof et al., 2013; Holsen et al., 2017), samt teoriens krysskulturelle anvendbarhet (f.eks. Wiium et al., 2019; Holsen et al., 2017).

Som forklart tidligere er den underliggende tanken i PYD at det økologiske rammeverket (konteksten) individet befinner seg i ligger bakenfor modellen som en faktor som påvirker

sammenhengene (Bowers et al., 2015, s. 4). Økologiske ressurser og individuelle styrker virker inn på PYD, og PYD-modellen vektlegger at sannsynligheten for trivsel og positiv utvikling øker når styrkene unge mennesker innehar kombineres med ressursene de har tilgjengelig i sin kontekst (Bowers et al., 2015, s. 10). Dersom kontekst er av betydning for hva som tillegges de ulike C-ene, vitner resultatene fra inneværende studie om at PYD-rammeverket i Norge ser ut til å være viktig for å kunne predikere livstilfredshet hos 16 åringer.

Chen og kolleger (2018) forklarer i sin studie at den kinesiske konteksten deres studie ble gjennomført i kan tenkes å være en årsak til hvorfor ikke alle latente faktorer ladet godt på sin respektive C. De diskuterer hvorvidt karakteristiske trekk ved den kinesiske kulturen, som for eksempel kollektivism, ikke er tatt høyde for i USA der PYD originalt ble formulert. I ESEM-analysen til Chen og kolleger (2018) kom det frem at latente faktorer ladet på andre faktorer (C-er) enn sine tilhørende C-er. Dette forklares med at det vil være forskjeller innad i hver kultur som avgjør hva som er viktig for individet i utviklingen av selvtillit, omtanke, tilhørighet, karakter og kompetanse. Dette resonnementet fremstår som viktig. Da PYD-teorien vektlegger at individ og kontekst er i en dynamisk prosess kan det implisitt tolkes dithen at individer i ulike kontekster dermed vil tillegge subjektiv mening til de ulike konstruktene. Dette kan tenkes å forklare at det er observert varierende kjønnsforskjeller i ulike kontekster (Conway et al., 2015; Holsen et al., 2017; Årdal et al., 2018; Gomez-Baya et al., 2019), som nevnt i delkapittelet om gruppeforskjeller.

Med bakgrunn i dette fremstår det som viktig å se studiens resultater i lys av konteksten dataen er innhentet fra. Som forklart i litteraturgjennomgangen innehar norsk ungdom mange interne og eksterne ressurser for utvikling sammenliknet med ungdom i andre land (Wiium et al., 2018). Hvilke ressurser er det ungdommen i det norske utvalget har tilgjengelig som kan tenkes å ha preget studiens resultater?

Norge forklares som en individualistisk kultur der oppfatningen av eget selv bilde er preget av «jeg» fremfor «vi». Videre nevnes likestilling, fokus på suksess og en sterk normativ kultur som forklarende for det norske samfunnet (Hofstede Insights, udatert). Norge er et egalitært samfunn, som bygger på prinsippet om at alle er likeverdige (Gundersen, 2018). Wiium og kolleger (2018) diskuterer hvorvidt arbeidet med likestilling i Norge kan være en forklarende faktor til hvorfor jenter og gutter skårer relativt likt på de ulike PYD-konstruktene i sin studie. I Ghana fant Wiium og kolleger (2019) at gutter skåret betraktelig høyere enn jenter på

kompetanse, mens jenter skåret betraktelig høyere på omtanke. De tolket sine resultater i lys av konteksten, og forklarte at de observerte kjønnsforskjellene kunne vitne om kjønnsnormer og kjønnsforskjeller i Ghana, et land som ikke er preget av likestilling på samme måte som Norge (Wiiium et al., 2019). I et samfunn som Norge arbeides det for å oppnå likestilling og å utjevne sosiale helseforskjeller. Norske lover, regler og normer legger grunnlaget for nasjonale verdier som ungdommen vokser opp med og internaliserer. Satsingspunkter i politikken og måten landets ressurser prioriteres på kan tenkes å ha innvirkning på hvilke ressurser og muligheter enkeltindividene opplever at er tilgjengelige for dem. I Norge vil de fleste unge kanskje oppleve at de økologiske ressursene som foreldre, jevnaldrende, skole, fritidsaktiviteter, lokalpolitikk og samfunnspolitikk støtter og bidrar til positiv utvikling i trygge oppvekstmiljø. Ungdom i andre land vil også kunne oppleve trygge oppvekstmiljø, uten at det nødvendigvis er karakterisert av de samme elementene som norsk ungdom opplever.

Holsen og kolleger (2017) forklarer at norsk ungdom tenderer mot å bli oppfattet som mindre ekstroverte enn for eksempel ungdom fra USA, og at dette kan komme til syne i de sosialt relaterte konstruktene til PYD (omtanke og karakter). Videre blir konstruktet for kompetanse eksemplifisert som et av konstruktene som i stor grad vil avhenge av konteksten individet befinner seg i av Geldhof og kolleger (2015, s. 165). Den gjeldende konteksten vil på mange måter ha implisitte forventninger til hva som kreves av individene i samfunnet, og disse forventningene eller normene vil kunne tenkes å bidra inn på hva som oppfattes som sosial, atletisk og akademisk kompetanse. Selvtillit er et annet konstrukt man har kjennskap til at har individuell betydning for ungdommen, da det omhandler den subjektive forståelsen av egenverd og self-efficacy (Bowers et al., 2015, s. 721). Konstruktet for tilhørighet, som omhandler relasjoner til personer og institusjoner ungdommen befinner seg i, vil sannsynligvis også variere på tvers av kulturer på samme måte som det vil variere mellom individ til individ.

Geldhof og kolleger (2015, s. 167) forklarer at meningen som tillegges de ulike C-ene kan bety ulike ting for ungdom i ulike kontekster. Eksempelvis blir kompetanse-konstruktet nevnt. Kompetanse kan for ungdom i en spesifikk kontekst bety kompetanse på jakt, mens for ungdom i en annen kontekst vil kompetanse innen jakt være irrelevant (Geldhof et al., 2015, s. 167). Å ta høyde for utvalgets unike kontekst blir dermed nevnt som viktig når man undersøker PYD, og særlig med den forkortede versjonen PYD-SF som har færre elementer enn den originale PYD-skalaen (Geldhof et al., 2015, s. 167). Geldhof og kolleger (2015, s.

167) forklarer at det i 2015 til deres kunnskap ikke var noen publiserte studier som hadde undersøkt validiteten til PYD-SF i kontekster utenfor USA. Inneværende studie bidrar på denne måten inn på dette kunnskapsfeltet, og studies funn anses som relevante for teoriens krysskulturelle validitet.

8.7 Sett i lys av det helsefremmende arbeidet

Folkehelseinstituttet skriver at ungdomsperioden har lett for å bli utelatt i diskusjoner om helseprioriteringer, på tross av at man vet at denne perioden legger et viktig fysisk-, kognitiv-, emosjonelt- og sosialt grunnlag for den videre utviklingen og livsløp, helse og trivsel (Skogen, Smith, Aarøe, Siqueland & Øverland., 2018, s. 16). Kunnskap om hva det er som bidrar til en positiv utvikling hos barn og unge er av stor betydning. Investering i helse og fungering i ungdomsperioden vil bidra til bedre helse i den neste generasjonen av voksne (Skogen et al., 2018, s. 16), og dette vil på sikt gagne samfunnet som helhet. At barn og unge fremstår som en ressurs (Silbereisen & Lerner, 2007, s. 3) belyser viktigheten av å prioritere disse i folkehelsearbeidet, og da vi vet at kontekst ser ut til å ha betydning på oppfattelsen av både PYD og livstilfredshet fremstår det som viktig å fokusere på norsk ungdom.

Helse- og Omsorgsdepartementet (Meld. St. nr. 34, 2012-13, s. 91) beskriver viktigheten av å utvikle en politikk som bidrar til helse gjennom hele livsløpet, og belyser at overgangen mellom livsfaser er spesielt viktige. «Helse i alt vi gjør» prinsippet forklares som kjernen i alt folkehelsearbeid, og dette innebærer blant annet å legge til rette for helsefremmende samfunn som oppfordrer til sunne levevaner, gode relasjoner og en sunn folkehelsepolitikk (Helse- og omsorgsdepartementet, 2012-13, s. 15). Ressurser som utdanning, sosial og kulturell kapital og finansielle ressurser tilegnet i ungdomsårene er essensielle for at dagens ungdom skal kunne bli gode foreldre og er også avgjørende for vekst og utvikling av den neste generasjonen (Patton et al., 2016).

Helsefremmende tiltak tar sikte på å bedre livskvalitet, trivsel og mulighetene for å mestre de utfordringer og belastninger man utsettes for i dagliglivet (Espenes & Smedslund, 2017 s. 301). Den helsefremmende forskningen evaluerer hvordan best mulig helse for alle kan oppnås. Espenes og Smedslund (2017, s. 296) hevder at vi i dag vet mindre om utvikling og vedlikehold av god helse, enn vi vet om utvikling og behandling av sykdom. Kunnskap om hva det er som bidrar til en positiv utvikling hos barn og unge er av stor betydning. Investering i helse og fungering i ungdomsperioden vil bidra til bedre helse i den neste generasjonen av voksne (Skogen et al., 2018, s. 16), og dette vil på sikt gagne samfunnet som

helhet. At barn og unge fremstår som en ressurs (Silbereisen & Lerner, 2007, s. 3) belyser viktigheten av å prioritere disse i folkehelsearbeidet.

Innledningsvis ble livstilfredshet forklart som å ha ressurser til å håndtere hverdagslivets utfordringer, føle tilhørighet, oppleve mening, kunne utvikle seg og være i gode relasjoner (Helsedirektoratet, 2017). Disse faktorene minner på mange måter om de fem C-ene; tilhørighet, omtanke, karakter, selvtillit og kompetanse. En av studiens hypoteser (H1) var at PYD kunne predikere livstilfredshet, noe SEM-analysen bekreftet. På den måten virker det hensiktsmessig å støtte opp under de fem konstruktene, slik at unge er i en bane av positiv utvikling, og dermed er sannsynlige å ha høy grad av livstilfredshet.

Det hevdes at helse og lykke er nært relatert (Green, Tones, Cross & Woodall, 2015, s. 69). Empiri viser at selv-rapportert lykke er forbundet med selv-rapportert helse, og samtidig er det vist at graden av lykke påvirker graden av helse hos individer (Borghesi & Vercelli, 2012, s. 203). Lykke-begrepet ble nevnt i innledningen som et begrep som har sammenheng med livstilfredshet (Helsedirektoratet, 2017), og livstilfredshet har som vi vet flere positive helseutfall som for eksempel forbedret fysisk og psykisk helse (Park, 2004; Gilman & Huebner, 2006)

Som vi vet omhandler helsefremmende arbeid ikke de sykdommene man skal unngå å utvikle, men fokuserer heller på hvordan man skal bevare og fremme helsen best mulig gjennom hele livsløpet, samt hvordan man skal finne tiltak og metoder som kan bidra til dette (Espenes & Smedslund, 2017, s. 43). Da det fremkommer av oppgaven at PYD forklarer en del av variasjonen i livstilfredshet hos norsk ungdom anses disse resultatene som særlig viktige for helsefremmende arbeid og praksis. Innledningsvis kom det også frem at livstilfredshet så ut til å ha en beskyttelsesfunksjon for barn og unge (Huebner et al., 2013, s. 24), som kan ha positive effekter også på lang sikt. I lys av dette virker det hensiktsmessig å iverksette gruppebaserte tiltak mot ungdomspopulasjonen som søker å forbedre de unges livstilfredshet og på denne måten arbeider helsefremmende med tidlig innsats for barn og unge. En helsefremmende tilnærming til dette vil kunne være å fastslå flere faktorer forbundet med trivsel, for deretter at politikken iverksetter tiltak og prioriterer midler i ulike deler av samfunnet man gjennom forskningen vet at er viktig for barn og unges trivsel. Således er inneværende studie med på å videreutvikle kunnskapsfeltet om trivsel og faktorer som bidrar til trivsel for barn og unge, og kan på denne måten fungere som en pekepinn på hvilke innsatsområder som bør prioriteres.

9.0 Metodiske betraktninger

Metodiske betraktninger anses som en viktig del av enhver studie, og forskeren har et etisk og faglig ansvar for å gjøre leseren oppmerksom på både styrker og svakheter ved studien (Lerdal, 2010).

9.1 Generaliserbarhet

Denne studien har både styrker og svakheter knyttet til generaliserbarheten av resultatene. En av studiens styrker er at data er innhentet fra elever i 1. klasse på videregående skole over hele landet, og at den endelige utvalgsstørrelsen anses å være stor ($n=2204$). Utvalget har jevn kjønnsfordeling, noe som bidrar positivt inn på slutninger knyttet til kjønnsforskjeller. Med store utvalg øker sannsynligheten for at data reflekterer nøyaktige tendenser om populasjonsgjennomsnittet (Cozby & Bates, 2015, s. 148). Utvalget er basert på lister over videregående skoler i Norge, og anses å være landsrepresentativt. Det kommer frem av informasjon fra HEVAS-rapporten 2020 at 22% av de inviterte videregående skolene deltok i undersøkelsen. Da skolene som deltok i studien selvselekterte, kan dette bidra til å svekke generaliserbarheten i studien, dersom skolene som selv meldte seg til studien er annerledes enn skolene som valgte å ikke delta.

9.2 Kausalitet

Inneværende studie er en tverrsnittstudie, som baserer seg på data innsamlet fra kun ett måletidspunkt. Det er både fordeler og ulemper knyttet til denne typen data. En styrke ved tverrsnittstudier er at det er mulig å samle inn store mengder data på kort tid, og at man på denne måten kan undersøke flere sammenhenger enn det som kanskje ville vært mulig å gjøre med andre data. Tverrsnittstudier gir således et innblikk i hvordan forholdet mellom variabler er på det gitte måletidspunktet, men gjør det ikke mulig å si hvilken av variablene som kom først i tid (Kline, 2016). En svakhet knyttet til kausaliteten ved inneværende studie er dermed at man ikke kan si noe om hva som kom først, eksempelvis hva som kom først i tid av PYD og livstilfredshet. Likevel antas det basert på SEM-analysene i inneværende studie at det er grunnlag for å si at PYD er positivt assosiert med livstilfredshet, samtidig som det anerkjennes at det vil være flere faktorer som spiller inn på ungdommens grad av livstilfredshet.

9.3 Spørreskjema og måleinstrument

Da studien baserer seg på HEVAS-data, er det hensiktsmessig å diskutere den eventuelle betydningen selvrapporing kan ha hatt på studien. En utfordring med selvrapportert data er

at det kan være påvirket av ulike feilkilder (Choi & Pak, 2005). Slike feilkilder kan for eksempel være en tretthets-effekt, som kan oppstå dersom et spørreskjema består av veldig mange spørsmål (Halvorsen, 2008). Spørsmålene knyttet til de fem C-ene til PYD var på slutten av HEVAS-spørreskjemaet a 2018. Dette kan tenkes å ha påvirket rapporteringen av de ulike påstandene i skjemaet, og kanskje ville elevene svart annerledes dersom spørsmålene var inkludert tidligere i skjemaet. Samtidig er PYD-SF en validert måte å måle PYD på, og det antas at spørsmålene danner et valid datagrunnlag. En annen feilkilde som kan være relevant for selvrapporingen i inneværende studie, er tendensen deltakere har til å svare positivt på spørsmål som undersøker tilfredshet med ulike aspekter ved livet (Choi & Pak, 2005). Målet på livstilfredshet brukt i studien er målt ved Life Satisfaction Scale utarbeidet av Huebner (1991), som er en validert og mye brukt skala. Å benytte validerte skalaer forklares av Choi og Pak (2005) at kan bidra til å feilkilder i spørreskjemaet og datasettet.

9.4 Statistiske analyser

På tross av at HEVAS-data benyttet seg av PYD-SF for å måle de fem C-ene som utgjør PYD, anses det som en styrke at inneværende studie har undersøkt faktorstrukturen til PYD ved bruk av eksplorerende faktoranalyse. Som forklart i kapittel 8.3 ser det ut til at de fem C-ene manifesteres på ulike måter med et ulikt antall faktorer i empirisk litteratur, og inneværende studie har på den måten bidratt inn på dette feltet. PYD-SF er en validert skala brukt for å måle PYD, og det antas derfor at skalaen gir nøyaktige mål på de fem C-ene. Likevel kan det ha forekommet tolkninger av de fem C-ene i det norske utvalget som avviker fra det skalaen originalt ble utviklet for å måle. Geldhof og kolleger (2015, s. 167) nevner at PYD-SF er en valid måte å måle PYD på, men vektlegger samtidig at de 34 elementene i skalaen ikke nødvendigvis tar høyde for alle fasettene som ligger latent under hvert C-konstrukt. PYD-SF ble utviklet på bakgrunn av data som ikke var landsrepresentativ fra USA, og dette kan begrense måleinstrumentets generaliserbarhet til utvalg i andre kontekster. På denne måten er det nyttig at inneværende studie har benyttet akkurat PYD-SF, og studien bidrar på den måten med ny kunnskap om skalaen utviklet for å måle PYD, i en norsk kontekst.

En styrke ved de statistiske analysene i inneværende studie er SEM-analysen brukt for å undersøke forholdet mellom PYD og livstilfredshet. SEM-analyse gjør det mulig å undersøke om en teori passer til data (Nachtigall, Kroehne, Funke & Steyer, 2003), og det har denne studien funnet at det gjorde i utvalget. Den høyere ordensmodellen som ble benyttet i SEM-analysene har få kovarierte residualer, og dette anses som en styrke. En modell med få

kovarierte residualer indikerer at data passer godt til modellen, uten nødvendighet for å korrelere observerte variabler eller residualer for å oppnå god model-fit. SEM-modellen vitner også om at PYD-SF er et måleinstrument som ser ut til å fungere godt i et norsk utvalg, både blant gutter og jenter. Parameterverdiene (beta-verdiene) i SEM-analysen er fornuftige, og indikerer at faktorene som utgjør PYD (de 5 C-ene) henger godt sammen, med noen unntak som forklart i kapittel 7.3 og 7.4. Disse unntakene kan tenkes og, som tidligere diskutert, skyldes at studien er gjennomført i en annen kontekst enn PYD-rammeverket originalt ble utviklet i. Samtidig som bruken av SEM-analyse anses som en styrke, gir ikke analysemetoden mulighet til å si noe om kausaliteten i forholdet mellom variabler (Nachtigall et al., 2003).

På tross av begrensninger ved generaliserbarhet, kausalitet, spørreskjemaets utforming og de statistiske analysene brukt i studien, demonstrerer denne studien at positiv ungdomsutvikling spiller en viktig rolle for graden av livstilfredshet blant ungdommen i utvalget. Gjeldende studie bidrar med økt kunnskap på et område det av flere er ønsket mer forskning på, og er således et viktig bidrag til empirien på feltet.

10.0 Implikasjoner

Basert på det som er funnet i innværende studie, vil følgende delkapittel foreslå anbefalinger til videre forskning og helsefremmende praksis. Studiens styrker og svakheter som nevnt i kapittel 9.0 viser til at innværende studie har begrensninger, og disse danner et grunnlag for forskning og hypoteser som vil kunne være interessant å undersøke videre.

10.1 Implikasjoner for videre forskning

Det foreligger en satsing på barn og unge i det systematiske folkehelsearbeidet, der det skal legges vekt på å utvikle og spre metoder og tiltak for å styrke barn og ungdoms egne ressurser, deltakelse og aktivitet i lokalsamfunnet og hindre utstøting (Departementene, 2017, s. 43). På denne måten anses innværende studie å være særlig relevant, da teorien om positiv ungdomsutvikling vektlegger Departementenes satsingspunkter, samtidig som analysene viste at disse har sammenheng med livstilfredshet.

Denne studien fant at PYD forklarer 46% av variasjonen i livstilfredshet for gutter, og 57% for jenter. Dette anses som høy grad av forklart variasjon. Likevel fremstår det som viktig å kartlegge hvilke andre faktorer som spiller inn på hva som gjør at barn og unge trives, samt hva som skjer når de ikke gjør det. Til tross for at innværende studie har bidratt med kunnskap om assosiasjonen mellom de fem C-ene i PYD og livstilfredshet, har ikke studien undersøkt den sjette C-en, kalt for «deltakelse». Det hadde vært interessant å undersøke den grunnleggende tanken i PYD-rammeverket, som forklarer at tilstedeværelse av de fem C-ene over tid vil føre til deltakelse altså at man engasjerer seg i lokalsamfunnet, og bidrar positivt inn i egen og andres tilværelse (Lerner et al., 2005, s. 23). For å kunne si noe om dette vil det være hensiktsmessig med longitudinelle studier som så på de fem C-ene over tid, samtidig som at det fremstår som interessant å inkludere deltakelse som utfallsmål. Det virker interessant å undersøke hva «deltakelse» betyr for den norske ungdommen, og hva som tillegges dette konstruktet i norsk kontekst. Å videre undersøke PYD også med kvalitative metoder vil kunne gi en enda bredere innsikt og forståelse i konstruktene til PYD, som virker å være viktige for barn og unges positive utvikling.

I tråd med PYD-teorien vil utvikling og helse preges av kontekst og ytre helsedeterminanter (Naidoo & Wills, 2016, s. 22). Kontekst og ytre helsedeterminanter påvirkes i stor grad av politiske bestemmelser og tiltak, og således kan kunnskap om faktorer som bidrar til trivsel og positiv utvikling ha implikasjoner for det helsefremmende arbeidet. Resultatene fra innværende studie bidrar på denne måten med nyttig informasjon til de som skal ta dette

viktige arbeidet videre. Det nevnes av Nes, Hansen og Barstad (2018) at vi trenger økt kunnskap om hvilke faktorer som er forbundet med helse og trivsel i befolkningen, og inneværende studie bidrar inn på dette feltet. Det ville vært interessant å videre undersøke denne sammenhengen, både med et longitudinelt design samt å undersøke om det fantes et kausalt årsaksforhold mellom de samme variablene. Denne studien har undersøkt en høyere ordensmodell der det ble funnet at de fem C-ene i PYD henger sammen med livstilfredshet. SEM-analysen blir nevnt som en av studien styrker, og det fremstår som interessant å videre undersøke PYD og andre utfallsmål med samme analysemetode. Det kunne for eksempel vært interessant å videreføre arbeidet som Conway og kolleger (2015), Sun og Shek (2009) og andre har gjort, ved å undersøke PYD opp mot problematferd eller andre negative tendenser i en norsk kontekst. Innværende studie inkluderte sosioøkonomisk status som kontrollvariabel for sammenhengen mellom PYD og livstilfredshet. Det ville være interessant å se om SØS har påvirkning på grad av de ulike C-ene i videre forskning, da man allerede vet at SØS har påvirkning på livstilfredshet (Due et al., 2019).

10.2 Implikasjoner for helsefremmende praksis

Gjeldende studie kan implikasjoner for det helsefremmende arbeidet og for utarbeidingen av helsefremmende tiltak. Helsefremmende tiltak dreier seg blant annet om å tilrettelegge for støttende faktorer i det sosiale miljøet slik at resultatet blir økt livskvalitet og trivsel (Skogen et al., 2018, s. 23). Helse- og omsorgsdepartementet (2019, s. 27) belyser det å fremme livskvaliteten til barn og unge som en av samfunnets viktigste oppgaver. Barn og unge er en prioritert målgruppe i Folkehelseprogrammet, en tiårig satsning med overordnet mål om å utvikle kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Dette programmet vektlegger en kunnskapsbasert utvikling og spredning av tiltak, blant annet for å styrke barn og unges trygghet, mestring og bruk av egne ressurser. Programmet belyser at potensialet for endring i livstilfredshet i stor grad er å finne i miljøet man befinner seg i (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 4). Dersom livstilfredshet er en beskyttelsesfaktor for sunn utvikling hos barn og unge (Hueber et al., 2013, s. 24), fremstår studiens funn som særlig relevante for satsningen med Folkehelseprogrammet. Det fremstår også som hensiktsmessig å utarbeide flere helsefremmende intervensjoner basert på PYD for å undersøke positive utfallsmål, som for eksempel livstilfredshet. Å tilrettelegge for at ungdom opplever tilhørighet, kompetanse, karakter, selvtillit og omtanke gjennom helsefremmende intervensjoner virker viktig for å etablere en ungdomsgenerasjon som trives og som er i en bane av positiv utvikling.

Reneflot og kolleger (2015, s. 66) forklarer at det er relativt høy forekomst av psykiske plager blant norsk ungdom, og at det er etablert tjenester og støtte for unge som allerede sliter. Støtteapparatet for barn og unge er preget av lange ventelister, og det er kommet til syne i mediene at flere er misfornøyde med manglende tverrfaglighet og for lite oppfølging (f.eks Ertesvåg & Spets, 2018). Fra et helsefremmende perspektiv virker det nyttig med et positivt fokus på den psykiske helsen, og på denne måten kanskje kunne avverge en andel norsk ungdom som vil komme til å trenge støtteapparatene for psykisk helse. Kunnskapsbasert praksis om positive faktorer for helse og trivsel blant norske barn og unge vil på sikt kunne gagne det norske samfunnet, da flere vil kunne utvikle seg til å bli trygge, fornøyde unge voksne som trives i eget liv.

11.0 Konklusjon

Barn og unges trivsel og velvære er et satsingspunkt i det norske folkehelsearbeidet. Denne perioden trekkes frem som særlig betydningsfull for utvikling av livskvalitet, da man vet at utvikling av gode livsferdigheter gjør det lettere å mestre livet senere (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019, s. 26). Tidligere studier har funnet at det ser ut til at norsk ungdom generelt har relativt høy grad av livstilfredshet (Due et al., 2019; Samdal et al., 2016). I samsvar med tidligere forskning ble det funnet at utvalget i inneværende studie skåret høyt på dette konstruktet. Samtidig er det vanskelig å trekke kausale slutninger om hva det er som påvirker ungdoms livstilfredshet i Norge. Det er viktig å vite hva det er som gjør at unge trives eller ikke trives i egen tilværelse for å kunne utarbeide politikk og intervensjoner for å fremme barn og unges psykiske velvære. Teorien om positiv ungdomsutvikling har fått økende oppmerksomhet de siste tiårene, og er vist å være et rammeverk som kan brukes for å predikere positiv utvikling og trivsel. Det fremstår som hensiktsmessig at fremtidige studier videre undersøker validiteten av PYD-SF i norsk kontekst, samtidig som det også vil være interessant med longitudinelle studier for å si noe om teoriens gyldighet over tid. Videre fremstår det som interessant med kvalitative studier for å fange opp opplevelser fra ungdommen, dersom man ønsker å iverksette PYD-rammeverket i intervensjoner og tiltak rettet mot positiv ungdomsutvikling og positiv psykisk helse blant denne gruppen.

Hovedformålet med denne studien har vært å bidra til økt kunnskap om forholdet mellom PYD og livstilfredshet. Inneværende studie støtter opp under den krysskulturelle validiteten av PYD-rammeverket. Livstilfredshet er som nevnt et viktig satsingspunkt i den norske folkehelsen, og studien ønsket på bakgrunn av dette å undersøke om de fem C-ene til PYD kunne være et nyttig rammeverk for å fremme barn og unges livstilfredshet. Det konkluderes med at PYD ser ut til å være en god prediktor for livstilfredshet hos norsk ungdom, da PYD og de fem C-ene forklarer store deler av variasjonen i utfallsmålet. Studiens andre formål var å undersøke kjønnsforskjellene i sammenhengen mellom de fem C-ene til PYD, samt å kontrollere for sosioøkonomisk status. Det ble funnet at PYD forklarte større deler av variasjonen i livstilfredshet for jenter, enn for gutter. Det konkluderes dermed med at PYD fungerer godt i norsk kontekst, men at de fem C-ene ser ut til å være viktigere for jenters livstilfredshet, enn for gutters livstilfredshet i utvalget.

Referanseliste

- Benson, P. L., Scales, P. C., & Syvertsen, A. K. (2011). The contribution of the developmental assets framework to positive youth development theory and practice. I R. M. Lerner, J. V. Lerner, & J. B. Benson, *Advances in Child Development and Behavior* (ss. 197-230). Elsevier.
- Borghesi, S., & Vercelli, A. (2012). Happiness and health: Two paradoxes. *Journal of economic surveys*. doi:10.1111/j.1467-6419.2010.00635.x
- Bowers, E. P., Geldhof, G. J., Johnson, S. K., Hilliard, L. J., Hershberg, R. M., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2015). *Promoting Positive Youth Development: Lessons from the 4-H study (E-bok)*. Springer. doi:10.1007/978-3-319-17166-1
- Bowers, E. P., Li, Y., Kiely, M. K., Brittan, A., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2010). The Five Cs model of positive youth development: A longitudinal analysis of confirmatory factor structure and measurement invariance. *J Youth Adolescence*, 720-735. doi:10.1007/s10964-010-9530-9
- Braut, G. S. (2018). *Helsefremmende arbeid*. Hentet fra Store medisinske leksikon : https://sml.snl.no/helsefremmende_arbeid
- Braut, G. S. (2020). *Store norske leksikon*. Hentet fra Utvalg: <https://snl.no/utvalg>
- Brown, T. A., & Moore, M. T. (2014). *Confirmatory Factor Analysis*. Boston University : Research Gate.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS. Basic concepts, applications, and programming*. . Ontario: Routledge Taylor & Francis Group.
- Carlquist, E. (2015). *Well-being på norsk*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Chen, B.-B., Wium, N., & Dimitrova, R. (2019). Factor structure of positive youth development: contributions of explanatory structural equation modeling. *Personality and individual differences*, ss. 12-15. doi:10.1016/j.paid.2017.11.039
- Choi, B. C., & Pak, A. W. (2005). A catalog of biases in questionnaires. *Preventing Chronic Disease* (1), ss. 1-13.

- Conway, R. J., Heary, C., & Hogan, M. J. (2015). An evaluation of the measurement properties of the five Cs model of positive youth development. *Frontiers in psychology*, ss. 1-13. doi:10.3389/fpsyg.2015.01941
- Cozby, P. C. (2009). *Methods in behavioral research* (10. utg.). New York: McGraw Hill Higher Education.
- Cozby, P., & Bates, S. (2015). *Methods in behavioral research* (12. utg.). Boston: McGraw-Hill Education.
- Creswell, J. W., & Creswell, D. J. (2018). *Research Design: Qualitative, quantitative & mixed methods approaches*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Crockett, S. A. (2012). A five-step guide to conducting SEM analysis in counseling research. *Outcome research design*, ss. 30-47. doi:10.1177/2150137811434142
- Damon, W. (2004). What is Positive Youth Development? *The annals of the American academy*, 591, 13-23. doi:10.1177/0002716203260092
- Departementene. (2017). *Mestre hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017-2022)*. Oslo: Regjeringen. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/f53f98fa3d3e476b84b6e36438f5f7af/strategi_for_god_psykisk-helse_250817.pdf
- Diener, E., & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653-663.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302. doi:10.1037/0033-2909.125.2.276
- Diseth, Å., Breidablik, H. J., & Meland, E. (2017). Longitudinal relations between perceived autonomy support and basic need satisfaction in two student cohorts. *Educational Psychology*, ss. 1-17. doi:10.1080/01443410.2017.1356448
- Due, P., Eriksson, C., Torsheim, T., Potrebny, T., Valimaa, R., Souminen, S., . . . Damgaard, M. T. (2019). Trends in high life satisfaction among adolescents in five Nordic countries 2002-2014. *Nordic Welfare Research*, 4, ss. 54-66. doi:10.18261/issn.2464-4161-2019-02-03

- Dvorsky, M. R., Kofler, M. J., Burns, G. L., Luebke, A. M., Garner, A. A., Jarrett, M. A., . . . Becker, S. P. (2018). Factor structure and criterion validity of the five Cs model of positive youth development in a multi-university sample of college students. *Journal of youth and adolescence*, ss. 537-553. doi:10.1007/s10964-018-0938-y
- Erentaite, R., & Raiziene, S. (2015). Lithuanian version of measure of positive youth development based on the five Cs model. *European Journal of Developmental Psychology*(6), ss. 701-717. doi:10.1080/17405629.2015.1091772
- Ertesvåg, F., & Spets, K. (2018, Januar 15). *Økningen i selvmord: 61 døgn å vente på psykiatrhjelp for unge*. Hentet fra Vg.no:
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/zG3Blb/oekningen-i-selvmord-61-doen-aa-vente-paa-psykiatrhjelp-for-unge>
- Espenes, G. A., & Smedslund, G. (2017). *Helsepsykologi* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Everett, E. L., & Furuseth, I. (2012). *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre* (2.. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. . Los Angeles: SAGE Publications.
- Folkehelseinstituttet. (2017). *Fakta om livskvalitet og trivsel hos barn og unge*. Hentet fra <https://www.fhi.no/fp/barn-og-unge/oppvekst/fakta-om-livskvalitet-og-trivsel-ho/>
- Geldhof, G. J., Bowers, E. P., Boyd, M. J., Mueller, M. K., Napolitano, C. M., & Schmid, K. L. (2013). Creation of short and very short measures of the five Cs of Positive Youth Development. *Journal of research on adolescence*(1), ss. 163-176.
doi:10.1111/jora.12039
- Geldhof, G. J., Bowers, E. P., Mueller, M. K., Napolitano, C. M., Callina, K. S., & Lerner, R. M. (2014). Longitudinal Analysis of a Very Short Measure of Positive Youth Development. *J Youth Adolescence*, ss. 933-949. doi:10.1007/s10964-014-0093-z
- Geldhof, G. J., Larsen, T., Urke, H., Holsen, I., Lewis, H., & Tyler, C. P. (2019). Indicators of positive youth development can be maladaptive: The example case of caring. *Journal of adolescence*, ss. 1-9. doi:10.1016/j.adolescence.2018.11.008

- Geldhof, J. G., Bowers, E. P., Mueller, M. K., Napolitano, C. M., Callina, K. S., Walsh, K. J., . . . Lerner, R. M. (2015). The Five Cs Model of Positive Youth Development. I E. P. Bowers, J. G. Geldhof, S. K. Johnson, L. J. Hilliard, R. M. Hershberg, J. V. Lerner, & R. M. Lerner, *Promoting positive youth development. Lessons from the 4-H study*. (ss. 161-187). Springer.
- Gilman, R., & Huebner, S. E. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, *35*, 311-319. doi:10.1007/s10964-006-9036-7
- Goldbeck, L., Schmitz, T. G., Besier, T., Herschbach, P., & Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Qual Life Res*, *16*, 969-979. doi:10.1007/s11136-007-9205-5
- Gomez-Baya, D., Reis, M., & De Matos, G. (2019). Positive Youth Development, thriving and social engagement: an analysis of gender differences in Spanish youth. *Scandinavian Journal of Psychology*, ss. 1-10. doi:10.1111/sjop.12577
- Green, J., Tones, K., Cross, R., & Woodall, J. (2015). *Health Promotion: planning & strategies* (3rd. utg.). Los Angeles: SAGE Publications.
- Gundersen, D. (2018). *Egalitær*. Hentet fra Store norske leksikon: <https://snl.no/egalit%C3%A6r>
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet*. Cappellen Damm Akademiske forlag.
- Hauge, H. A., & Mittelmark, M. (2003). *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Fagbokforlaget.
- Heale, R., & Twycross, A. (2015). Validity and reliability in quantitative studies. *Evid Based Nurs*(3). doi:10.1136/eb-2015-102129
- Helse- og Omsorgsdepartementet. (2013). *Folkehelsemeldingen. God helse - felles ansvar. (Meld. St. Nr. 34, 2012-13)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/ce1343f7c56f4e74ab2f631885f9e22e/no/pdfs/stm201220130034000dddpdfs.pdf>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2015). *Folkehelsemeldingen - Mestring og muligheter (Meld. St. 19(2014-2015))*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-2014-2015/id2402807/>

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

- Helse- og omsorgsdepartementet. (2016). *#Ungdomshelse - regjeringens strategi for ungdomshelse 2016–2021*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017-2027. En satsing for å fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Folkehelsemeldinga. Gode liv i eit trygt samfunn (Meld. St. 19 (2018-2019))*. Helse- og omsorgsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Helsedirektoratet. (2017). Psykisk helse og livskvalitet - lokalt folkehelsearbeid. I *Lokale folkehelseiltak - veiviser for kommunen*. Oslo.
- Helseth, S., & Misvær, N. (2010). Adolescents' perceptions of quality of life: what it is and what matters. *Journal of Clinical Nursing*, ss. 1454-1461. doi:10.1111/j.1365-2702.2009.03069.x
- Hofstede Insights. (udatert). Hentet fra Country Comparison.: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/ghana,italy,norway/>
- Holsen, I., Geldhof, J., Larsen, T., & Aardal, E. (2017). The five Cs of positive youth development in Norway: Assessment and associations with positive and negative outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 1, 559-569. doi:10.1177/0165025416645668
- Huebner, E. S. (2004). Research on assessment of life satisfaction of children and adolescents. *Social Indicators Research*, ss. 3-33. doi:10.1023/B:SOCI.0000007497.57754.e3
- Huebner, E. S., Hills, K. J., & Jiang, X. (2013). Assessment and Promotion of Life Satisfaction in youth. I C. Proctor, & P. A. Linley, *Research, Applications and interventions for children and adolescents. A positive psychology perspective* (ss. 23-43). Springer Publications. doi:10.1007/978-94-007-6398-2
- Huebner, S. (1991). Initial Development of Life Satisfaction Scale. *School Psychology International*, ss. 231-240.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i metode for helse- og sosialfagene (2. utg)*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4. utg.). New York: The Guilford Press.
- Langøy, A., Smith, O. R., Wold, B., Samdal, O., & Haug, E. M. (2019). Associations between family structure and young people's physical activity and screen time behaviors. *BMC Public Health*, ss. 1-10. doi:10.1186/s12889-019-6740-2
- Leik, R. K. (1997). *Experimental design and the analysis of variance*. California: Pine Forge Press.
- Lerdal, A. (2010). *Diskusjonskapitlet*. Hentet fra Sykepleien.no: <https://sykepleien.no/forskning/2010/11/diskusjonskapitlet>
- Lerner, J. V., Phelps, E., Forman, Y., & Bowers, E. P. (2009). Positive Youth Development. I L. D. Steinberg, & R. M. Lerner, *Handbook of psychology* (ss. 524-558).
- Lerner, M. (2010). Scoring Protocol. Measure of PYD (4-H study of PYD). Grades 8-12 (Waves 8 to 12). Pyd.3. *Institute of applied research in youth development*, ss. 1-7.
- Lerner, R. M., & Lerner, J. V. (2013). The positive development of youth: Comprehensive findings from the 4-H study of positive youth development. *Institute for applied research in youth development*. Tufts University.
- Lerner, R. M., Dowling, E. M., & Anderson, P. M. (2003). Positive Youth Development: Thriving as the Basis of Personhood and Civil Society. *Applied Developmental Science*(3), ss. 172-180. doi:10.1207/S1532480XADS0703_8
- Lerner, R., Lerner, J., & Benson, J. B. (2011). Positive youth development: Research and applications for promotion thriving in adolescence. I J. B. Benson, *Advances in child development and behavior*. (ss. 1-17). Burlington: Elsevier Science.
- Lerner, R., Lerner, J., Almerigi, J., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., . . . Von Eye, E. (2005). Positive youth development, participation in community youth development programs, and community contributions of fifth grade adolescents: Findings from the first wave of the 4-H study of positive youth development. *Journal of early adolescence*, 25(1), 17-71. doi:10.1177/0272431604272461
- Levin, K. A., Torsheim, T., Vollebergh, W., Richter, M., Davies, C. A., Schnohr, C. W., . . . Currie, C. (2011). National Income and Income Inequality, Family Affluence and Life

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

- Satisfaction Among 13 year Old Boys and Girls: A Multilevel Study in 35 Countries. *Soc Indic Res*, ss. 179-194. doi:10.1007/s11205-010-9747-8
- Mohamad, M., Mohammad, M., & Ali, N. A. (2014). Positive Youth Development and Life Satisfaction among Youths. *Journal of Applied Sciences*, 1-11. doi:10.3923/jas.2014
- Mohamad, M., Mohammad, M., Mamat, I., & Mamat, M. (2014). Modelling positive development, life satisfaction and problem behavior among youths in Malaysia. *World Applied Sciences Journal*, 32(2), 231-238. doi:10.5829/idosi.wasj.2014.32.02.14486
- Mæland, J. G. (2010). *Forebyggende helsearbeid. Folkehelsearbeid i teori og praksis*. . Universitetsforlaget.
- Nachtigall, C., Kroehne, U., Funke, F., & Steyer, R. (2003). Why should we use SEM? Pros and Cons of Structural Equation Modeling. *Methods of Psychological Research Online*(2), ss. 1-22. doi:10.1.1.329.7618&rep
- Naidoo, J., & Wills, J. (2016). *Foundations for health promotion* (4. utg.). Elsevier.
- Nes, R. B. (2018). Livskvalitet hos barn og unge. I P. Suren, I. J. Bakken, R. B. Nes, L. Torgersen, A. Reneflot, & K. Furu, *Livskvalitet og psykiske lidelser hos barn og unge*. Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/#livskvalitet>
- Nes, R. B. (2019, September 20). *Hva betyr livskvalitet og trivsel for barn og unges fysiske og psykiske helse?* Hentet fra fhi.no: <https://www.fhi.no/fp/psykiskhelse/psykisk-helse-barn-unge/fakta-om-livskvalitet-og-trivsel-ho/>
- Nes, R. B., Hansen, T., Barstad, & A. (2018). *Livskvalitet. Anbefalinger for et bedre målesystem*. Oslo: Helsedirektoratet.
- NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humanoria, juss og teologi*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K. A., & Zumbo, B. D. (2011). Life satisfaction in early adolescence: Personal, neighbourhood, school, family, and peer influences. *J Youth Adolescence*., 40, 889-901. doi:10.1007/s10964-010-9599-1

- Olsson, A., Fahlen, I., & Janson, S. (2008). Health behaviours, risk-taking and conceptual changes among schoolchildren aged 7 to 19 years in semi-rural Sweden. *Child: care, health and development*, 302-309. doi:10.1111/j.1365-2214.2008.00836.x
- Pallant, J. (2016). *SPSS Survival Manual. A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. (6. utg.). New York: McGraw Hill Education.
- Park, N. (2004). The role of subjective well-being in positive youth development. *The annals of the american academy of political and social science*, 591, 25-39. doi:10.1177/0002716203260078
- Patton, G. C., Sawyer, S. M., Santelli, J. S., Ross, D. A., Afifi, R., Allen, N. B., & Viener, R. M. (2016). Our Future: A Lancet commission on adolescent health and wellbeing. *The Lancet*, 38(10036), 2423-2478. doi:10.1016/S0140-6736(16)00579-1
- Paxton, R. J., Vaalois, R. F., Huebner, S. E., & Drane, J. W. (2006). Opportunity for adult bonding/meaningful neighborhood roles and life satisfaction among USA middle school students. *Social Indicators Research*, ss. 291-312. doi:10.1007/s11205-005-4129-3
- Perkins, D. F., & Borden, L. M. (2003). Positive behaviors, problem behaviors and resiliency in adolescence. I R. Lerner, M. A. Easterbrooks, & J. Mistry, *Handbook of psychology*. (Vol. 6, ss. 373-389). USA: John Wiley and Sons Inc.
- Pilkauskaite-Valickiene, R. (2015). The role of character, confidence and connection on contribution and subjective well-being. *Social and Behavioral Sciences*, 197, 265-270. doi:10.1016/j.sbspro.2015.07.134
- Proctor, C. L., Linley, A., & Maltby, J. (2008). Youth life satisfaction: A review of the literature. *J Happiness Stud*, 10, 583-630. doi:10.1007/s10902-008-9110-9
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (1999). On desirability of parsimony in structural equation model selection. *A Multidisciplinary Journal*, ss. 292-300. doi:10.1080/10705519909540135
- Reneflot, A., Aarø, L. E., Aase, H., Reichborn-Kjennerud, T., Tambs, K., & Øverland, S. (2018). *Psykisk helse i Norge*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

- Samdal, O., Bye, H. H., Torsheim, T., Birkeland, M. S., Diseth, Å. R., Fismen, A. S., . . . B., W. (2016). *Helse og trivsel blant barn og unge. Resultater fra den landsrepresentative spørreundersøkelsen "helsevaner blant skoleelever. En WHO-undersøkelse i flere land"*. Hentet fra <http://www.uib.no/helsevaner>
- Samdal, O., Robson-Wold, C., Jåstad, A., Helland, T., Torsheim, T., Fishmen, A.-S., . . . Wold, B. (Under utgivelse). HEVAS-rapport 2020.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A beginners guide to structural equation modeling*. (2. utg.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Schyns, P. (2002). Wealth of nations, individual income and life satisfaction in 42 countries: a multilevel approach. *Social Indicators Research*, ss. 5-40. Hentet fra <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1021244511064.pdf>
- Segdwick, P. (2012). Pearson's Correlation Coefficient. ss. 1-2. doi:10.1136/bmj.e4483
- Silbereisen, R. K., & Lerner, R. M. (2007). *Approaches to positive youth development*. London: SAGE Publications.
- Skogen, J. C., Smith, O. R., Aarø, L. E., Siqueland, J., & Øverland, S. (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Slavin, R. E. (2012). *Educational psychology. Theory and practice*. (10th. utg.). USA: Person.
- Stephoe, A., Deaton, A., & Stone, A. A. (2014). Subjective wellbeing, health and ageing. *Lancet*, 385, 640-648. doi:10.1016/S0140-6736(13)61489-0
- Suldo, S. M., Frank, M. J., Chappel, A. M., Albers, M. M., & Bateman, L. P. (2014). American High School Students' Perceptions of Determinants of Life Satisfaction. *Soc Indic Res*, ss. 485-514. doi:10.1007/s11205-013-0436-2
- Sun, R. C., & Shek, D. T. (2010). Life satisfaction, Positive youth development and problem behaviour among chinese adolescents in Hong Kong. *Soc Indic Res*, ss. 455-474. doi:10.1007/s11205-009-9531-9
- Tetzchner, S. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. Utgave. utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Thomassen, M. (2017). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademiske Forlag.

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

Tjønneland, E. (2018). *Determinisme*. Hentet fra Store Norske Leksikon:

<https://snl.no/determinisme>

Universitetet i Bergen . (2014). *UiB.no*. Hentet fra Helsevaner blant skoleelever. En WHO undersøkelse i flere land (HEVAS). : <https://www.uib.no/helsevaner>

WHO. (Nd). *The Ottawa Charter for Health Promotion*. Hentet fra

<https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/index1.html>

Wiium, N., Dost-Gökkan, A., & Kasic, M. (2018). Developmental assets among young people in three European contexts: Italy, Norway and Turkey. *Child Youth Care Forum*, 48, 187-206. doi:10.1007/s10566-018-9446-1

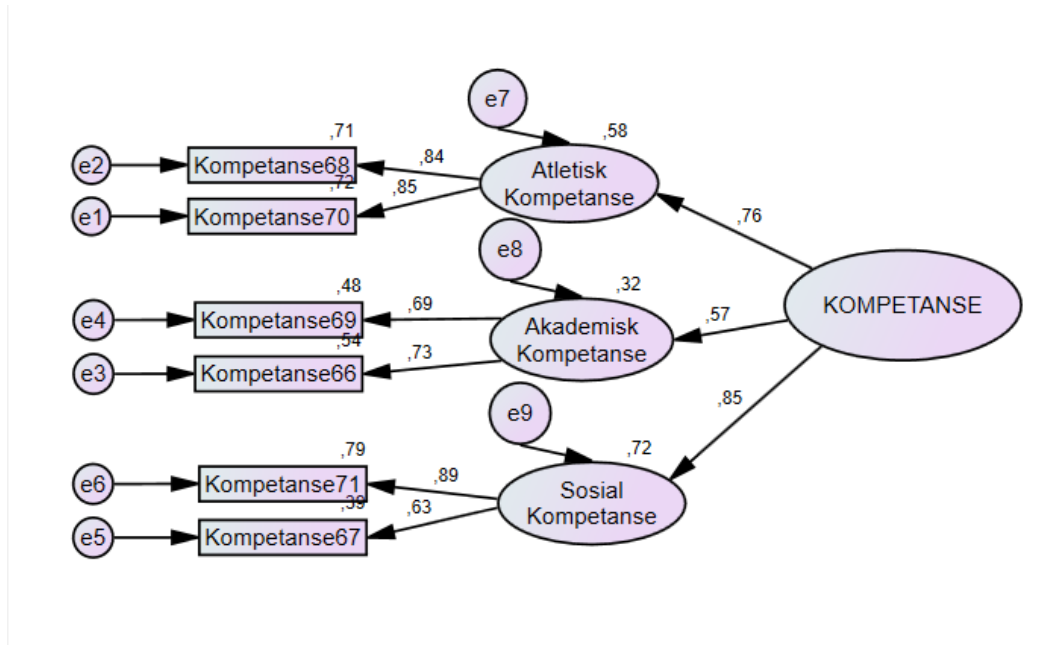
Wiium, N., Wreder, L. F., Chen, B.-B., & Dimitrova, R. (2019). Gender and Positive Youth Development. Advancing Sustainable Development Goals in Ghana. *Zeitschrift für Psychologie*, 227(2), 3-21. doi:10.1027/2151-2604/a000365

Årdal, E., Holsen, I., Diseth, A., & Larsen, T. (2018). The five Cs of positive youth development in a school context: gender and mediator effects. *School Psychology International*, 39(1), 3-21. doi:10.1177/0143032317734416

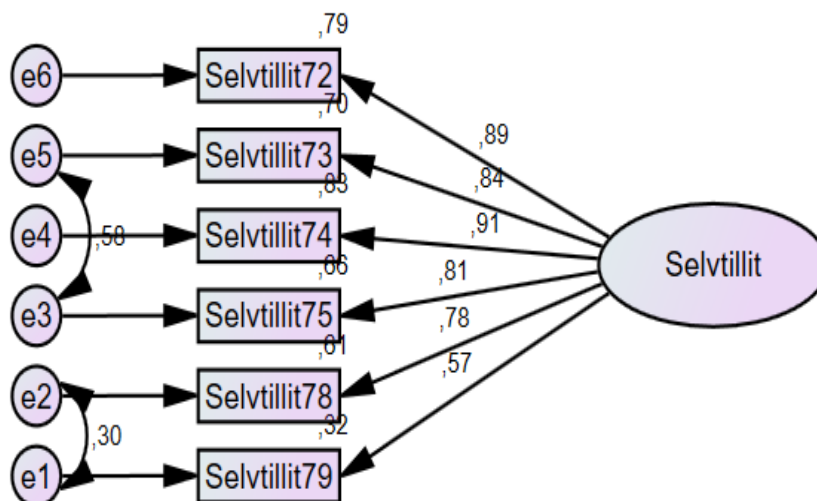
Appendix

Appendix 1.0 CFA for de fem C-ene og livstilfredshet (ikke fordelt på kjønn)

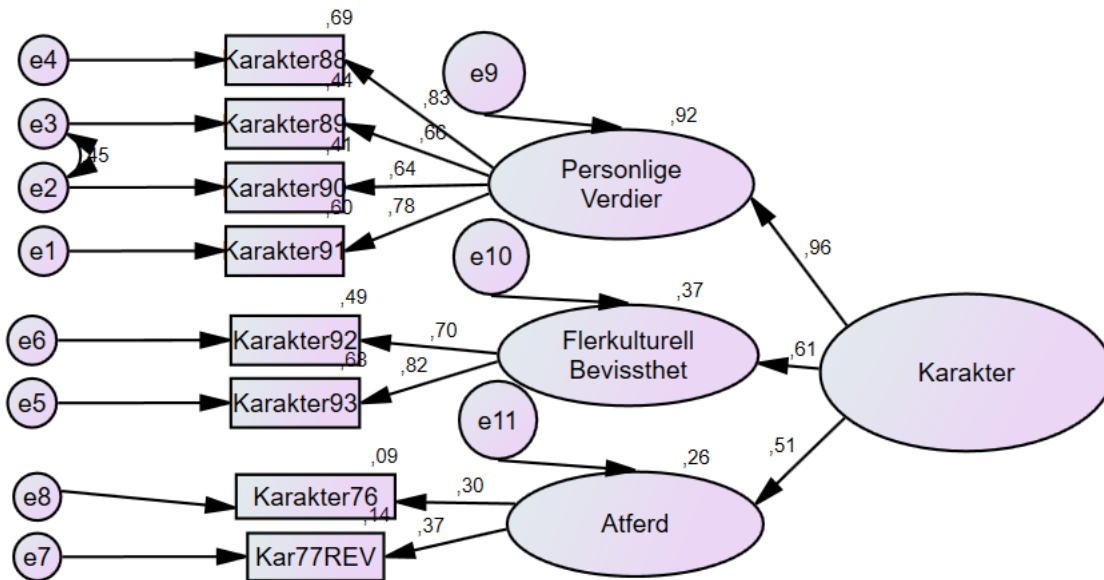
Appendix 1.1. CFA for kompetanse

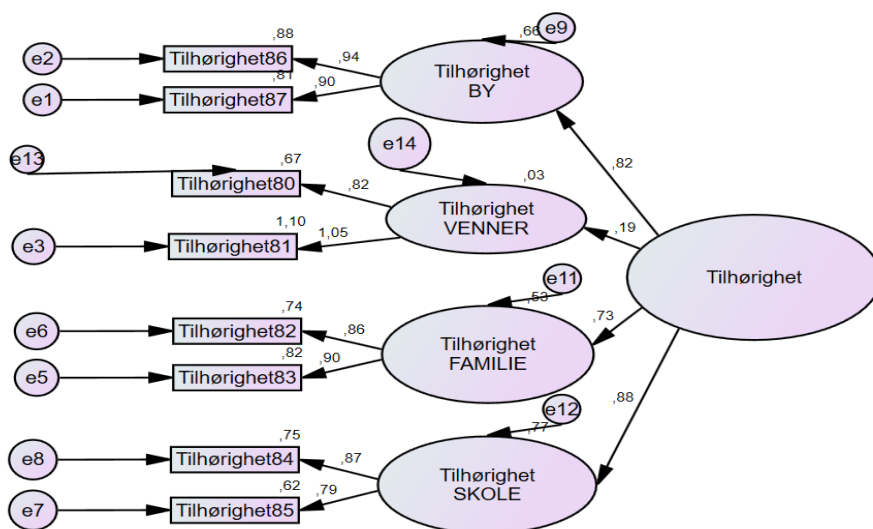
Appendix 1.2. CFA for selvtillit

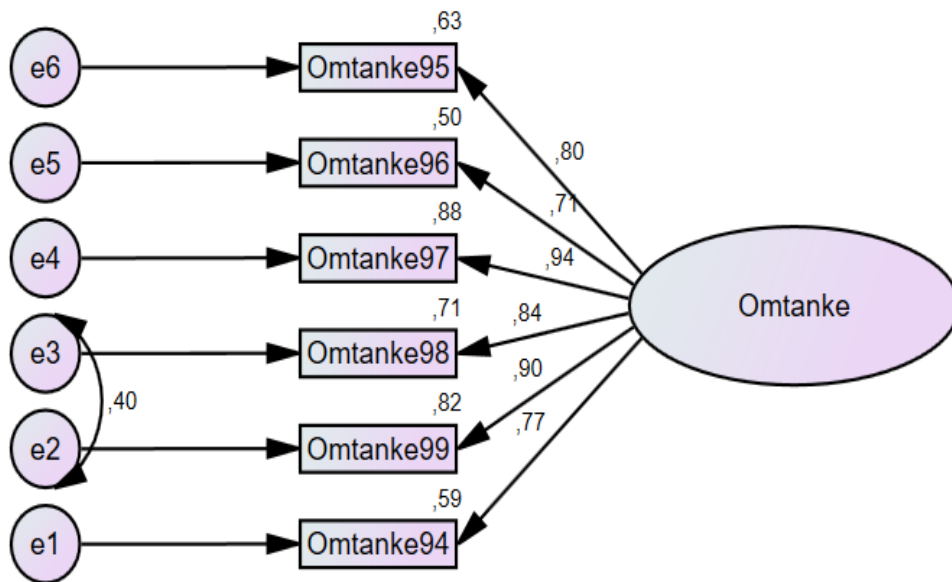
Appendix 1.3. CFA for karakter

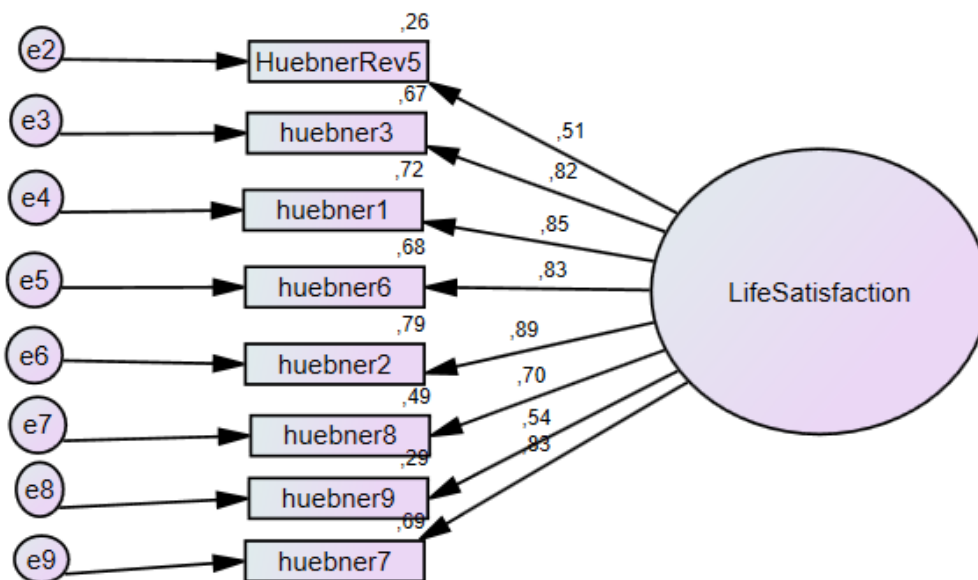
Appendix 1.4. CFA for tilhørighet

Appendix 1.5. CFA for omtanke.

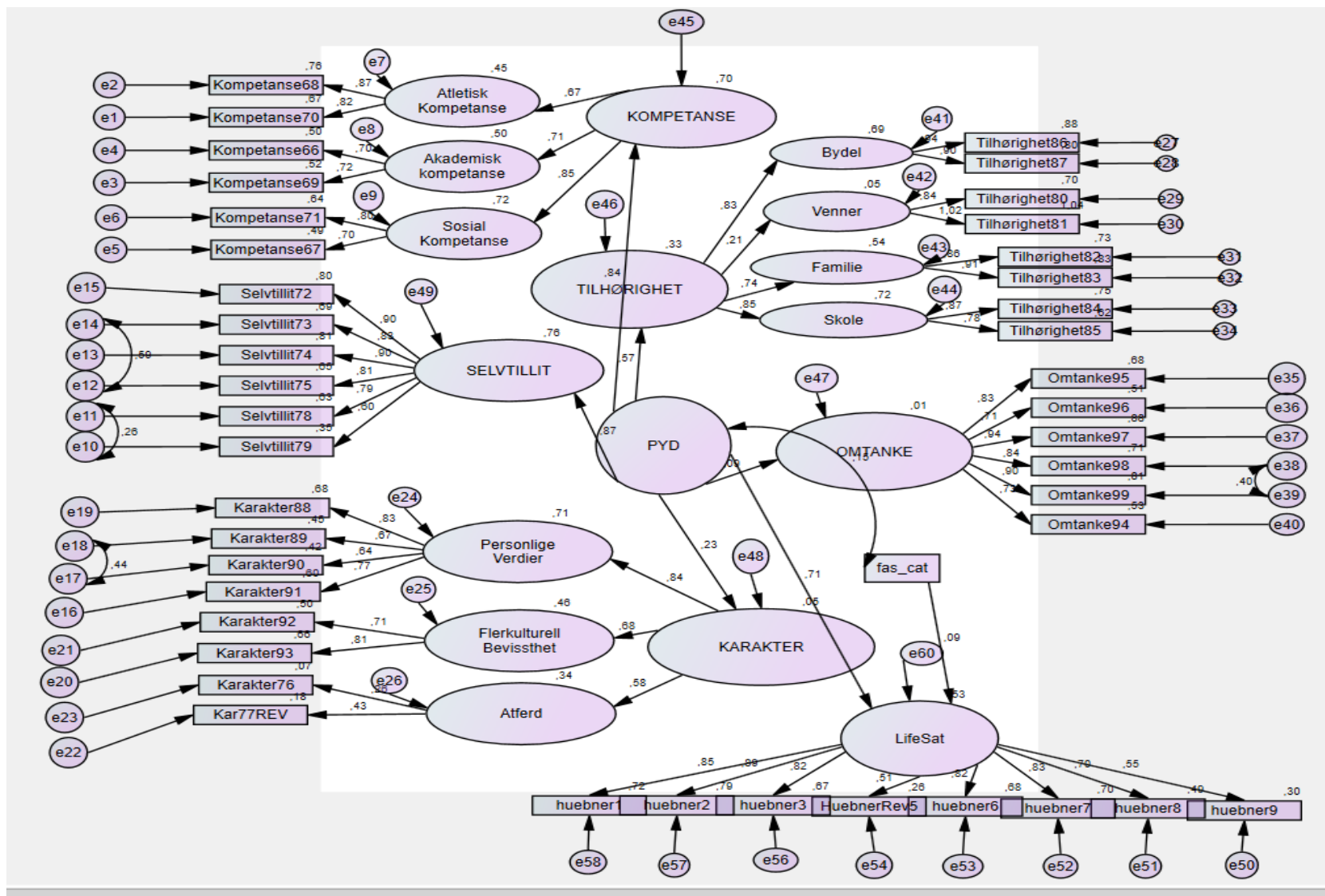

Appendix 1.6. CFA for livstilfredshet

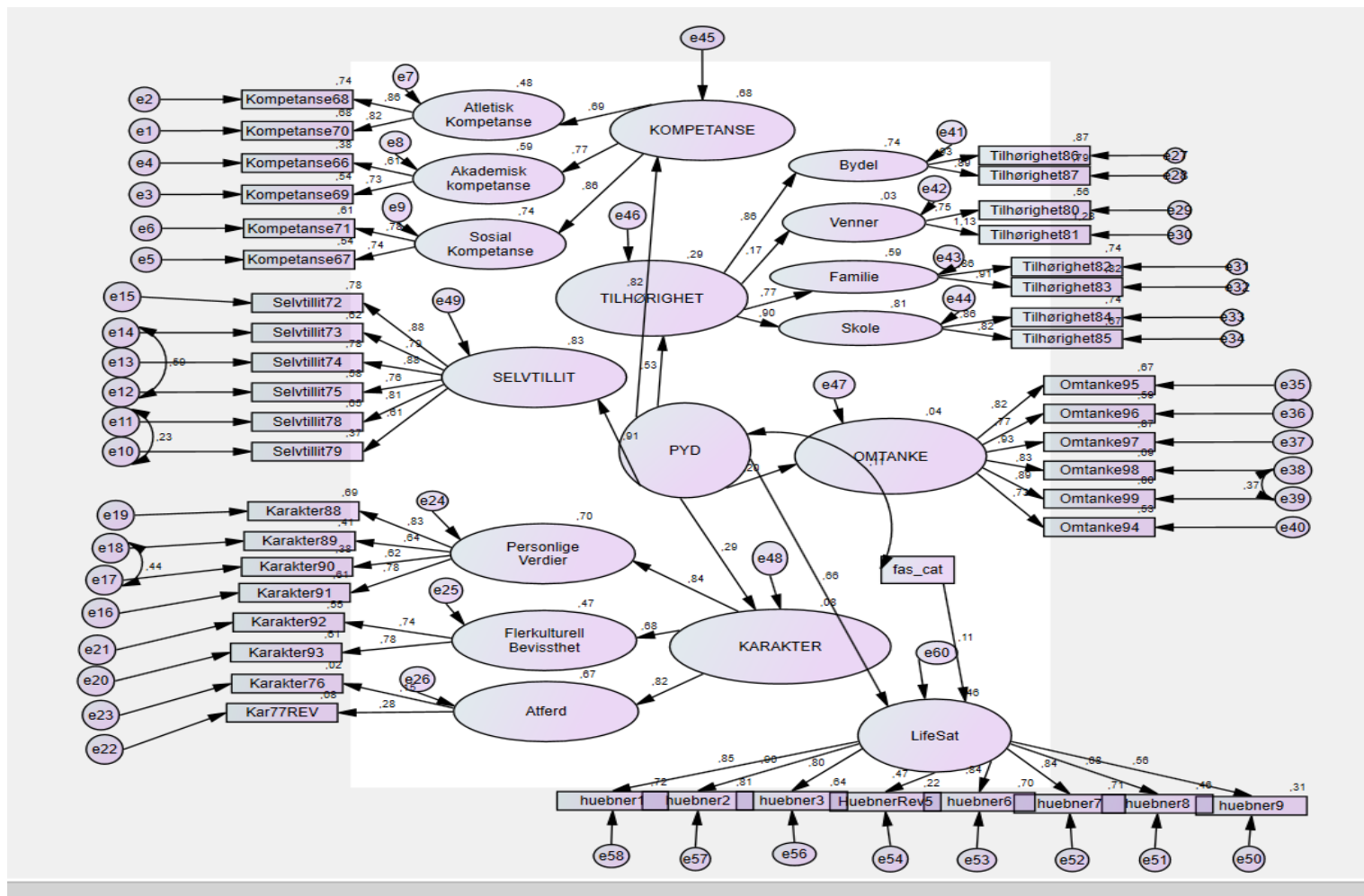

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

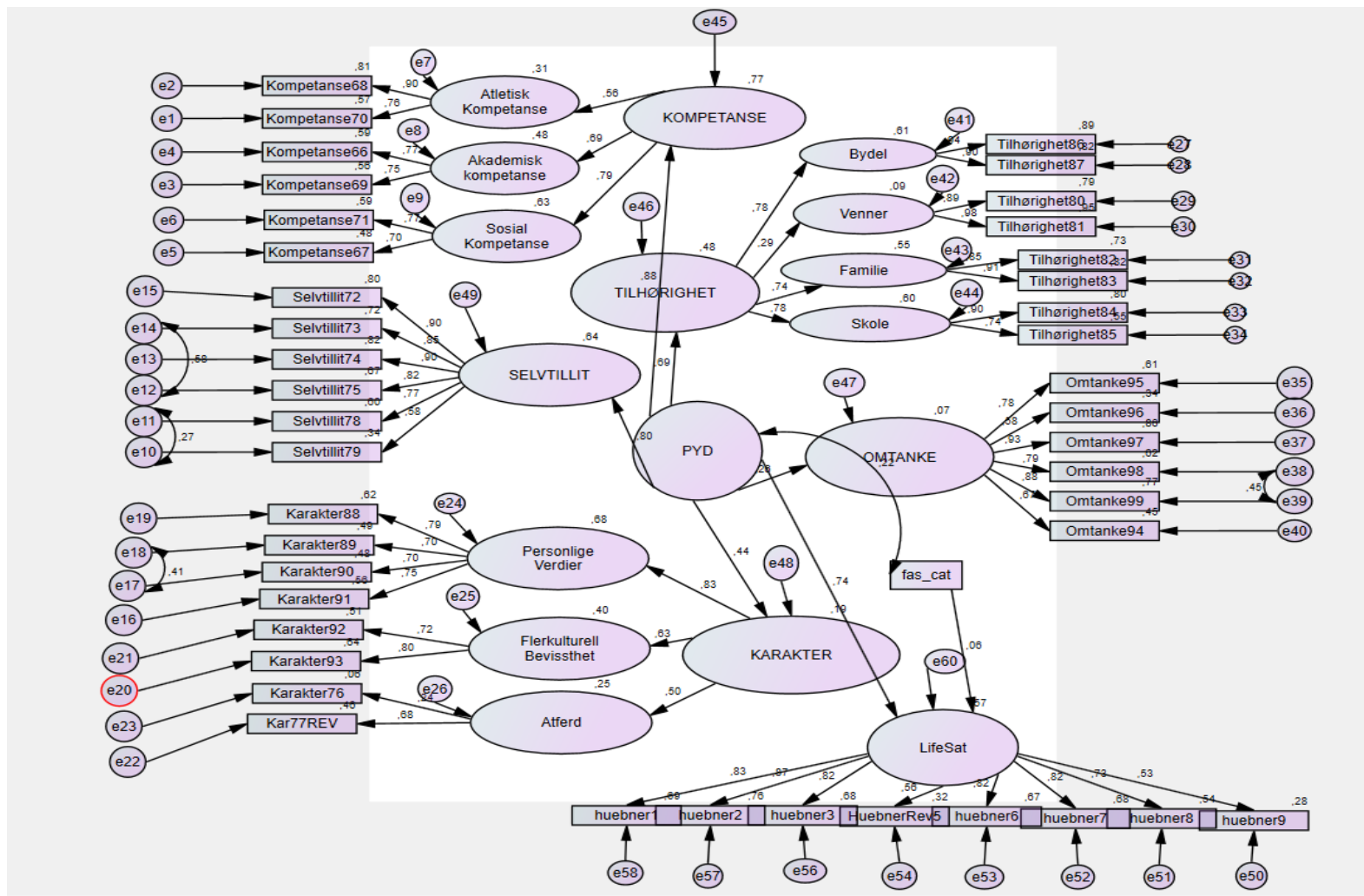
Appendix 2.0. Full SEM-analyse for hele utvalget

Appendix 2.1. Full SEM-analyse for gutter

Appendix 2.2. Full SEM-analyse for jenter

Appendix 3.0. Informasjonsskriv og orientering til elever som deltok i studien

Kjære elev!

Ved å svare på disse spørsmålene, vil du hjelpe oss med å finne ut mer om barn og unges livsstil og skolemiljø. De samme spørsmålene vil bli stilt til skoleelever i 40 andre land. Svarene dine skal være hemmelige, derfor skal du ikke besvare spørsmålene mens andre ser på.

Dersom du ikke ønsker å svare, kan du la være. Hvis det er noen spørsmål du ikke ønsker å svare på, kan du gå videre til neste spørsmål.

Les hvert enkelt spørsmål, og svar så ærlig som du kan.

På forhånd takk for hjelpen!

Oddrun Samdal
Djupedal
Professor

Ingebjørg Louise Rockwell
Prosjektmedarbeider

Appendix 3.1

UNIVERSITETET I BERGEN
HEMIL-senteret
Senter for forskning om helsefremmende arbeid, miljø og livsstil

Orientering til elever på vg1:

Helsevaner blant skoleelever. En WHO undersøkelse i flere land

Bakgrunn og formål

Formålet med denne undersøkelsen, er å kartlegge faktorene som bidrar til god utvikling i helse og livstilfredshet blant barn og unge, samt å finne frem til tiltak som kan skape en helsepositiv livsstil og økt helsebevissthet i yngre alder.

Undersøkelsen blir gjennomført i vel 40 andre land, de fleste i Europa. Verdens helseorganisasjon (WHO) står bak prosjektet, og Senter for forskning om helsefremmende arbeid, miljø og livsstil (HEMIL-senteret) ved Universitetet i Bergen, er ansvarlig for undersøkelsen i Norge. Tilsvarende undersøkelser har blitt gjennomført hvert fjerde år siden 1985.

Den innsamlede informasjonen vil bli benyttet til forskning og til å lage rapporter og analyser for WHO og norske helse- og utdanningsmyndigheter. WHO er interessert i å kartlegge situasjonen, og utviklingen, på tvers av land, mens norske helse- og utdanningsmyndigheter benytter resultatene til å utvikle politikk og tiltak som kan fremme helse og trivsel blant barn og unge.

Skolen der du er elev, er trukket ut for å bli med i undersøkelsen. Undersøkelsen blir gjennomført på skoler fra alle deler av landet blant elever på 6., 8. og 10. klassetrinn, samt blant elever på vg1. Totalt vil cirka 7 000 elever delta.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Du deltar i undersøkelsen ved å fylle ut et elektronisk spørreskjema. Det skal fylles ut på skolen i løpet av en skoletime. Verken andre elever eller læreren, vil få vite hva du svarer. Skjemaet inneholder blant annet spørsmål om matvaner, fysisk aktivitet, røyking, skoletrivsel og helseopplevelse.

Sporreskjemaet inneholder noen få spørsmål som gjelder dine foresatte, blant annet om yrkesaktivitet og sosioøkonomisk status. Det er derfor viktig at du informerer dem om at du deltar i undersøkelsen.

Hele spørreskjemaet er tilgjengelig fra følgende nettside: <http://www.uib.no/helsevaner>

Hva skjer med informasjonen du gir?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Spørreskjemaet inneholder ingen spørsmål som identifiserer deg direkte. Skolen er identifisert i datafilen med en kode. Så lenge datainnsamlingen pågår, vil prosjektgruppen kunne koble på skolenavn. Slik kobling vil bare bli gjort i forbindelse med puring til skolene, og skolenavn vil aldri bli lagret sammen med dataene. Prosjektgruppen ved HEMIL-senteret lagrer koblingslisten med skolekode og skolenavn på et tilgangsregulert nettverksområde. Når datainnsamlingen er ferdig sommeren 2018, vil koblingslisten bli slettet og datafilen bli gjennomgått slik at det ferdige datasettet er helt anonymt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig om du vil delta i undersøkelsen. Du kan også hoppe over enkeltspørsmål underveis i utfyllingen.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS og Regional etisk komité.

Med vennlig hilsen

Oddrun Samdal
Professor

Appendix 4. Spørsmål fra HEVAS-undersøkelsen som er benyttet i inneværende studie

Er du gutt eller jente?

- (1) Gutt
- (2) Jente

Hvilken klasse går du i?

- (1) 6. klasse
- (2) 8. klasse
- (3) 10. klasse
- (4) 1. klasse på videregående

Har din familie bil?

- (1) Nei
- (2) Ja, en
- (3) Ja, to eller flere

Har du eget soverom?

- (1) Ja
- (2) Nei

Hvor mange ganger reiste du og familien din på ferie til utlandet i fjor?

- (1) Ingen
- (2) En gang
- (3) To ganger
- (4) Mer enn to ganger

Hvor mange PC-er har familien din?

- (1) Ingen
- (2) En

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

- (3) To
(4) Flere enn to

Hvor mange bad (rom med badekar eller dusj) er det i hjemmet ditt?

- (1) Ingen
(2) Ett
(3) To
(4) Flere enn to

Har familien din oppvaskmaskin hjemme?

- (1) Ja
(2) Nei

I løpet av de siste ukene: Hvor ofte har du følt deg slik utsagnene under beskriver det?

	Aldri	Av og til	Ofte	Nesten alltid
Jeg er fornøyd med hvordan jeg har det for tiden.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Livet mitt går bra.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Livet mitt er akkurat slik det skal være.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg kunne tenke meg å forandre mange ting i livet mitt.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg skulle ønske livet var annerledes.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg har et godt liv.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg trives med hva som skjer i livet mitt.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg har det jeg ønsker meg i livet.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg har det bedre enn de fleste andre på min alder.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐

Nedenfor er noen spørsmål om hvordan du synes du selv er. Klikk på det svaralternativet som passer best for deg. (Kompetanse, selvtillit og karakter)

	Stemmer svært godt	Stemmer nokså godt	Stemmer nokså dårlig	Stemmer svært dårlig
Jeg synes jeg er like smart som andre på min alder	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg har mange venner	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg tror jeg kan gjøre det bra i nesten hvilken som helst ny sport	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg gjør det svært godt på skolen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg synes jeg er bedre i sport enn andre på min alder	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg er populær blant jevnaldrende	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg er stort sett fornøyd med meg selv	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg synes jeg ser bra ut	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg liker meg selv slik jeg er	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg liker utseende mitt veldig godt	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Jeg gjør ting jeg vet at jeg ikke burde gjøre	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Vanligvis oppfører jeg meg slik jeg vet jeg skal	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Alt i alt er jeg glad for at jeg er meg	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Når jeg blir voksen er jeg sikker på at jeg får et godt liv	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐

Nedenfor er noen påstander om dine venner og om deg selv. Hvor sanne er hver av disse påstandene for deg? (Tilhørighet)

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

	Aldri sant	Sjelden sant	Av og til sant	Ofte sant	Alltid sant
Mine venner er gode venner	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Mine venner bryr seg om meg	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Hvor enig eller uenig er du i det følgende?

	Helt enig	Enig	Vet ikke	Uenig	Helt uenig
Jeg har mange gode samtaler med mine foreldre/foresatte	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
I min familie føler jeg meg betydningsfull og viktig	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Jeg får mye oppmuntring og støtte på skolen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Lærerne på skolen oppmuntrer meg til å bli så god som mulig	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Voksne i min by/på mitt hjemsted får meg til å føle meg viktig	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Voksne i min by/på mitt hjemsted hører på det jeg har å si	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Hvor viktig er det følgende for deg i ditt liv? (karakter)

	Ikke viktig	Litt viktig	Vet ikke	Ganske viktig	Veldig viktig
Bidra til å gjøre verden til et bedre sted å leve	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Gjøre det jeg mener er rett, selv om vennene mine gjør narr av meg	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Akseptere konsekvensene av mine handlinger når jeg gjør noe feil eller dumt	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

MASTEROPPGAVE: SAMMENHENGEN MELLOM PYD OG LIVSTILFREDSHET

	Ikke viktig	Litt viktig	Vet ikke	Ganske viktig	Veldig viktig
Gi tid og penger for at andre skal få et bedre liv	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Tenk på noen som kjenner deg godt. Hvordan vil de rangere deg på hver av de følgende påstandene?

	Ikke likt meg	Litt likt meg	En del likt meg	Ganske likt meg	Veldig mye likt meg
At jeg vet mye om folk fra andre kulturer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
At jeg trives med å være sammen med folk fra en annen kultur enn min	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Hvor godt beskriver disse påstandene deg? (Omtanke)

	1 = Ikke godt	2	3	4	5 = Veldig godt
Når jeg ser at noen blir utnyttet vil jeg hjelpe dem	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Det plager meg når vonde ting skjer med andre mennesker, uavhengig av hvem de er	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Jeg synes synd på mennesker som ikke har det jeg har	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Når jeg ser at noen blir plaget, synes jeg synd på dem	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Jeg blir trist av å se noen som ikke har venner	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Når jeg ser en annen som er såret eller opprørt, synes jeg synd på dem	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Tusen takk for hjelpen!

